

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

Belg. 153°

DE
B E L G E N ,

VÓOR, GEDURENDE EN NA
DEN OPSTAND.

DOOR

W. K I S T.

*

EÉN DEEL KOMPLEET.

TE ROTTERDAM, BIJ
DE WED. J. ALLART.
1832.

75

136 B

Belg. 153 9

Kist

DE BELGEN,

VÓÓR , GEDURENDE EN NA

DEN OPSTAND.

DE BELGIE

1702, GEDRUKT EN Z.

DEZ OORZAKEN

DE BELGEN,

VOÓR, GEDURENDE, EN NA

DEN OPSTAND.

door

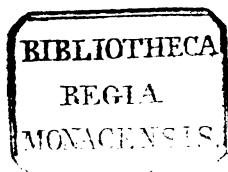
W. KIST.

Te ROTTERDAM, bij

DE WEDUWE J. ALLART.

1832.

DE BELGEN,

VOÓR, GEDURENDE EN NA

DEN OPSTAND.

EERSTE HOOFDSTUK.

„**W**at zou de reden zijn,” vroeg ik mij zelve, vóór vele jaren, af, „toen NAPOLEON zijnen ijzeren schepter over *België* nog zwaaide, dat niet alleen sommigen van mijne landgenooten, maar ook Engelschen, Franschen en Duitschers zich naar *Zuid-Brabant*, en wel voornamelijk naar *Brussel* begeven, dat zij eenigen tijd aldaar vertoeven, en, bij hunne terugkomst, met ophef spreken van al het genoegen, dat zij aldaar gesmaakt hebben?”

De oordeelvellingen der reizigers zijn, wanneer zij andere landen bezocht hebben, gemeenlijk zeer verschillende; de eene prijst, hetgeen de andere laakt, en dit hangt veeltijds af van het karakter, de denkbeelden en de leefwijze der reizigers zelve; doch omtrent *België* en het verblijf in het zoo fraai gelegen *Brussel* komen zij allen hieromtrent overeen, dat zij die stad en haren bekoorlijken omtrek met tegenzin hebben verlaten, en dat zij de eerste gelegenheid de beste zullen aangrijpen, om zich wederom derwaarts te begeven.

Het voorbeeld van zoo vele menschen, waaronder zich eenige lieden van kunde en goeden smaak bevonden, heeft invloed; en gevoelende, dat ik, na eene onafgebrokene inspanning van geest en moeilijke werkzaamheden, eene

uitspanning noodig had, besloot ik, *België* te gaan bezichtigen.

Ik begaf mij vóór den dageraad op reis, het weder was gunstig, en niet lang daarna rees de zon uit de kimme met majesteit naar boven. Dit scheen niemand der reizigers, die zich in den wagen bevonden, te treffen, dan een Duitscher, welke dit bekoorlijk tafereel met eene stille aandacht beschouwde.

Dit gaf weldra aanleiding tot onze gesprekken, en tot mijne blijdschap merkte ik op, dat hij de beste jaren van zijn leven aan mijne geliefde letteroefeningen en aan de wijsbegeerte had toegewijd, en dat hij de voornaamste dichters en redenaars, niet alleen der oudheid, maar ook der latere volkeren kende.

Zoodra ik mijne verwondering te kennen gaf, dat iemand, die slechts voor zijn vermaak scheen te reizen, zoo ervaren was in al datgene, hetwelk tot de ware en grondige geleerdheid betrekking had, verhaalde hij mij, dat hij hoogleeraar was aan eene der Duitsche hoogeschoolen, dat zijn naam was von H. . . ., en dat hij den tijd van zijne vacantie zou doorbrengen met *België* en naderhand *Engeland* te bezichtigen, even als hij, twee jaren geleden, *Frankrijk*, *Italië* en *Holland* bezocht had. Bij onze aankomst te *Antwerpen* namen wij onzen intrek in hetzelfde logement, wij vertoefden aldaar slechts eenen dag, dewijl wij van voornemen waren, naderhand die stad met meer opmerkzaamheid te beschouwen, en reden vervolgens naar *Brussel*.

Het was reeds laat in den avond, toen wij in een logement, niet verre van het Park gelegen, aankwamen, het soupé stond gereed, waarvan wij met eenige reizigers, die even te voren schenen aangekomen te zijn, gebruik maakten. Tot onze verwondering werd er, zoo lang eenige Fransche officieren en ambtenaren aldaar tegenwoordig

waren, weinig gesproken; doch zoodra zij vertrokken, gingen alle tongen los; voornamelijk schetsten eenige inwoners van *Vlaanderen* den rampzaligen toestand, waarin hun vaderland zich, gedurende zoo vele jaren, bevond. Zij noemden *NAPOLEON* den grootsten dwingeland, die immer had geleefd, en schetsten den prefekt en verdere *Fransche* ambtenaren met de zwartste kleuren af; doch zoodra er wederom een officier de zaal intrad, zwegen zij dadelijk stil.

Wij moeten met ons gelaat onze verwondering daarover te kennen gegeven hebben; want een der vreemdelingen fluisterde mij aan het oor, dat men hier op zijne hoede zijn moest, dewijl men aan alle kanten door verspieters omringd werd, en dat een enkel woord tot minachting der *Fransche* regering genoegzaam was, om naar eene akeleige gevangenis gesleept te worden.

Dit zelfde hoorde de heer von H. . . ., den volgenden morgen, van den hospes, die hem aanmaande, om zeer voorzigtig te zijn, al hetwelk mij eenig berouw deed gevoelen, dat ik den vrijen *Hollandschen* grond had verlaten, om telkens blootgesteld te zijn aan de dwingelandij van schraapzuchtige en trotsche menschen. Terwijl wij naar het Park wandelden, ten einde hetzelfde, en vervolgens de stad te bezichtigen, namen wij ons voor, zeer bedachtzaam te zijn, met niemand, wie hij ook zijn mogt, over politieke zaken te spreken, en ons enkel met de fraaije landelijke gezigten te verlustigen.

Wij wandelden met groot genoegen door alle de lanen, welke, aan alle kanten, door schoone en groote gebouwen omringd zijn; eenige banken en stoeltjes waren reeds door bejaarde heeren bezet, die, twee aan twee, zeer vertrouwelijk met elkander over gewigtige zaken spraken; doch zoodra zij opmerkten, dat wij hen met eenige aandacht beschouwden, schenen zij ons voor verspieters aan

aan te zien; want zij stonden met drift op en vervolgden hunnen weg.

Wij beklommen daarop de hooge wallen, (de fraaije *boulevards* waren als toen nog niet aangelegd) en vermaakten ons met het uitzigt over de daaronder liggende akkers en velden. Aan de eene zijde zagen wij in eene vallei dorpen liggen, van welker huizen slechts de daken zigbaar waren; elders vertoonden zich hooge bouwlanden en wijduitgestrekte bosschen.

Zoodra wij tot aan de Namensche poort gekomen waren, volgden wij, ongemerkt, eenige landlieden, die uit de stad kwamen. Een weinig voortgegaan zijnde zagen wij een dorp vóór ons liggen, in welks midden een groote vijver lag, omringd van wit geverwde huizen, welke zich onder het hoog geboomte schenen te verschuilen; wij vroegen naar den naam, men zeide, dat het *Ixelles* was, en dat wij aldaar, zoo wij vermoeid waren van het wandelen, eene goede gelegenheid zouden vinden, om een weinig te rusten.

Eer wij den berg afdaalden, verlustigden wij ons met de beschouwing van eenige fraaije landhuizen en met het gezigt over het dorp, naar de daarachter liggende bouwlanden en bosschen. Na hier eenigen tijd gewandeld te hebben, rustten wij eenige oogenblikken uit in eene aan den vijver gelegen herberg. Wij werden aldaar met gulhartigheid ontvangen, en aan onze spraak hoorende, dat wij vreemdelingen waren, verhaalden de bewoners ons, welke rampen zij, sedert de komst der Franschen, geleden hadden.

„Onder MARIA THERESIA,” zeide de hospes, „waren wij niet ongelukkig, offchoon wij ontevreden waren en altoos klaagden; doch thans worden wij voor onze ondankbaarheid naar verdienste gestraft, en weldra zullen wij, door allerlei soort van afknevelingen, tot den bedelzak gebragt worden: mijn hart schreit, mijne heeren!

als ik de ellende van onze dorpbewoners en landlieden aanzie, en zoo het op die wijze moet voortgaan, zullen er in dit kanton niets anders meer overblijven, dan oude mannen, vrouwen en kinderen!” „Gij kunt u geen denkbeeld maken,” dus vervolgde hij, „hoe ongevoelig die soldaten zijn, als een zoon uit het huis van zijne ouders wordt weggevoerd, zij spotten met hunne tranen; ik heb dit niet hooren vertellen; maar mijn oudste zoon, die aan een braaf meisje verloofd was, en die, binnen eenige weken, door het huwelijk zou zijn verbonden geworden, is door twee onmedoogende ruiters uit onze armen gerukt; of hij leeft, of dood is, weet ik niet, dit alleen weet ik, dat zijn meisje door den schrik hare gezondheid heeft verloren; dat mijne lieve vrouw uit hartzeer is gestorven, en dat het genoegen van mijn leven, federt zijn vertrek en haren dood, zoodanig is verbitterd geworden, dat ik, elken morgen, bid, dat die dag de laatste zij van mijn ellendig leven!”

„Ten einde gij zoudt kunnen zien, dat ik de waarheid spreke, wendt dan uw oog eens naar alle kanten, gij zult zien, dat het land in dezen omtrek niet meer door mannen en jongelingen, die in den bloei zijn van hunne jaren, bewerkt wordt, maar door grijsaards en vrouwen, vergezeld van hare zuigelingen, die in het gras, of op eenige dorre bladeren nederliggen, terwijl hunne moeders al zuchtende het land bespitten of bezaaijen.

Toen wij opstonden, scheen de hospes berouw te hebben, dat hij zoo openhartig met ons gesproken had. „Ik bid u, verraadt mij niet,” zeide hij, „want zoo gij ergens verhaaldet, al wat ik u gezegd heb, zou ik, jaren lang, in de gevangenis verkwijnen!” Wij verzekerden hem, dat hij ons zoude beleedigen, zoo hij ons voor verspieters aanzag; dat wij daarenboven overtuigd waren, dat hij de waarheid had gesproken, en dat wij hem

ten bewijze, dat wij hem, om zijne openhartigheid, hoogachten, meermalen zouden komen bezoeken.

Zoodra wij den berg wederom opklommen, wendden wij ons telkens om, ten einde dat schoone oord nogmaals te beschouwen, en wij verwonderden ons geenszins, dat dit land door zoo vele vreemdelingen bezocht werd; doch wij staakten onze lofspraak, toen wij achter ons het getrappel van eenige paarden hoorden; met ontroering zagen wij, dat twaalf jonge boeren, waarvan de oudste naauwelijks twintig jaren oud scheen te zijn, aan de paarden der ruiters waren vastgebonden en voortgesleept wierden, om de straffen te ondergaan, die voor diegenen waren vastgesteld, welke geweigerd hadden zich tot de krijgsdienst aan te geven, of de vlugt hadden genomen.

Met een bloedend hart zagen wij die jongelingen, welke door hunne weenende ouders of naastbestaanden van verre gevolgd waren, achterna, dewijl zij, gelijk men ons op den weg verhaalde, wel vechten wilden voor hun vaderland, maar geenszins tegen vreemde volkeren, welke zij niet verstaan konden, en dat alleen, om den Keizer nog grooter te maken, dan hij thans was. Zoodra zij uit ons oog waren, gevoelden wij wederom groot mededoogen, toen wij eenige oude mannen en vrouwen met kinderen, aan beide kanten van den weg, den moeilijken arbeid op het land zagen verrigten; de aanhoudende arbeid en het gemis van het noodige voedsel schenen hunne krachten te hebben uitgeput, de armoede had hunne aangezigten zoo bleek gemaakt als een doode, hunne kleederen, voornamelijk die van hunne kinderen, waren versleten, het bloote ligchaam vertoonde zich, op hunne ruggen en schouders, door de scheuren en gaten henen.

Dit gezigt bragt ons in eene treurige stemming en wij verhaastten onze treden, om de stad te doorkruisen; doch aan de poort werden wij door twee Waalsche commissen

vastgehouden en aangehaard met oogen van moordenharen, en offchoon zij ons, bij het uitgaan uit de stad, gevraagd hadden, of wij van pasfen voorzien waren, en zulks met ja was beantwoord, schenen zij nogtans te vermoeden, of liever te wenschen, dat wij ze niet bij ons hadden, en dat zij, door dit verzuim, een goed drinkgeld zouden ontvangen; doch zij werden in hunne verwachting bedrogen; wij vertoonden dezelve, waarop zij al vloekende en morrende wederom naar hunnen verspietoren terugkeerden.

Wij daalden, langs de Namensche straat, af naar beneden, onder het voortgaan opmerkende, dat eenige aanzienlijke huizen in bemorste cazernen waren veranderd. Zoodra wij in de Magdalenastraat gekomen waren, had alles een meer vrolijk aanzien, door eenige opgesierde winkels, welker glazen met goederen van verschillende kleuren prijken, twee of drie vrouwen zaten met treurige aangezichten achter de toonbank; doch zoodra zij bespeurden, dat er een man of vrouw slechts hunne oogen wendde naar al hetgeen te pronk was opgehangen, vloegen zij met drift van haren stoel op; ten einde die nieuwsgierigen binnen te lokken; niet anders dan eene hongerige spin, die op het eerste geritsel en het bewegen van haar webbe, gezwind naar hare prooi nederdaalt.

Mijn reisgenoot had lust, om iets voor zijne echtgenoot uit *Brussel* mede te brengen, hij vroeg mij, of ik geduld had, om hem te vergezellen, dewijl wij alsdan gelegenheid zouden hebben, om dien uitwendig fraaijen winkel van nabij te beschouwen. Wij traden binnen; doch zeer spoedig ontdekten wij, dat die winkel, die met den naam van magazijn prijkte, eene akelige leelijkheid vertoonde, en dat het grootste gedeelte van hetgeen zich in denzelven bevond, vóór de glazen ten toon was gespreid.

Al hetgeen mijn reisgenoot begeerde te koopen, bezaten

zij juist niet; doch zij verzekerden, dat zij het elk oogenblik van *Parijs* verwachtten, dat het, zonder twiifel, reeds was afgezonden, en dat hij haar oneindig verplichten zou, indien hij de moeite wilde nemen, om, binnen twee of drie dagen, terug te komen. „Wij durven thans zoo veel niet in te koopen als weleer,” zeide de vrouw van het huis, „door de knevelarijen der Fransche ambtenaren lijden wij onuitsprekelijk! Helaas! waar zijn die gelukkige tijden, toen wij, onder het bestuur van eene Oostenrijksche Vorstin zonder kommer leven konden! Zoo lang wij onder de heerschappij zijn van dien . . . ; doch laten wij zwijgen en verdragen! mijn hart zegt mij, dat er eens eene uitkomst komen zal! de armoede is onuitsprekelijk, de eene bankbreuk is eene voorbode van vele anderen; huizen als paleizen worden voor de afbraak verkocht, en het gras groeit in de meer afgelegene pleinen en straten.”

„Lieve moeder!” zeide hare dochter, „bedwing toch uwe tong, en offchoon het mij toefchijnt, dat die vreemde heeren geene verspieters zijn, zouden zij nogtans, zonder het te weten, dat zij u geheel ongelukkig zouden maken, uwe gesprekken, in tegenwoordigheid van anderen, kunnen herhalen.” „Zijt daaromtrent gerust,” zeiden wij bijna te gelijk, en terwijl wij nog spraken, dreunden de glazen door het bulderen van het kanon.

„Al wederom een rampspoed!” hernam de moeder, „dat is het teeken van eene ware, of voorgewende overwinning; al wederom vernieuwde kosten, dewijl er heden avond geillumineerd moet worden, en terwijl wij niet zoo veel winnen kunnen, om de helft van onze huishuur te betalen, moeten wij nogtans ons geld verspillen met onze woning, tegen onzen zin en wil, telkens te verlichten!”

Ten deele uit mededoogen, ten deele uit bescheiden-

heid, dewijl de goede vrouw zoo veel moeite had aangewend, om hetgeen zij gaarne verkoopen wilde, aan te bevelen, kocht de heer von H.... eenige dingen, die hij niet noodig had. Zij bemerkte zulks, en om blijken te geven, dat zij gevoelig was voor die beleefdheid, geleidde zij ons tot aan de deur en bedankte nog verscheiden malen voor de eer, die wij haar hadden aangedaan.

Zoodra wij tot dicht bij de St. Nikolaas kerk gekomen waren, hoorde mijn reisgenoot op den stoep van een tabakswinkel Hoogduitsch spreken, en daar hij zich van snuif wilde voorzien, traden wij binnen. De vreugde van den koopman was groot, toen hij niet alleen zijne landtaal hoorde spreken, maar ook vernam, dat de heer von H.... in die zelfde stad geboren was; wij moesten in zijne kamer komen, alwaar hij gulhartig eenige ververfchingen wilde voorzetten, waarvoor wij hem bedankten. Zij spraken eerst over hun vaderland; de koopman deed vele vragen naar zijne oude bekenden; eindelijk zeide hij, dat hij zich verheugde, dat hij nog eens zijnen boezem lucht kon geven, dewijl hij, altoos omringd zijnde van verspieders en valsche vrienden, reeds vele jaren had moeten zwijgen. Weleer vóór dat de *regie* bekend was, won ik veel geld, men leefde hier in rust, dit veroorzaakte, dat de menschen gulhartig met elkander verkeerden; het land is gezond en door zijne bergen en valleijen bekoorlijk; doch het smartte mij toen reeds, zoodra ik de Belgen nader leerde kennen, dat ik telkens zulke hevige klagten tegen het gouvernement moest aanhooren, en dat zij, altoos naar verandering hakende, de zachte Oostenrijksche regering, zonder reden, beschimpten en bespotten; ik merkte wel op, dat hunne klagten uit domheid voortkwamen, dat zij altoos van elkander in gevoelens verschilden naarmate van hunne opvoeding; doch ik was altoos beducht, dat zij, te eeniger tijd, voor hunne ondankbaarheid en wispelturig-

heid geduchte straffen zouden moeten ondergaan; die straffen, mijne heeren! lijden zij, helaas! thans onophoudelijk; want maauwelijks had NAPOLEON door kracht van wapenen de Belgen ten onder gebragt, of zij bemerkten het geduchte onderscheid tuschen de zachte Oostenrijksche regering en die van eenen gevreesden dwingeland! Nu hoorde men zuchten en klagen, men vergeleek den verleden toestand met den tegenwoordigen; hunne zonen werden naar de slagbank voortgesleept; vrome zielen zagen hunne geliefde kloosters vernietigen, en de geestelijken, dat hun gezag gesnuikt werd; en daar zij te voren, door hunne ontevredenheid en wispelturig karakter, zonder reden klaagden, moeten zij thans zwijgen, dewijl de minste tegenkancing tegen de bevelen van den Corsikaanschen dwingeland ten sterkste gestraft wordt. De belastingen werden verdubbeld, die de betaling weigert, of buiten staat is, dezelve te voldoen, wordt in de gevangenis geworpen; de armoede neemt meer en meer toe, alleen de ambtenaren, die door het Fransche gouvernement zijn aangesteld, leven, vooral ook door allerlei flinksche wegen, in volen overvloed, en mishandelen, ten einde gunst van hunnen Keizer te verwerven, hunne medeburgers nog heviger dan de Keizer zelf.

Toen de koopman zag, dat het tafereel, hetwelk hij ophing, ons eenigzins treurig maakte, verzocht hij verschooning, dat hij zoo vele klagten bij ons had uitgestort, dewijl wij, zonder twijfel, hier gekomen waren, om ons eenige dagen te verlustigen, en het land te bezigtigen. Hij sprak vervolgens over de openbare vermaken, over den schouwburg, de bals, de concerten en koffijhuizen. „Gij moest ze gaan zien,” zeide hij; „doch, als gij den schouwburg intreedt, zult gij, bij de beschouwing van zulk een’ drom welgekleede mannen en vrouwen, op de gedachte komen, dat wij hier in een aardsch pa-

ridijs leven; gij zoudt u bedriegen; want als gij alle die zoo fraai uitgedoste heeren en dames onzichtbaar naar hunne woningen kondet vergezellen, zoudt gij weldra opmerken, welk eene armoede in vele van die huisgezinnen heerscht, zij vermaken zich en fieren zich op ten koste van hunne magen, of van hunne schuldeischers. Hebt gij meer lust het land te zien, bezoekt dan, op feestdagen, de *drie fonteinen* en het zoo fraai gelegen *Boitsfort*, of reist naar *Namen*, *Hoei* en *Luik*; gaarne zou ik u op dit togte vergezellen, doch ik durf mijn huis niet verlaten, dewijl er naauwelijks een dag voorbij gaat, dat wij door geene inkwartiering gekweld worden, en vele huisgezinnen, die met kinderen overladen zijn en naauwelijks voor zich zelve brood hebben, om te eten, moeten dagelijks twee of drie hongerige soldaten voeden!"

Na afscheid van den koopman genomen te hebben, gingen wij naar een van de vermaardste koffijhuizen, om de nieuwspapieren te lezen; hetzelfde was opgevuld met Fransche officieren en ambtenaren, zij spraken overluid over de roemrijke overwinning, die de Keizer behaald had, en daar zij, zoo zij voorgaven, hierover ten sterkste verheugd waren, voeren zij hevig tegen de Belgen uit, dat zij in hunne vreugde niet schenen te deelen.

„Welk een contrast," zeide een hoofdofficier, „tusschen dit fraaije en vruchtbare land, en tusschen de menschen, die het bewonen: men ziet hier thans niets dan treurige aangezigten en men hoort hier niets dan klagten. Hebt gij ooit dommer en bijgelooviger schepsels gezien?" vroeg hij aan een' kapitein, die tegen hem over zat. Deze beweerde, dat, daar de lucht zeer gezond was, zulks veroorzaakt werd door het onmatig drinken van krachtige bieren, die den geest verdoofden; dronken zij wijn, zoo als bij ons, zij zouden ten minste naar redelijke menschen gelijken; nogtans heb ik opgemerkt, dat vele fatsoenlijke lie-

den, die eene betere opvoeding gehad hebben en zich minder door domme en waanwijze geestelijken laten leiden, niet zoo onbescheiden klagen, of ons, omdat wij Franschen zijn, verachten.

Wij lazen hierop eenige dagbladen, die slechts opgevuld waren met uitbundigen lof over behaalde overwinningen, en daar men aan den stijl en aan vele woorden, die door de echte Franschen niet gebezigd worden, zien kon, dat zij door Belgen waren geschreven, schenen zij nogtans den moed niet te hebben, om hunne klagten met die van hunne landgenooten te paren, dewijl zij zware straffen zouden moeten ondergaan, als zij iets tot nadeel der regering hadden gemeld.

Wij begaven ons vervolgens langs eenen anderen weg naar ons logement, onder het voortgaan opmerkende, dat aldaar de meeste huizen verweloos waren, dat het gras en onkruid welig op de straten en pleinen wasten, en dat alles wat wij zagen, blijken gaf van groote armoede en morsigheid.

Aan den maaltijd werd wederom weinig gesproken, de een scheen den anderen te mistrouwen, het eenig onderwerp was de schouwburg en het prijzen of laken van eenige tooneelspelers en zangeressen. Wij stonden spoedig van de tafel op, ten einde een ander gedeelte der stad te bezichtigen. Eenige uithangborden trokken de aandacht van den heer von H. . . ., voornamelijk een vóór een klein winkeltje, alwaar met groote letters geschreven stond, dat hier een profesor zijn verblijf genomen had; die zoo even van *Parijs* was gekomen en roem verworven had door zijne uitstekende bekwaamheid in het haar snijden; verder zagen wij eenige vervallen huisjes, alwaar zeer bekwame profesoren woonden, die onderwijs gaven in het lezen en schrijven; elders hoorden wij van eene academie spreken, alwaar men onderrigt ontving in het

paard rijden en in het schermen; ook vernamen wij, dat een timmerman, een metselaar, een loodgieter en schoenmaker zich zeer verstoord hielden, als men hen niet met den naam van *artistes* begroette.

Met eenige verwondering lazen wij ook op een fraai uithangbord, hetwelk aan den gevel van een klein huisje, niet veel grooter dan eene duiventil, was vastgehecht, dat hier het alom vermaarde magazijn was van allerlei foorten van wollen kousen. Hetzelfde troffen wij ook in vele andere straten aan, hetgeen den heer von H. . . . deed vermoeden, dat het woord *winkel* bijna geheel scheen verbannen te zijn.

De huizen der bakkers trokken almede onze aandacht, dewijl niet alleen brood, kaas, boter en koek, maar ook allerlei foorten van kruidenierswaren aldaar verkocht werden, voorts papier, pennen, lak, brandewijn, telhouten, mostaard, Haarlensche olie en zwavelstokken.

Ten einde van onze wandeling een weinig uit te rusten, begaven wij ons naar den schouwburg, welke reeds één uur vóór dat het scherm zou worden opgetrokken, zoo opgevuld was met menschen, dat wij naauwelijks plaats konden vinden; de walm van de lampen en de adem van zoo vele menschen, vervolgens het gedrang, het gewoel en het gestadig geschreeuw deden ons bijna besluiten, om wederom weg te gaan, te meer daar eenige zoogenaamde heeren, die in het *parterre* achter de dames met groote hoeden zaten en haar wilden dwingen dezelve af te zetten, dewijl zij noch zien noch hooren konden, zoo sterk schreeuwden, dat mijn reisgenoot zich verbeelde, dat er een hevig gevecht zou plaats hebben; hij moet zekerlijk met eenige angstvalligheid hebben rond gezien, dewijl hij in zijn land aan zulk een geweld niet gewoon was. Een heer, die een Engelschman scheen te zijn en naast hem zat, merkte dit op, en stelde hem daaromtrent gerust.

„De Belgen,” zeide hij, „zijn een zonderling volk, wanneer men in andere landen fluistert, schreeuwt men hier als een hongerige roerdomp; doch het blijft bij schreeuwen en razen, aan hun zwetsen zou men denken, dat zij vol moed zijn, doch het is de lafhartigste natie der wereld; ~~zoodra~~ men hen onder de oogen durft te zien, zijn zij even als de honden, die men met den stok dreigt, zij deinzen alsdan dadelijk al jankende terug; doch hebben zij de meerderheid aan hunne zijde, zijn zij van de overwinning bijna zeker, alsdan zijn zij vol vuur en leven, en zoodra zij met een groot aantal eenige weinige weerloozen op de vlugt hebben kunnen drijven, kraaijen zij triomf.”

Wij gaven daarop onze verwondering te kennen, dat de schouwburg met zoo veel volk was opgevuld, niettegenstaande het blijkbaar was, dat de meeste menschen in armoede leven. „Die allen, die daar staan of zitten,” hernam de vreemdeling, „hebben kaartjes *gratis* ontvangen; anderen komen hier uit spaarzaamheid, zij verteren, als zij *geabonneerd* zijn, slechts één frank; doch blijven zij te huis, alsdan hebben zij, elken avond, aan vuur, licht en bier veel meer noodig; komen zij terug, dan zijn zij vermoeid van het hooren, en trachten den eetlust door den slaap te verdrijven; zijn zij nogtans na een' schralen maaltijd wat al te hongerig, dan wordt hunne maag met brood, en hunne dorst met helder fonteinwater al spoedig gestild.”

„Er zijn echter vele uitzonderingen,” dus vervolgde hij, „die heeren en dames, die op den eersten rang zitten, zouden met zulk een sober sroupé niet te vreden zijn; eenige zijn rijk en de overige zijn Fransche officieren en ambtenaren, die wel zorg weten te dragen, dat zij van eene ledige maag geen overlast lijden. Die zoo prachtig opgeschikte dame, die naast dien generaal zit en thans

met verachting op alle menschen nederziet, offchoon zij vóór zes jaren, nog zoo arm was als eene mier, is de vrouw van eenen aannemer van levensmiddelen voor de Fransche troepen; hare benijders willen wel zeggen, dat zij, door hare innemendheid en achting, die zij den generaal toedraagt, haren man, op wiens gelaat de domheid staat afgemaald, in het bekomen van die aanneming zeer behulpzaam geweest is."

"Wie zijn die jonge dames," vroeg de heer von H. . . ., "die de rozen zoo bevallig op hare wangen geschilderd hebben, en in de laagte in die donkere loges zitten, even als in de hollen der Cyclopen?" "Dat zijn de eerbare priestersessen van de godin van *Paphos* en *Cnidus*," antwoordde de Engelschman al glimlagchende, "en daar alle menschen onder het gebied van *NAPOLEON* alhier zoo veel schade geleden hebben en nog lijden, zoodat de waarde van hunne bezittingen zeer sterk verminderd is, schijnen, sedert de komst der Fransche militairen, de actiën van deze nimfen te stijgen."

Dewijl het stuk, dat gespeeld werd, ons bekend was, bragten wij den tijd al koutende door; de vreemdeling verhaalde ons, onder anderen, dat hij met opzet in *België* gekomen was, om de natie, waarvan hij veel had hooren spreken, van meer nabij te leeren kennen; doch dat hij, na een verblijf van eenige maanden, nog niet wist, welk een denkbeeld hij van hen vormen moest, en dat hij dus zijn gevoelens daaromtrent zoude opschorten, totdat hij nog eenige maanden onder hen had doorgebracht; dit kon hij echter niet verzwijgen, dat de vrouwen van welgezeiten burgers hare mannen, in arbeidzaamheid en goede hoedanigheden, verre overtroffen.

"Zoo de heeren lust hebben eenige menschen uit den burgerstand eenigzins te leeren kennen," dus ging hij voort, "zal ik u naar eene estaminé geleiden, welke

door deze lieden, elken avond, bezocht wordt, en daar gij, even als ik, mischien niet begeerig zijn zult, om het nastuk te zien, waarin het borstbeeld van NAPOLEON zal gekroond worden, zullen wij, vóór dien tijd, den schouwburg verlaten, want mijne tong is niet gewoon iets te zeggen, dat tegen mijn hart strijdt, even zoo is het met mijne handen gesteld, zij kunnen niet toejuichen, hetgeen mijn hart veroordeelt; en zag intusschen iemand, dat ons handgeklap, naar zijn denkbeeld, niet luidruchtig genoeg ware, wij zouden gevaar loopen van door sommige lieden mishandeld, of uit den schouwburg geworpen te worden."

Wij betuigden van hetzelfde gevoelen te zijn, en begaven ons naar buiten: na eenige straten te zijn doorgegaan, kwamen wij, langs eenen smallen gang, in eene ruime zaal, alwaar meer dan dertig heeren aan kleine tafeltjes zaten, die met kannen en glazen waren opgevuld.

Dewijl zij allen te gelijk met luide stemmen spraken, en wel zoodanig, dat wij vermoedden, dat er twist ontstaan zoude, was het onmogelijk te hooren, wat een der bedienden ons vroeg; doch de Engelschman gaf met teekenen te kennen, dat wij iets begeerden te drinken, waarop wij weldra van bier en de noodige glazen voorzien werden.

Zoodra er eenige van de luidruchtigsten vertrokken waren, en men dus sommigen verstaan kon, sprak men tot onze verwondering hier zeer openhartig, men scheen voor geene verspieters beducht te zijn; een loodgieter, die, naar zijne gedachten, zeer ervaren was in zaken, die de regering van het land betroffen, keurde de handelwijze van den prefect en van den gouverneur ten sterkste af; en verzekerde, dat hij, in hunne plaats zijnde, verstandiger zou zijn te werk gegaan. Een ander had zeer veel op de krijgskunde van NAPOLEON te bedillen, hij zou dien strijd in veel korteren tijd hebben doen eindigen.

VOORBERIGT.

Daar elk mensch, die eerbied heeft voor deugd en rechtvaardigheid, en een vaderlandsch hart in zijn boezem voelt kloppen, niet dan met het grootste hartzeer gehoord, of, van tijd tot tijd, in de Belgische dagbladen zal gelezen hebben, dat zijne landgenooten door dat oproertig volk, hetwelk de verachting van gansch Europa verdiend heeft, openlijk gelasterd zijn; hoe veel te meer moet zoodanig een getroffen zijn geweest, als hij telkens las, hoe de voortreffelijkste der Koningen door zoo velen dier wispelturige natie miskend is geworden; en op welk eene wijze de heilzaamste instellingen in een hatelijk daglicht gesteld zijn, en de voortdurende vaderlijke zorgen van den Monarch met niets anders zijn beloond geworden, dan met schandelijk verraad en ondankbaarheid!

Doch dit smartelijk gevoel wordt aanmerkelijk verzacht, als men verneemt, wie diegenen zijn, die lasteren en beleedigen; want eeplooze behandelingen verliezen al hare kracht, wanneer de beleedigers alom voor onkundige, zedclooze en waarmijze menschen bekend staan, en welken men zelfs niet eens moest waardig achten, om op hunne beschimpingen en logentaal te antwoorden.

Dewijl ik bij mijne terugkomst in Holland heb opgemerkt, dat een groot aantal van mijne landgenooten die natie niet regt kent, deel ik hier, in een kort beslek,

mede, wat ik omtrent hunne opvoeding, karakter en leefwijze heb opgeteekend; vervolgens wat, naar mijne gedachten, de voornaamste oorzaak zij van hunne onkunde en van hun ondankbaar gedrag jegens onzen geëerbiedigden Koning, welke, in een tijdvak van zoo weinige jaren, gansch België uit de diepste ellende tot het toppunt van bloei en geluk had opgevoerd.

Tegenwoordig zijnde bij den opstand zag ik, niet lang daarna, met deernis, hoe dat zoo welvarend land, hetwelk door duizende vreemdelingen met bewondering beschouwd werd, geheel ten val werd gebracht; ja zelfs, dat honderde menschen, die, sedert de regering van den Koning der Nederlanden, de behoefte slechts bij namen kenden, ten prooi waren der bitterste armoede.

Toe die tijd werd ik door allerlei bedragingen genoodzaakt, België te verlaten; ik had mij dus voorgenomen alleenlijk mede te deelen, wat wij zelden gezien en ondervonden hadden; doch ik heb mij niet kunnen weethouden, hartelijk gewag te maken van de zoo luisterrijke overwinningen van Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins Koudmaatschapp, van de dapperheid en het beleid van den Prins der Nederlanden en de onvervaardheid der Generaals en van alle de Officieren, zoowel ter zee als te land, als mede van den moed der burgeren, welke vrijwillig zijn toegevoeld, niet alleen, om den vaderlandischen grond te beschermen, maar ook, om die lastharigen voor hunne laaidnakendheid naar verdienste te stroffen.

„Het zijn allè geen koks, die lange mesfen dragen,” zeide hij ten laatste, terwijl hij een groot glas in eene teug uitdronk.

Een kort dik mannetje, die meer gedronken had, dan hij scheen noodig te hebben, verzekerde, dat hij, zoo hij duizend man, die even zoo veel moed hadden als hij, bij zich had kunnen verzamelen, belet zoude hebben, dat de Franche troepen hunne beenen in *Brusfel* zouden hebben gezet. Wij dachten, dat hij door allen eenparig om zulk een dwaas gezegde zoude zijn bespot geworden; doch het tegendeel had plaats, zij geloofden hem op zijn woord; „ik ben overtuigd, dat onze kleermaker *Piqué* moed heeft,” zeide een man, die naast hem had gezeten, „en ik houde mij verzekerd,” voegde een ander daarbij, „dat hij die woorden niet zou gesproken hebben, als hij van de waarheid niet overtuigd was.”

Aan de andere zijde der zaal sprak men over de *Pérzianen*, de *Turken* en *Rusfen*, de een scheen nog onkundiger en dwazer te zijn dan de andere, zij kenden naauwelijks de hoofdsteden der rijken. Hierop volgden langdurige gesprekken over de belastingen; een dikke bierbrouwer vond het uitzinnig, eene belasting te leggen op de bieren, zonder welke een redelijk mensch op dezen droogen aardkloot niet leven kan; een oude bakker keurde het ten sterkste af, dat men voor het gemaal geld aan het land betaalde; een tabaksverkooper verwenschte de *regie*, en een slagter verlangde hartelijk, dat de invoer van het rundvee vrijgesteld wierd.

„Maar, mijne lieve vrienden!” zeide een oud, schraal mannetje, „zoo gij allen niets betalen wilt, van waar zullen wij dan de troepen en de ambtenaren betalen?” „Ik wensch de heeren eene aangename nachtrust,” zeiden de bierbrouwer, de bakker en de slagter en zij vertrokken gezamenlijk zonder op de vraag te antwoorden.

Hoe meer de overgeblevenen de kruiken ledigden, hoe onverstandiger zij spraken; zonder dat men zeggen kon, dat zij dronken waren, schenen nogtans hunne geestvermogens door de krachtige bieren bedwelmde en dof te worden: de Engelschman wenkte ons, wij stonden met drift op, ten einde ons in het gezelschap van zulke onkundige en verwaande lieden niet langer te vervelen. Zoodra wij op de straat gekomen waren, namen wij van den vreemdeling affcheid, betuigende, dat het ons aangenaam zijn zoude, hem, bij gelegenheid, wederom aan te treffen.

Onder het voortgaan gaven wij beiden ons verlangen te kennen, om, den volgenden morgen, naar *Boitsfort* te rijden, als zijnde, volgens de beschrijving, die wij daarvan gehoord hadden, een schilderachtig gelegen dorp. Vroegtijdig begaven wij ons derwaarts, en al voortrijdende verlustigden wij ons met heerlijke gezigten, zoowel ter regter- als aan de linkerhand, hetwelk ons meer vermaakte, dan al hetgeen wij tot nog toe in de stad zelve gezien hadden, niet dat wij zoo vele fraaije gebouwen onachtzaam waren voorbij gegaan, maar omdat wij eene treurigheid in onze ziel gewaar werden, als wij opmerkten, dat er honderde slecht geverwde en bemorste woningen in derzelver omtrek stonden, of dat de muren dier aanzienlijke huizen, door soldaten bewoond wordende, bezoedeld werden door zware stukken vleesch en pondekaarfen, voorts door nat lijnwaad en oude monteringen, die op lange stokken gestoken, buiten de vensters waren opgehangen.

Bij onze aankomst in het dorp stapten wij af aan een logement, hetwelk op een' berg gebouwd was, van waar wij het uitzigt hadden op de wit geverwde huisjes, welke van alle kanten door hooge bergen, met zware boomen beladen, waren ingesloten.

„Dit voortreffelijk tafereel bekoorde ons zoodanig, dat wij niet eens hadden opgemerkt, dat een heer achter ons plaats genomen had. Zoodra wij hoorden hoesten, wendden wij ons om. „Het doet mij veel vermaak, mijne heeren!” zeide hij, „dat gij u met dit gezigt, waarin ik altoos zoo veel behagen fchep, insgelijks verlustigt, en ik kan u betuigen, dat er weinige dagen voorbij gaan; dat ik dit dorp niet bezoeken. Ja, ik moet het openhartig bekennen, er is maar een *Zuid-Brabant* in de gansche wereld, ik ben er trotsch op, dat ik aldaar het eerste licht aanschouwd heb, en ik twijfel geenszins, zoo de heeren mijne landgenooten van nabij leeren kennen, of gij zult met mij toestemmen, dat er geene zoo beschaafde, zoo verlichte natie op den ganschen aardbodem te vinden is.”

In plaats van zulks toe te stemmen, zwegen wij stil en beschouwden hem met een' glimlach. Dit scheen hem te vertoornen, hij stond op en vertrok.

Niet lang daarna trad er een bejaard heer in de kamer, die zeer droefgeestig was, en telkens eenige tranen van zijne oogen afwischte; zijne edele gelaatstrekken behaagden ons, wij vroegen eindelijk, wat de reden ware van zijne droefgeestigheid en of hij iemand van zijne naastblijvenden had verloren?

„Ik had een' broeder, mijne heeren!” antwoordde hij, „een gepensioneerd officier, die langen tijd den Keizer van *Oostenrijk* gediend heeft en in verschillende oorlogen vele wonden had bekomen, hij vond de ligging van dit dorp zeer gemakkelijk, hij huurde hier bij goede burgerlieden twee kamers, en was hier, door zijn deugdzaam gedrag en wandel en aangenaam onderhoud, zeer bemind, niettegenstaande men wist, dat hij een Protestant was. Maar wat gebeurt er, hij wordt zeer ziek, en laat mij daarvan berigt geven; naauwelijks kom ik hier,

of hij drukt mijne hand, bréngt ze tot aan zijne lippen en sterft. Ik wilde hem, overeenkomstig zijnen rang, op het kerkhof ter aarde laten bestellen, zijn graf was reeds gedolven, en de dag der begrafenis bepaald; doch daar treedt de priester van dit dorp, de zoon van een landbouwer van dit kanton, een onbeschaafd en zeer hoogmoedig man, met drift te voorschijn, hij beveelt het graf digt te laten maken, er met eene helder klinkende stem bijvoegende: dat een ketter in de nabijheid van regtgeloo-vigen niet mogt worden begraven, dat die verdoemde, welke, in zijn leven, met de heilige moederkerk geene gemeenschap had gehouden, in de gewijde aarde niet mogt worden nedergelegd. „Ik zal u eene plaats overeenkomstig zijne verdiensten aanwijzen,” zeide hij aan den doodgraver met verheffing van stem. Hij ging met deftige treden vooruit, terwijl eenigen van zijne gemeente hem volgden, hij wees eene afgelegene plaats aan, alwaar het gevilde vee gemeenlijk wordt nedergelegd; „ziedaar eene verblijfplaats zoodanig eenen ongeloovige waardig!” herhaalde hij nogmaals, terwijl hij den doodgraver met deftigheid aanzag.

„Twee dagen heb ik gearzeld, mijne heeren!” dus vervolgde de bedroefde man, „om het dierbaar lijk van mijnen broeder aldaar ter aarde te bestellen, doch eindelijk werd ik, volgens de wet, genoodzaakt, dit ontte-rend bevel te gehoorzamen, ik kom thans van de begrafenis terug; mijn lieve broeder rust thans in eenen verachtelijken hoek met den naam van het vilderserf bestempeld!”

Wij vertroosten den bedroefden man, zoo veel in ons vermogen was, ook door hem onder het oog te brengen, dat de overledene van dusdanig eene wreede mishandeling geheel onbewust was, dat die misdaad alleen kwam voor rekening van den onbeschaafden, dweepzieken priester;

dat hij ook moest gedachtig zijn aan de begraafplaatsen van zoo vele edele en moedige zeelieden, die, op zee gestorven zijnde, in het midden van den oceaan ten spijsze der haaijen over boord worden geworpen, en dat het slechts denkbeeldig was, of zijne gebeente rustte op het kerkhof, of in deszelfs omtrek, en of zijn ligchaam door wormen, of door de vischen werd verslonden.

Deze weinige woorden schenen den broeder eenigen troost te geven, hij nam van ons afscheid, onder het weggaan uitroepende: „Ach, welk eene onverdraagzaamheid! Hoe vreeslijk zijn de gevolgen der domheid! Welk een onderscheid tusschen de liefderijke lessen van JESUS en het gedrag van eenen onkundigen priester!”

„Het doet mij leed,” zeide de heer von H..., „dat die Brabandsche heer, die zoo even vertrokken is, bij die gesprekken niet tegenwoordig is geweest, alsdan had hij moeten overtuigd zijn, dat, in plaats de Belgen de verlichtste volken van den aardbodem zouden zijn, er geene natie bestaat, alwaar men meer voorbeelden aantreft van domheid, verwaandheid en bijgeloof.” „Na dit voorval, mijn vriend!” dus vervolgde hij, „komt mij dit dorp zoo fraai niet meer voor, als bij onze aankomst; gesteld eens, dat men, verrukt door dit oord, zich alhier had nedergezet, hoe dikwijls zou onze ziel dan niet gepijnigd zijn geworden, als men ooggetuige zijn moest van de grootste onregtvaardigheid en vervolgzucht! Kom aan, laten wij dadelijk van hier gaan.”

Het rijtuig werd ingespannen en wij vertrokken met spoed, ten einde in *Brusfel* nog wat te kunnen wandelen, en een ander gedeelte der stad te bezoeken. Zoodra wij, bij onze aankomst, van het rijtuig waren gestapt, sloegen wij eene straat in, welke op het einde hoe langer hoe nauwer werd. Hier zaten eenige vrouwen, die met hare verflenste zijden kleederen en verbleekte linten niet tot

den fatsoenlijken burgerstand, en nog veel minder tot het gemeene volk schenen te behooren en bezig waren met kanten te bewerken.

Daar nu de heer von H. . . . zulks te voren nimmet gezien had, bleef hij een weinig stil staan, met opmerkzaamheid beschouwende, hoe gezwind die vrouwen haren arbeid verrigttten. Wij deden haar eenige vragen, ook omtrent derzelver kostbaarheid, en wat zij elken dag met haren arbeid konden verdienen. „Ik,” zeide THERESE, „die de bekwaamste ben, zou niet te vreden wezen, als ik dagelijks minder, dan drie franken won; doch mijne zuster THEONVILLE moet zich met twee franken vergenoegen, dewijl zij nog eene leerling is.”

Na haar gegroet te hebben, gingen wij eene andere straat in, die ons op een groot plein bragt, alwaar een berigt was aangeplakt, dat er, wegens de aankomst van eenen Franschen senateur, een voortreffelijk bal in het Park zou gegeven worden. Wij besloten, na het soupé, derwaarts te gaan, niet uit verlangen, om dien Franschman te zien, maar, om aldaar tegenwoordig te zijn, dewijl wij hoorden, dat eenige honderde menschen van verlangen brandden, om zich derwaarts te begeven.

Reeds te tien ure was de toevloed van heeren en dames, bij het ijzeren hek, zoo groot, dat wij moeite hadden, om ons van kaartjes te voorzien, wij drongen eindelijk binnen. De meeste laken waren met smaak verlicht, en de menigte zwierf nu ginds dan hertwaarts, hetwelk mijn reisgenoot bij de Elifische velden vergeleek, die door VIRGILIUS zoo voortreffelijk gemaald zijn, en waarvan hij, binnen 'smonds, eenige verzen *reciteerde*.

Na eenigen tijd gewandeld te hebben, nam het bal een' aanvang; alles stroomde naar de zaal, wij volgden en beschouwden de aanwezigen met eenige aandacht; „de dames zijn met smaak en prachtig uitgedost,” zeide

mijn reisgenoot; „doch het is niet aangenaam, zoo geheel onbekend te zijn en geene gelegenheid te hebben, om met iemand in gesprek te treden; twee vrouwen verbeelde ik mij nogtans, dat ik hier meer gezien heb; doch wie zij zijn, of waar wij haar ontmoet hebben, is mij onbekend, dit is ten minste zeker, dat zij onder de aanzienlijksten der stad schijnen te behooren; zie eens, hoe kostbaar en met hoe veel smaak zij gekleed zijn.” Ik naderde en merkte terstond op, dat het die zelfde vrouwen waren, die wij, dien zelfden middag, in eene havelooze kleeding, kanten hadden zien bewerken. De heer von H. . . . hield het tegendeel staande; eindelijk sprak ik haar aan, en mijne gissing was niet ongegrond. Na eenige oogenblikken met haar gesproken te hebben, kwam een heer naar haar toe, om haar ten dans op te leiden.

Terwijl mijn reisgenoot haar naaogde en haar met veel bevalligheid zag dansen, gaf hij daarover zijne groote verwondering te kennen. „Welk eene zonderlinge natie is dat,” zeide hij, „is het mogelijk, dat bejaarde vrouwen, die slechts twee of drie franken daags met haren arbeid verdienen, zich in zulk een fatsoenlijk gezelschap durven indringen? dansen zij niet voortreffelijk? ik betuig u op mijn woord van eer, dat er in de stad, waarin ik woon, onder den adelftand geene vrouwen gevonden worden, die zoo kostbaar gekleed zijn, en met zoo veel bevalligheid dansen.”

Eene jonge dame, die dicht bij ons stond en dit gesprek had aangehoord, zeide mij, dat die Duitfche heer zich hierover geenszins verwonderen moest, dat er vele vrouwen thans tegenwoordig waren en ten dans werden opgeleid; die men, gedurende den dag, aan hare havelooze kleeding, voor behoefte menschen zoude aanzien; doch die zonder ophouden arbeiden en dagelijks schralen kost eten, ten einde slechts het genoeg te hebben, van eenen

avond in de week, of een gedeelte van eenen nacht, zich al dansende te vermaken.

Wij gaven naderhand onze bevreemding te kennen, wat deze dame weêrhouden kon, dat zij niet danste, daar wij opgemerkt hadden, dat zij, niettegenstaande zij dikwijls daartoe uitgenoodigd was, zulks halsstarrig weigerde. „Ik bemin het dansen buitensporig, mijne heeren!” zeide zij, „doch, naauwelijks twee maanden geleden, heb ik een' zoon ter wereld gebragt, en morgen vroeg ben ik van voornemen, naar de lieve vrouw van *Halle* te gaan, dewijl ik eene gelofte gedaan heb, zoo ik gelukkig verlosste, dat ik, op mijne bloote voeten, mij derwaarts zoude begeven, ten einde de lieve vrouw voor hare weldaad, hartelijken dank te betuigen; het is waar, mijn man verzet zich met aandrang daartegen; doch de heeren zullen mij wel willen toestemmen, dat eene gedane gelofte te heilig is, om ze niet na te komen.”

Wij vroegen, hoe ver de afstand was? „Slechts vier uren,” was het antwoord. „Stel het nog eenige weken uit, mevrouw!” zeide de heer von H...., „anders zal die al te hevige vermoeijenis u, die niet sterk schijnt te zijn, ten grave doen dalen!” „Geenszins, mijne heeren! het is morgen te *Halle* een allerplegtigste dag, en deze moet niet vruchteloos voorbijgaan.” Terwijl zij nog sprak, kwam haar echtgenoot, „zoo gij halsstarrig bij uw roekeloos voornemen blijft, *HENRIËTTE!*” zeide hij met eenige gemelijkheid, „moeten wij dadelijk naar huis gaan, het is reeds middernacht.” Zij groetten ons met vriendelijkheid, en wij zagen die zwakke, bijgeeloovige vrouw, die, voor het overige, niet ontbloot van verstand schein te zijn, met mededoogen achterna.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Naauwelijks verlichtten de eerste stralen der zon onze slaapkamers, of wij stonden op, dewijl wij begeerig waren, almede naar *Halle* te wandelen, en na den middag met de diligence naar *Brusfel* terug te keeren. Het weder was fraai, geen blad van het geboomte werd door den wind bewogen; doch eer wij tot aan de Anderlegsche poort gekomen waren, zagen wij in die kromme enge straten wederom de beeldtenis der armoede en der onreinheid. Wij moesten, van tijd tot tijd, over groote hoopen drek en vuilnis springen, dewijl morfige wijven telkens hare smerige potten en houten bakken met verrot stroo, vuil zand, of aardappelschellen vervuld, voor hare woning uitwierpen.

Buiten de vervallene poort schepten wij eerst ruimer adem; wij stapten met ijver voort, en ons, bij toeval, omwendende vertoonde zich de stad, niet verre van het dorp *Anderleg*, in hare volle gedaante, als zijnde in de schuinte tegen de bergen gebouwd, hetwelk een voortreffelijk gezigt opleverde.

Het was blijkbaar, dat het een groote feestdag was; want de weg wemelde van menschen van allerlei stand en jaren; onder welke eenigen met bloote voeten; anderen blind of kreupel, of al hinkende gebeden prevelende. Er waren eenigen onder, die van ver afgelegene plaatsen kwamen, en naauwelijks meer kunnende voortgaan, telkens gingen rusten op den eenen of anderen, langs den weg liggenden, boom. Wij hadden ook groot medelijden met eene oude juffrouw, die, leunende op den arm van

hare dienstmaagd, elk oogenblik in onmagt scheen te zullen vallen; wij vroegen, wat haar deerde. „Niets, dan vermoeijenis,” antwoordde zij, „ik ben, dezen nacht, van *Gend* gekomen, want ik had eene gelofte gedaan, dat ik, zoo ik van mijne krankte herstelde, te voet naar *Halle* gaan zou, zonder iets van aanbelang te nuttigen. Die gelofte valt mij zwaar, ik heb honger en dorst; doch ik nadere tot mijne blijfchap, reeds heb ik meer dan drie gedeelten van den langen weg afgelegd.”

Na twee uren gewandeld te hebben, traden wij in eene herberg, om een weinig te rusten, dewijl wij vernamen, dat wij nog bijna twee uren zouden moeten afleggen, eer wij aankwamen. Hier zaten eenige menschen, die, volgens eene gedane gelofte, zich ook verplicht rekenden, *Halle* te bezoeken. Een jong heer, vroeg mij, of ik almede eene gelofte gedaan had? Deze vraag maakte mij een weinig verlegen, dewijl de herberg vol volk was, die zich begeërig betoonden, om te weten, wat mijn antwoord zijn zoude, en er mischien meer dan drie duizend menschen zich op den weg bevonden; doch de jonge heer gunde mij den tijd niet, om te antwoorden; „wat mij aangaat,” zeide hij, „ik stel, even als mijn vader, niet veel vertrouwen op die bedevaarten, ik ga er naar toe, om wat menschen te zien, en mij zoo wat te vermaken, ook geloof ik, dat er zeer velen met hetzelfde oogmerk derwaarts gaan: onze pastoor zegt, dat het veel beter was, dat die goede lieden te huis bleven, dat zij aldaar even zoo goed kunnen bidden, als te *Halle*, en dat zij Christelijker zouden handelen, als zij het geld, hetwelk zij telkens met bedevaarten verkwisten, in hunne eigene stad of dorp onder de behoeftigen uitdeelden.”

Na een weinig gerust te hebben, zetten wij onze reis voort, de jonge heer volgde ons. „Ik heb onder dat bijgeloovig volkje niet zoo vrijmoedig durven spreken, als

ik wel wilde," zeide hij, „maar nu kan ik voor de heeren niet verbergen, dat ik verwonderd sta, dat zoo vele redelijke menschen dwaas genoeg zijn, van te gelooven, dat, zoo zij doof, stom, blind, kreupel zijn of andere kwalen hebben, en zij zich naar *Halle* begeven, er aan hen, door het vermogen van dat beeldje, een mirakel geschieden zal; was er, zegt mijn vader, gedurende zijn leetijd en dien van zijn vader en grootvader, slechts eenmaal zoodanig een wonder geschied, alsdan zou zijn geloof aan het wankelen gebragt worden; maar zoodanig een voorbeeld, dat echt is, kan door niemand worden bijgebragt."

„Men spreekt nu veel," zegt mijn vader, „van het mirakel, dat er aan twee jonge burgervrouwen zoude geschied zijn, hetgeen, zonder twijfel, aan de heeren bekend zijn zal." Wij antwoordden, dat wij vreemdelingen waren, doch zeer begeetig, om te weten, welk een mirakel er ontient, die twee vrouwtjes had plaats gehad. „Er woonden, in *Brusfel*," dus vervolgde hij, „twee aardige meisjes, van vijf, zes of zeven en twintig jaren, (eene van deze heb ik onlangs nog ontmoet,) hare ouders waren overleden, en hadden haar eene goede som gelds nagelaten; zij waren beiden zeer genegen, om het huwelijksjuk te gaan torfchen; doch toevallig kwamen er, ten minste zoo spoedig niet, als zij wel wenschten, minnaars opdagen, hetzij, dat zij zich zelden in het openbaar vertoonden, hetzij, dat het nog niet bekend was, dat zij met haren broeder eene aanzienlijke nalatenschap hadden gedeeld."

Het wachten moede zijnde, doen zij beiden eene gelofte, dat, zoo de lieve vrouw van *Halle*, haar de weldaad wilde bewijzen, van minnaars naar haar toe te zenden, zij alsdan, na haar trouwen, al was het weder nog zoo onstuimig, met een rijtuig derwaarts rijden, en op de

blauwe zarken der kerk twee uren lang zouden liggen bidden. Wat gebeurt er, zij verkrijgen haren wensch, zij zijn beiden gehuwd en hebben hare gelofte, in het midden van den barren winter, volbragt.

„Is dit nu een mirakel?” vraagt mijn vader, „wanneer twee bevallige meisjes, die, naar haren kring, veel geld bezitten, hetgeen door eenig toeval ruchtbaar geworden is, in het huwelijk treden? Zouden, zoo zij niet wat al te driftig naar den echten staat verlangd hadden, hetzelfde niet, zonder eenige gelofte, gebeurd zijn? en strijdt het daarenboven niet met het karakter van een eerlijk en schaamachtig meisje, om de lieve vrouw met zulke onhebbelijke wenschen lastig te vallen?”

Wij lachten om dit verhaal van dien jongen heer regt hartelijk; doch omziende, naderde ons eene koets, waarin eene jonge dame zat, die den koetsier gebod, een weinig stil te houden. Dadelijk herkenden wij die zelfde dame, welke wij, den vorigen avond, op het bal ontmoet hadden, zij liet het glas vallen, „Gij zult mij, in uwe gedachten, beschuldigen, mijne heeren!” zeide zij met vriendelijkheid, „dat ik mijne gelofte niet ten uitvoer bréngé; doch het is geheel buiten mijne schuld; reeds had ik het op mijne bloote voeten en met eene ondragelijke pijn, door de scherpe steentjes, tot voorbij *Anderleg* gebragt; doch hier bezweek ik, en bleef roerloos liggen; men bragt mij in eene boerenwoning, ik kwam weldra tot mij zelve, offchoon ik van zwakheid en vermoeijenis leefde, als een riet. Een oud man, hoorende, wat ik van voornemen was, raadde mij aan, om eene huurkoets te nemen, en met bloote voeten in dezelve te gaan zitten, hetwelk, in het oog van de lieve vrouw van *Halle*; dezelfde kracht zoude hebben, alsof ik ten einde toe den weg had afgelegd. Ik heb zijn raad gevolgd, en eene koets ontboden, en niettegenstaande mijne voeten en bee-

nen, niet gewoon zijnde te wandelen, thans pijnlijk en boven mate gezwollen zijn, wensch ik nogtans mijne gelofte te volbrengen." Zij groette ons daarop zeer vriendelijk, de koetsier gaf zijne paarden drie knellende zweeflagen en vertrok.

"Lieve hemel!" zeide de heer von H. . . ., "moest ik zoo vele uren reizen, om zoo veel dwaasheid en bijgeloof te zien!" De jonge heer hoorde dien uitroep, "Ja wel bijgeloof!" zeide hij al zuchtende; "doch daar wij den toren van de kerk reeds zien, zullen wij van nog meer buitensporigheden getuigen zijn, en offchoon ik dezelfde godsdienst belijde, even als mijne ganfche familie, fchame ik mij nogtans, dat verftandige vreemdelingen getuigen zijn van deze dwaasheid!"

Zoodra wij te *Halle* aankwamen en eene lange ftraat doorreden, zagen wij, dat alle huizen, hoe klein ook, in winkels waren veranderd, alwaar allerlei foorten van paternosters, trompetjes, vlaggetjes en beelden van heiligen of paufen verkocht werden; na aan het logement afgeltapt te zijn, gingen wij naar de kerk.

Reeds verre van dezelve af en voor den ingang lagen een groot getal boeren en boerinnen op den beflikten grond te bidden en geweldig op hunne borst te kloppen; wij ftonden een oogenblik ftill en befchouwden die menfchen, die voor het grootfte gedeelte (want zoo als wij in het logement hoorden, waren er zeer vele fchijnheiligen onder) eerbied fchenen te hebben voor God en godsdienst, met eenige ontroering; hoe gelukkig zouden zij zijn, dachten wij, terwijl wij bij ons zelve voor hen baden, indien zij, liever dan hier buiten de kerk op den grond te liggen, onderrigt ontvingen in de leffen van den Zaligmaker, en dezelve, met uitzondering van alle bijgeloof, ftelden tot een rigtfnoer op den weg des levens. Ach! waarom moeten zoo vele onnoozele, onkundige

schepfels, en dat alleen, om gewin te behalen, zoo schandelijk, zoo godönteerend misleid worden!

Bij het intreden in de kerk, viel dadelijk ons oog op eenige opschriften, die melding maakten van de mirakelen, welke door de lieve vrouw waren daargesteld; wij lazen het tijdvak, waarin dezelve hadden plaats gehad; het was in de dertiende, veertiende en in het begin der vijftiende eeuw, en dus in de eeuwen der barbaarschheid en beklagenswaardige domheid; doch in latere tijden waren er geene mirakelen meer geschied. Zoodra dus de beschaving doorbrak, zoodra de menschen meer verlicht waren en de rede de overhand nam, scheen de kracht, om mirakelen te doen, geheel en al gefnuikt te zijn; ook merkten wij op, dat een aantal kogels, die, zoo als men voorgaf, door niemand konden geteld worden, aldaar niet meer werden vertoond.

Omtrent deze zonderlinge kogels werd weteer verhaald, dat zij, bij eene belegering, op de stad waren afgeschoten; doch dat de lieve vrouw de vriendelijkheid gehad had, dezelve in haar voorschoot op te vangen, en dat die kogels alhier ter eeuwige gedachtenis waren bewaard geworden. Dewijl nogtans de priesters opmerkten, dat elk mensch, hoe dom hij ook ware, dit geval voor een schandelijk verdictfel en bedrog hield, en dat zulks, in plaats van eerbied te verwekken, den spotlust, zelfs van boeren jongens, gaande maakte, heeft men wijsfelijk dezelve uit de kerk en van het getal der mirakelen verwijderd.

Met innig mededoogen zagen wij vervolgens, dat die vrouwen, welke den langen weg te voet hadden afgelegd, en eindelijk zeer bezweet en vermoeid in de togtige kerk waren aangekomen, op de koude zarken eerbiedig nederlagen, om te bidden; onder dezen merkten wij ook de zwakke dame op, die doodsbleek, al nederknielende, hare gelofte volbragt. Wij verlieten de kerk met aandoening,

hartelijk wenschende, dat die goede bijgelooovige vrouwen, niet door eene hevige zinkingkoorts uit het land der levenden mogten worden weggerukt.

„Zouden de Fakiers in *Indostan*, die, als Heidenen van het Evangelie verstoken zijn, wel zoo dwaas wezen en hun leven aan zoodanig een gevaar durven blootstellen?” vroeg mij mijn reisgenoot, zoodra wij uit de kerk gekomen waren. „Maar hetgeen mij nog het meest verwondert,” dus voer hij voort, „is, dat wij wel twee of drie fatsoenlijke vrouwen en een aantal boeren en boerinnen, maar geen enkel fatsoenlijk heer in de kerk gezien hebben, zijn het dan de onkundigste lieden alleen, die zich derwaarts begeven?”

Na door eenige weinige straten gegaan te zijn, gaf het geluid der klokken te kennen, dat de processie een' aanvang nemen zou; wij plaatsten ons zoodanig, dat wij alles van nabij zien konden. Eindelijk traden eenige priesters, die allen zeer gezond en bij uitstek dik en vet waren, met deftigheid uit de kerk; vier mannen droegen een klein pekzwart vermolmd popje, hetwelk zeer kostbaar gekleed was, en de lieve vrouw van *Halle* verbeelden moest, op eene berrie, alles viel op de knieën neder, de overige geestelijken volgden, al zingende door hunne neuzen, en nadat het beeldje door eenige straten was gedragen, werd het plegtig naar zijne nis teruggebragt.

Nu veranderde het tooneel in een oogenblik; men vloog naar de herbergen, men lachte, men dronk en de vreugde stond op aller aangezichten te lezen; de jonge boeren en boerinnen wandelden, of liever huppelden hand aan hand, en de meer fatsoenlijken, die slechts gekomen waren, om den toevloed van geloovigen te zien, liepen gezwind naar het logement, alwaar een goede maaltijd gereed stond.

Wij volgden en vermaakten ons, al etende, met de

zonderlingste gesprekken; de een spottede met de zoo wel doorvoedde lichamen en dikke buiken der priesters, hij verzekerde, dat zij, stuk voor stuk, drie honderd ponden wogen; een ander, telde op zijne vingers hunne onmetelijke inkomsten op, die hun door dit beeldje werden aan gebracht; een derde, kwam het zeer schandelijk voor, dat er geen splinternieuw popje, in plaats van dat zwarte beeldje gemaakt werd, hergeen hij verzekerde, dat weinig kosten zou, en dat er geen beeldhouwer in *Brussel* was, die het niet voor een spotprijs zou willen maken.

Een heer, die naast ons zat, gaf zijne verwondering te kennen, dat wij die koddige gesprekken met een ernstig gelaat aanhoorden, zijt gij niet, vroeg hij, even als wij, katholieken? „De reden hiervan is deze,” zeide de heer von H. . . ., „wij keuren het ten sterkste af, om leeraars van de godsdienst, en al datgene, dat zij en hunne leeken als heilig beschouwen, aan bespotting bloot te stellen; naar ons gevoelen, dwalen zij in vele opzichten, wij zijn van andere gedachten omtrent de aanbidding van houten of steenen beelden, en offchoon wij weten, dat verstandige lieden hunne knieën niet buigen voor een vermolmd stuk hout, maar datgene aanbidden, dat het verbeeldt, zoo zijn wij nogtans van meening, dat domme menschen, zoodra zij het beeld van de moeder Gods, of dat van den Zaligmaker aanschouwen, vastelijk gelooven, dat het inderdaad MARIA, of JEZUS zelf is.” „En ik geloof,” hernam de vreemdeling, „dat dat beeldje wel degelijk MARIA in eigene perfoon is, ook geloof ik, dat de heeren ketters zijn; en zoo gij naar een oud man wilt luisteren, zou ik u raden, alhier, in uwe gesprekken, wat omzigtiger te zijn.” Zoodra hij dit gezegd had, betaalde hij zijn gelag, hij stond op, sprong in zijn rijtuig, dat ingespannen stond en vertrok. *O lepidum Caput!* zeiden wij bijna te gelijk.

Na den maaltijd deden wij nog eene wandeling, daarna traden wij met eenige nieuwsgierigheid eene herberg in, alwaar een groot aantal bedevaartgangers, onder het drinken van eenige kruiken bier, vrolijk zaten te kouten. De hospes scheen zeer vermoeid te zijn, telkens droogde hij het zweet van zijn aangezicht af. „Deze dagen, mijne heeren! zijn wat te werkzaam,” zeide hij al zuchtende, „ik heb op den dag geen oogenblik rust, en des nachts moet ik meer dan zestig menschen, mannen en vrouwen, jonge boeren en boerinnen, huisvesting geven.” „Uw huis moet dan wel zeer groot en rijkelijk van bedden en meubelen voorzien zijn?” vroegen wij met eenige nieuwsgierigheid. De goede hospes glimlachte: „Mijn huis is klein,” antwoordde hij, „ik heb niets dan dit vertrek, en voor alle mijne gasten eene groote voorkamer, en daar ik slechts één bed heb voor mij en mijne dikke wederhelft, vervul ik die kamer met zuiver stroo. Is het tijd om te gaan slapen, dan drijf ik hen allen, met eene lantaren in mijne hand, naar boven, ik wensch hun eenen goeden nacht, ik neem de lantaren met mij mede, uit voorzigtigheid, ten einde er geen brand ontsta, en sluit de deur achter mij toe, zonder mij te bekommeren, op welke wijze die mannen en vrouwen, jongens en meisjes de zaak in den donker met elkander schikken zullen; gelukkig nogtans is het, dat zij allen vermoeid zijn, en meer dan hun noodig is gedronken hebben, zij zullen dus wel spoedig inslapen.”

„Den volgenden dag roep ik hen, als de klok luidt, op, om naar de mis te gaan; elk een betaalt mij, behalve het gelag, twee stuivers voor het nachtverblijf, zij wenschen mij alsdan gezondheid, en ik zie de meesten niet weder voor dat het een plegtige feestdag is ter eere van de lieve vrouw van *Halle*.”

Terwijl hij nog sprak, zagen wij de diligence voorbij rijden, wij volgden dezelve in haast, wij namen plaatsen en kwamen met verscheidene reizigers en onder de hevigste klagten over de afknevelingen van schraapzuchtige Fransche ambtenaren, waarvan iedereen eenige staaltjes verhaalde, in den late avond te *Brusfel* aan.

Terwijl wij naar ons logement gingen, maakten wij een plan, om, den volgenden morgen, naar *Gend* te vertrekken, eentdeels, om die stad te zien, en aan den anderen kant, om te kunnen beoordeelen, of de klagten dier stedelingen gegrond waren, dat hunne fabrieken, sedert de komst der Franschen, stil stonden; dat er geen handel gedreven werd, en dat de burgerij niet meer in staat was, duizende arme menschen brood te geven. Wij vertrokken op den gewonen tijd, wij reden door het dorp *Asche* naar *Aalst*, alwaar wij van paarden verwisselden; de akkers en bouwlanden, alsmede de teelt der hop, trokken in het bijzonder onze aandacht; welk een voortreffelijk land! riep ik uit, ach! waarom wordt zulk een aardsch paradijs door geene betere menschen bewoond! Of neen! zeide ik bij mij zelve, mijn gezegde verbeterende, waarom is aan die natie geene betere, meer beschaafde opvoeding, geen meer zuiver Christelijk onderwijs ten deel gevallen! hoe gelukkig zouden zij alsdan zijn! hunne dagen zouden, zonder ongegronden bijgeloovigen angst, als eene zacht stroomende beek voortvloeijen, men zou van zoo veel twist en tweedragt niet hooren, en de lessen van den Zaligmaker der wereld betrachtende, zouden zij alle menschen liefhebben als hunne broeders, even alsof zij dezelfde borst hadden gezogen.

Van *Aalst* naar *Gend* voortreizende, werd onze ziel wederom hevig geschokt door het gezigt van eenige jonge lieden uit den fatsoenlijken stand, die, óf geweigerd heb-

bende te loten, of gevlugt zijnde, aan de paardestaarten van eenige ruiters waren vastgebonden en veel moeite schenen te hebben, om den trein te volgen.

Wanneer men van eene groote stad, alwaar, volgens de geruchten, zoo vele rijke lieden wonen, hoort spreken, maakt men zich, voor dat men aldaar aankomt, eenig denkbeeld van derzelver fraaiheid; doch hoezeer waren wij, in onze verbeelding, te leur gesteld! Wij zagen wel vele groote gebouwen, die meestal door Fransche generaals en hoofdofficieren in bezit genomen waren, maar daarentegen ook, in die zelfde straten, een groot aantal kleine berookte woningen, even als op vele plaatsen in *Brussel*, die door armoedige menschen bewoond werden; er heerschte alom eene diepe stilte, de fabrieken waren gesloten, het wemelde van bedelaren, en de diligencie was, bij hare aankomst, door die ongelukkigen zoodanig omringd, dat wij veel moeite hadden, om in het logement te treden.

Men was hier nog gewoon het voetspoor der voorvaderen te volgen, men at vroegtijdig; het gezelschap bestond slechts uit vier gasten, zijnde drie jongelingen, welke reizende commissen waren van Duitsche huizen van koophandel, en een oud heer, die, volgens zijn verhaal, te *Gend* geboren was. De Duitschers beklagden zich ten sterkste, dat zij, op eenen dag, alhier meer verteerden, dan zij voor hunne patronen in eene week konden ontvangen, dewijl de voornaamste kooplieden door de behandeling der Fransche ambtenaren buiten staat waren, aan hun gegeven woord gestand te doen.

„Gij moest, even als ik, de stad *Gend* gekend hebben, mijne heeren!” zeide de oude man, „toen wij nog onder het Oostenrijksch gebied stonden, maar thans groeit het gras op onze straten, en alle menschen, die weleer in onze fabrieken arbeidden, sterven van honger en gebrek;

doch ik wanhoop nog niet, ik ben van oordeel, (want wij spreken hier onder de roos) dat de Corsikaanſche dwin-geland, door zijne herhaalde overwinningen verbijsterd, eindelijk eens eene nederlaag bekomen zal, en, na herhaalde ongelukkige oorlogen, door de ligtzinnige Franſchen, van zijn' troon zal worden geſtooten. Alsdan zullen wij wederom door een regtvaardig Koning geregeerd worden; wie die zijn zal, is mij onbekend, maar mijn voorgevoel, dat mij zelden bedriegt, zegt het mij, en zoo dit plaats heeft, zullen onze ſtad en handel wederom bloeijen en nog oneindig veel meer, dan in vorige tijden."

De grijsaard had veel natuurlijk verſtand, hetwelk hij door eene goede lectuur had opgeſcherpt; de geſchiedenissen der volken, de wijsbegeerte en de ſchoone kunſten waren vervolgens het onderwerp van onze geſprekken; wij hadden achting voor den ouden man, en toen wij van den maaltijd opſtonden, bood hij ons aan, om ons het voornaamſte gedeelte der ſtad te laten zien, van welk aanbod wij gebruik maakten. Alleenlijk hinderde het ons, dat, daar hij zeer doof was, wij, onder het voortgaan, hard moesten ſchreeuwen, hetgeen ons belettede, om eenige vragen te doen omtrent de voornaamſte oorzaken van het verval des handels.

Verder voortgaande zagen wij groote onbebouwde pleinen en akkers, alwaar men ploegde en zaaide: van daar doorliepen wij eenige ſtraten, in welke de meeste huizen te huur ſtonden, en dewijl zij reeds lang onbewoond waren gebleven, hadden zij, door de verbroken glazen en morſigheid, het uiterlijk aanzien van eene door de peſt geteisterde en ontvolkte ſtad.

Digt bij eene poort genaderd zijnde, ſtond de grijsaard ſtil. „Zonder twijfel zullen de heeren opgemerkt hebben," zeide hij, „dat ik een weinig doof ben, offchoort mijn gehoor, vóór eenige maanden, niets te wenſchen

overliet, ik heb met de medische faculteit daarover geraadpleegd; doch daarbij geene baat gevonden; eindelijk heeft mijn biechtvader mij gezegd, dat op een dorp, niet verre van hier gelegen, een altaar, en op hetzelfde een beeldje gevonden wordt, hetwelk het vermogen heeft, om, na rijkelijk geofferd te hebben, de doofheid te genezen; elken middag ga ik derwaarts, en sedert dien tijd verbeelde ik mij nu eens, dat mijn gehoor sterker is geworden; dan wederom, dat het nog erger is dan te voren; dewijl ik mij nu in de nabijheid van dat dorp bevindende, zullen de heeren het mij ten goede houden, dat ik u verlate en mij derwaarts begeve.

„Goede hemel! droom ik, of waak ik,” riep de heer von H.... uit, „toen wij den ouden man met drift derwaarts zagen gaan, zullen wij op onze reis niets anders dan dwaze menschen ontmoeten! Ik verbeelde mij, dat deze heer, die mij toefcheen, zijn natuurlijk verstand te hebben, en die niet ongeleerd is, eene uitzondering zijn zoude op den algemeenen regel! En ziedaar, met welk een ijver stapt hij voort! Merkt hij dan niet, dat men hem om het geld, dat hij dagelijks offert, zoo schandelijk bedriegt? Wat is hiervan de oorzaak?”

„Niets anders, mijn vriend!” antwoordde ik, „dan de eerste indrukken, welke hij in zijne vroege jeugd van zijne onkundige en bijgeloovige ouders heeft ontvangen. Ga, met uwe gedachten, alle de bewoonde landen der wereld rond, beschouw de meeste volken van *Azië* en *Afrika*, wend uw oog naar de Mahomedanen, om van andere natiën nu niet te gewagen, waarom leven en sterven die allen, (weinigen uitgezonderd) bij het geloof van hunne vaderen, niettegenstaande hunne rede daartegen aandruischt? Dat is niet anders, dan het uitwerksel van de eerste indrukken, die zij in hunne teedere jeugd ontvangen hebben.”

„Ik zelf,” dus vervolgde ik, terwijl wij een weinig stil stonden, „ben hiervan getuige geweest; ik had in mijne jeugd te B. . . . bij brave lieden kamers gehuurd, bij welke ook een officier der infanterie woonde; deze man had een gezond oordeel, hij las goede boeken, hij leefde voorbeeldig en beleed de Katholijke godsdienst; doch dagelijks met eerbied en stichting het Evangelie lezende, spottede hij meermalen, in mijne tegenwoordigheid, met zoo vele instellingen van zijne kerk, van welke in den geheelen Bijbel geen gewag wordt gemaakt; hij beschouwde de biecht als eene uitvinding van aloude oproerige tijden en van eenen politieken oorsprong; hij beweerde, dat geen mensch, maar God alleen de zonden kon vergeven, en verfoeide de eeredienst van houten en steenen beelden. Doch wat gebeurt er, na langdurige oefening in de wapenen, en wel op het heetste van den dag, komt hij te huis, hij ontkleedt zich, en, om zich te verfrischen, plaatst hij zich voor een opengeschoven schuifraam. Nog dien zelfden dag wordt hij door eene hevige zinkingkoorts aangetast, die hoe langer zoo heviger werd; hij ontbiedt een' geestelijke, hij biecht en krijgt aflat, en dien zelfden man zag ik, eenige weinige dagen daarna, zieltogende nederliggen met het crucifix in beide zijne stervende handen vastgeklemd! Wat zijn dit anders, dan de bijna onuitwischbare indrukken, die hij in zijne eerste jeugd had ontvangen?”

Vermoeid door het wandelen en treurig van geest op het zien van zoo veel armoede en neêrslagtigheid der burgerij, begaven wij ons naar een voornaam koffijhuis, niet verre van ons logement gelegen, met het voornemen, om de nieuwstijdingen te lezen: de ruime zaal was bijna ledig, wij zochten naar het laatst uitgegeven dagblad; doch wierpen het ter zijde, dewijl wij zagen, dat zelfs de grootste gebreken der Fransche regering ten hemel wierden verhe-

ven; wij lazen wederom anderen; doch zij schenen broeders te zijn uit hetzelfde geslacht gesproten, zij ademden niets dan schandelijke vleijerij.

Een bejaard heer schepte nogtans veel vermaak, om ze allen te doorbladeren; een oud man, die naast hem zat, gaf in het Engelsch (zeckerlijk vermoedende, dat wij die taal niet verstonden) zijne verwondering te kennen, dat hij genoeg kon in het lezen en herlezen van zoodanige verdictfelen. „Is het waarheid,” vroeg hij, „dat wij zoo gelukkig zijn, sedert dat wij in het Fransche rijk zijn ingelijfd? Is het waarheid, dat onze handel bloeit? Is het niet alom bekend, dat onze schatkist is uitgeput, dat de belastingen twee- en meerimalen hooger zijn, dan immer te voren? Zijn zelfs de armenkasfen niet geledigd? En verkwijnen, of sterven behoeftige oude lieden, de weezen en vondelingen niet, bij gebrek van het noodige voedsel? Kunt gij die logentaal dan nog lezen, zonder dat het bloed in uwe aderen stolt?”

„Het is gedrukt,” antwoordde de onnoozele man, „men zou zulks niet wereldkundig maken, zoo het niet op waarheid gegrond was. Welk mensch zou ook in staat zijn, om, tegen zijn geweten, zoo vreesfelijk te liegen?” „Weet gij dan niet,” hernam de andere, „dat het schrijvers zijn, die hun geweten, hunnen tijd en arbeid verkocht hebben aan de Franschen, welke geen ander doel hebben, dan onze landgenooten schandelijk te bedriegen?”

De oude man, die te dom of te hoofdig was, om zich te laten overtuigen, zette zijne bril langzaam af, hij sloot ze, na haar langzaam op de mouw van zijnen rok afgeveegd te hebben, in een zilveren doosje, en vertrok zeer langzaam.

Naderhand kwamen wij met dien weldenkenden man in gesprek; hij verhaalde, zoo als wij reeds vermoed had-

den, dat hij geen Belg, maar van Engelsche afkomst was; dat zijn vader in *Ierland* was geboren, en, na gehuwd te zijn, te *Ostende* handel gedreven had; dat hij, na den dood van zijn vader, de eenige erfgenaam zijnde, de meeste jaren van zijn leven aldaar had gewoond, en dus eene bekwame gelegenheid had gehad, om de Belgen grondig te leeren kennen.

„Zonderlinger natie,” dus vervolgde hij, „kan er niet uitgedacht worden; nogtans zouden zij van nature veel aanleg hebben, om brave burgers der maatschappij te worden, zoo zij van hunne jeugd af opgevoed wierden, als alle kinderen der beschaafde volken van *Europa*; doch, helaas! het is het belang van hunne geestelijken, dat zij bijna niets leeren, en deze domheid, die de moeder is van groote verwaandheid en wispelturigheid, is de voorname oorzaak van hunne ontevredenheid en rampen.”

„Om die zelfde reden hebben zij over het algemeen (want er zijn zeer vele uitzonderingen) niets van hetgeen men een nationaal karakter noemt, zij zijn slechts de apen van andere volken en in het bijzonder der Franschen; al wat er, hetzij goed, hetzij kwaad, in dat rijk verrigt wordt, is voortreffelijk, en de eenige vuurbaak, waar naar zij zich rigten; geen jongeling ook van fatsoenlijke afkomst verdient eenige opmerking, zoo hij niet eenige weken of maanden in *Parijs* heeft doorgebracht; bij zijne terugkomst, is hij, hetgeen te vermoeden was, nog dwaazer en winderiger, dan bij zijn vertrek; het woord *Parijs* zweeft alsdan gestadig op zijne lippen, hij volgt getrouwelijk de Franschen modes na, en te gelijk ook alle hunne gebreken.”

„Tot een blijk, dat de opvoeding van den burger en boerenstand verwaarloosd wordt, kan ik dit nog aanvoeren,” dus ging die heer voort, „dat men telkens bij de loting opmerkt, dat er van de vijf honderd naauwelijks

een is, die tamelijk lezen en schrijven kan; en dit is op de dorpen, alwaar de geestelijken nog meer invloed hebben, dan in de groote steden, nog meer zichtbaar, het is ook het belang dier priesters, die voor het grootste gedeelte zonen zijn van onbeschaafde landbewoners, dat niemand in hunne gemeente hen in kunde overtreft, hoe zouden zij anders over hunne leeken en over het geweten dier ongelukkigen kunnen heerschen, zoo hun verstand door eene goede opvoeding en onderwijs meer verlicht en beschaafd ware geworden. Zouden zij dan niet met eenige verachting op hunne onwetende en onbeschaafde leeraars moeten nederzien?"

„Nu gaat alles naar hunnen wensch, zij leiden die onkundige zielen als eene kudde schapen; deze eerbiedigen hunne herders, dewijl zij niet alleen de landtaal, maar ook de latijnsche *Vulgata* (die allerrampzaligst, woord voor woord, uit het Grieksch vertolkt is) lezen kunnen; zij zijn in hunne oogen een wonder der wereld, zij vergelijken hen bij eenen apostel, en, hetgeen ik zoo dikwijls opmerkte, de kleine kinderen vallen, wanneer zij hen op den weg ontmoeten, met den grootsten eerbied op hunne knieën voor hen neder."

„Betoonen sommige leeken hun geenen eerbied, hooren zij, dat zij acht slaan op hunne leefwijze en onmatigheid in het wijn drinken, en maken zij zulks ruchtbaar, alsdaan is het woord: „Ik weigere u den afluat!" krachtig genoeg, om die onnoozelen innig berouw te doen gevoelen over hunne onvoorzigtigheid, en hen te doen beven en verbleeken als een doodschuldige slaaf."

„Gij zoudt mischien uit mijne openhartige gesprekken kunnen opmaken, mijne heeren! dat ik tot een ander kerkgenootschap behoore, dit is zoo niet, ik belijde de Katholieke godsdienst; doch ik ben niet dwaas genoeg, dat ik niet zoude kunnen zien, welke gebreken er daaromtrent in

dit ons land plaats hebben. Meermalen heb ik *Holland* bezocht, en aldaar met vreugde opgemerkt, dat de Roomsche geestelijken, over het algemeen uit brave fatsoenlijke ouders zijn geboren, dat zij, na eene goede opvoeding ontvangen te hebben, in nuttige en geleerde talen en wetenschappen onderwezen zijn, voorts dat hunne leefwijze onberispelijk is, en dat zij, in plaats van de kinderen hunner leeken te verhinderen, dat zij leeren lezen en schrijven, hen zelfs op alle wijze daartoe aansporen."

Terwijl hij hierbij nog iets voegen wilde, kwamen er eenige officieren der Fransche dragonders, die met de barge van *Brugge* gekomen waren, met veel geweld en al zingende in de zaal. „Dit gezelschap behaagt mij niet," zeide die heer, hij nam afscheid en vertrok in haast; en daar wij beiden weinig lust hadden, om bij dit onophoudelijk getier en geschreeuw tegenwoordig te zijn, begaven wij ons naar ons logement, alwaar wij nog eenigen tijd spraken over al hergeen wij, dien dag, hadden gehoord en gezien.

„Gij hebt, mijn vriend! zoowel als ik, die officieren over de aangename reis met de barge van *Gend* naar *Brugge* hooren spreken," zeide de heer von H...., terwijl hij op zijn gemak uit zijne meerschuimen pijp rookte en een glas moezelwijn inschonk, „dit heeft bij mij de begeerte doen ontstaan, om *Brugge* en *Ostende* te bezoeken, zoo gij lust hebt, om mij te vergezellen, zult gij mij zeer verplichten." Dadelijk was ik daartoe bereid, en wij vertrrokken den volgenden morgen.

Bij onze intrede in het vaartuig, waren er reeds eenige reizigers, zoowel heeren als vrouwen, in het paveljoen, die een voornemen schenen te hebben, om, door hunne gesprekken, den tijd op eene aangename wijze te korten. Er waren nogtans vier oude heeren en dames, die zich weldra niet weêrhouden konden, om over de tijdsomstand

digheden te klagen; doch zij werden door de overigen, op eene beleefde wijze, verzocht, hunne klagten over hun ongelukkig lot, hetwelk zij allen, de een meer, de ander minder, dragen moesten, ten minste eenige uren te staken, en dezelve genoeglijk door te brengen.

Aan dit verzoek werd voldaan, en ik kan mij niet herinneren, dat mij de tijd zoo kort gevallen is; voor weinig geld werden wij, des middags, goed onthaald, en niemand der aanwezigen was er, die geen leedwezen betoonde, dat wij te *Brugge* waren aangekomen.

Wij begaven ons hierop naar een logement, hetwelk ons voornamelijk wegens eene goede bediening en de onbaatzuchtigheid van den hospes was aanbevolen. Bij onze intrede vroegen wij, of hij twee kamers voor ons had? „Niet alleen twee, mijne heeren! maar twintig,” antwoordde hij in het Hoogduitsch, „mijn huis is ledig; want men ziet thans in dit ongelukkig land geene reizigers meer, zij ontvielen overal de Franschen, alsof zij door melaatschheid waren besmet; weleer, toen wij onder de heerschappij stonden der Oostenrijkers, hadden wij een genoegzaam bestaan, de belastingen waren niet hoog, wij waren gelukkig. Doch de Belgen, het ondankbaarste volk der wereld, was toen ter tijd niet tevreden; maar, helaas! over deze ondankbaarheid en ontevredenheid worden zij thans wreedelijk gestraft.”

Zoodra de heer von H. . . zijne landtaal hoorde spreken en hem in die taal antwoordde, was de hospes bovenmate verheugd, wij werden als vrienden ontvangen en als vorsten onthaald. Nogtans hinderde het ons, daar wij reisden, om ons te vermaken, dat wij al wederom die zelfde klagten moesten aanhooren; eindelijk waren wij genoodzaakt, den hospes vriendelijk te verzoeken over andere zaken te spreken, dewijl onze ziel tolkens geschokt werd, door al hetgeen hij ons zoo omstandig verhaalde.

Na die doodstille stad een- en andermaal bezigtigd te hebben, besloten wij naar *Ostende* te vertrekken, ons vleijende, dat men aldaar zoo vele ongelukkige menschen niet zouden aantreffen; wij vertrokken derwaarts, wij namen onzen intrek in een Engelsch logement; maar wij bedrogen ons in onze verwachting; hier was de treurigheid nog grooter, dan ergens elders; het dok, te yoren met schepen opgevuld, was ledig, de pakhuizen en kantoren waren gesloten, de schippers, de lootsen en werklieden zwierven neêrslagtig langs de kaden, zij verwenschten de Franschen, aan welken zij hunne armoede alleen te danken hadden, en wenschten slechts een klein gedeelte te ontvangen van die welvaart, welke hun weleer ten deel was gevallen. Intusschen kwam het ons voor, dat diegenen, die wij in ons logement en elders ontmoeteden, niet zoo dweepziek waren, als in het naargeestige *Brugge*, het zij, dat vele Engelsche huisgezinnen, die hier woonden, of de handel, dien zij met andere beschaafde natiën weleer dreeven, hiervan de oorzaak waren.

Hoezeer het wijd uitgestrekt gezigt op den oceaan ons in het begin behaagde, en wij telkens aan den zee kant wandelden, werd het eindelijk nogtans zeer eentoonig; ik stelde dus mijn reisgenoot voor, om, den volgenden morgen, naar *Antwerpen* en van daar naar het gelukkig *Holland* terug te keeren, waar ik in vele jaren zoo vele klagten niet gehoord had, als in *België*, op eenen enkelen dag.

Den volgenden morgen vertrokken wij derwaarts, en beschouwden, den daarop volgenden dag, de zoo fraaije kerken met de zoo voortreffelijke schilderijen; van daar wandelden wij langs de rivier de *Schelde*, en bezigtigden alle de kostbare scheepswerven en dokken, die op bevel van NAPOLEON waren aangelegd. Al voortgaande wendden wij ons oog naar het kasteel, zonder ons toen ter tijd te

hebben kunnen voorstellen, dat hetzelfde, na verloop van eenige jaren, eene eeuwigdurende gedenkzuil zijn zoude der Hollandsche dapperheid en der onkoopbare trouw en vaderlandsliefde; dat er aldaar door onzen eerbiedwaardigen landgenoot, CHASSÉ, en zoo vele andere brave officieren, die onder zijn bevel stonden, een onsterfelijke roem zou worden behaald; en dat niet verre van de plaats, alwaar wij ons nu bevonden, de zoo edele VAN SPEIJK zijn jeugdig leven voor het vaderland zou opofferen, eene daad verre te stellen boven de dapperste bedrijven, die in de geschiedenissen der oudheid vermeld zijn.

Wij waren juist dicht bij de werven, toen het luiden der klok den arbeiders aankondigde, dat het tijd was, om hun werk wederom aan te vangen; vier of vijf honderd man liepen met drift derwaarts; doch eenigen van hen traden eerst in eene estaminé, ten einde alvorens hunnen nooit te verzadigen dorst te lesschen, en daar de heer von H. . . . zeer begeerig was, om hunne gesprekken, voor eenige oogenblikken, aan te hooren, dewijl hij zich verbeeldde, dat deze ten minste zeer tevreden zijn zouden, daar zij dagelijks in hunne nooddrift konden voorzien, traden wij dit huis in; doch hoezeer stonden wij verwonderd, toen wij opmerkten, dat het tegendeel plaats had; de een begeerde opslag van werkloón, de ander kon met die inkomsten zijne huishouding, naar zijnen staat, niet verzorgen, anderen klaagden over den moeilijken arbeid, en vervloekten den Corsikaanschen dwingeland.

Een oude Franschman, die dit aanhoorde, stond met eenige deftigheid van zijnen stoel op; „ik ben die klagten moede,” zeide hij, „en offchoon ik geen verspieder ben en uwe gezegden niet zal overbrengen, moet ik u nogtans openhartig zeggen, dat de Antwerpenaren van uwe soort (want duizende brave lieden zondere ik uit) het lafste, het luiſte en het bijgeloovigste volk is van den ganschen

aardbodem, is er wat te rooven, of te stelen en geschreeuw aan te heffen, dan overtreft gij daarin alle andere natien; doch moet de kost met handenarbeid verdiend worden, dan zucht en steunt gij als oude ezels."

"Deze taal kunnen wij niet aanhooren," zeide een der arbeiders, "voor zulke valsche betigtigingen moet hij gestraft worden, wij zijn ten minste met ons vijven sterk genoeg, om dien Franschen verrader af te rosen." Zij trokken daarop hunne blaauwe kielien uit. — Wat er van dit gevecht is geworden, is ons onbekend, wij hadden weinig lust, om bij dit tooneel tegenwoordig te zijn, wij betaalden ons gelag, zonder hetzelfde te hebben aangevoerd, en vertrokken.

In ons logement teruggekomen zijnde, hoorden wij aan den maaltijd vrijmoediger spreken, dan te *Brussel*, de gasten bestonden uit vier Duitsche kooplieden, een Deen en een Engelschman; een der Duitschers zeide, dat men zeer voorzigtig zijn moest, om met sommige Brabanders handel te drijven, dewijl men noch op hunne beloften, noch op hunne eeden vertrouwen stellen kon, en dat de goederen, die men ontboden had, nimmer aan het monster, dat zij overgezonden hadden, voldeden. De Engelschman verzekerde, dat, offchoon hij vele landen van *Europa* bezocht had, hij geene natie had aangetroffen, die zulke kakelaars waren, dat het hem hinderde, met hen handel te drijven, dewijl zij hem telkens met hun gesnap trachten te overbluffen.

"Ik wenschte wel eens te weten," hernam de Duitscher, "wat hiervan de oorzaak zij; want dit heeft niet alleen plaats bij de mannen, maar ook nog veel meer bij de vrouwen." "Naar mijne gedachten," zeide de Deen, "zijn zij deze bekwaamheid vooreerst aan hunne moeders verschuldigd, die zelden zwijgen; ten andere zegt een bekend schrijver ergens, dat menschen, die hante herfenen

met geene geleerdheid en nuttige wetenschappen kwellen, oneindig meer (zoo als de Belgen het hoefden) *klappen* kunnen, dan menschen van studie en die gewoon zijn te denken; hunne tongen, zegt hij, zijn bij de lastdieren te vergelijken, die des te harder loopen, hoe mindere lasten zij te torfchen hebben; daarenboven zijn de *estaminés*, of bierhuizen, die zij, van wat rang zij ook zijn, van hunne jeugd af dagelijks bezoeken, hunne leerscholen, aldaar is niemand geacht, die niet onophoudelijk spreekt, men geeft geen acht, of hij ongetijmdheden te voorschijn brengt, of dat hij, op eenen en denzelfden avond, tien malen herhaalt, hetgeen hij reeds tienmaal met luider stemme verhaald heeft, zulke kleinigheden komen in geene de minste aanmerking."

„Dikwijls heb ik ook opgemerkt, dat de advokaten zich in het bijzonder toeleggen op de kunst, om men achter den anderen te spreken, en hij, die het, door oefening, daarin het verste gebragt heeft, behaalt in zijn bierhuis den grootsten roem, ook overbluft hij gemeenlijk zijn confrater, ofschoon deze meer prijs stelt, om bondige redenen en bewijsgronden aan te voeren, dan duizende woorden te uiten, zonder zin en samenhang."

„Maar wat zou de reden zijn," hernam de Duitscher, „dat men in *België* telkens hoort, dat er iemand vermoord is, en sommige moorden slechts geschieden, om zich iets toe te eigenen, dat naauwelijks twee of drie franken waardig is? Het heugt mij nog, toen ik mij te voren eenige dagen te *Brussel* ophield, dat men alom sprak van eenen verschrikkelijken manslag, die er, niet verre van de abdij de *la Cambre* gepleegd was aan eenen arbeider, welke, voor zijn talrijk huisgezin vijf brooden gekocht hebbende, des avonds, vermoeid van zijnen arbeid, naar zijn huis terugkeerde, om zijne hongerige kinderen te voeden; deze brave huisvader werd in stilte door een' booswicht in het

bosch gevolgd, hij slaat hem van achteren met zijne spade op het hoofd; dat hij dood ter aarde viel en steelt de vijf brooden! doch ik bedoel ook in het bijzonder de sluipmoorden uit kwaadaardigheid, uit wangunst en nijd; want hiervoor moet toch eene reden zijn, welke in de geaardheid van het volk liggen moet."

"Ik geloof," hernam de Engelschman, "dat vele inwoners van *België* de neiging tot verraad en wreedheid alleen te wijten hebben aan de Spanjaarden, door welken zij, in vorige tijden, zijn geregeerd: de hooge en lagere ambtenaren, de militairen van allerlei rang waren immers in *Spanje* geboren? Deze vermengden zich, bij hare overkomst, met de vrouwen of meisjes van het land, sommigen door echtverbindtenissen, maar de meesten op eene meer oneerlijke wijze. Kan het nu wel anders zijn, daar de Spanjaarden van dien tijd de wreedste, de verraderlijkste, de losbandigste en de bijgeloovigste volken der wereld waren, of hun voorbeeld moest bij hunne nakomelingen eenen bijna onuitwisbaren invloed hebben? Ziet men ook niet aan honderde aangezigten, voornamelijk in *Brussel*, aan hunne geelachtige, of bruine kleur, ja zelfs aan vele vóórnamen van vrouwen, zoowel in de steden als op de dorpen, waar sommige, in plaats van JOHANNA, JOUANNA genaamd worden, (om nu van andere namen niet te spreken) dat zij van Spanjaarden, ten deele, afkomstig zijn."

"Het zou nogtans zeer partijdig zijn," dus vervolgde hij, "om alle Belgen onder de slechten te rangschikken, ik zelf heb vele vrienden onder hen, die ik hoogacht; doch dezen zijn van eenen geheel anderen stempel; ook moet ik niet verzwijgen, dat zij, in het algemeen, beminnaars zijn der schoone kunsten, en om nu van het dansen niet te spreken, hoe velen zijn er niet, die vergevorderd zijn in de schilder- en beeldhouwkunst en voornamelijk in de muziek; naar mijne gedachten bestaat de

reden hiervan in de eer, die zij aan jonge kunstenaars bewijzen, welke in het een of ander opgenoemd vak uitmunten, en hen daardoor ten sterkste aanmoedigen, al hetwelk prijzenswaardig is, en in alle landen moest worden nagevolgd."

"Dit stem ik toe," zeide de Deensche koopman, "en zelden gaat men in de groote steden van *België* eene voorname straat door, alwaar geene piano forte, eene harp, of eenig ander muzikinstrument gehoord wordt. Er zijn nogtans andere bijzonderheden in het karakter der Belgen, die ik niet verklaren kan: ik heb reeds eenigen tijd met mijne vrouw en kinderen alhier gewoond; doch tot heden toe hebben wij geene dienstboden gehad, noch van het mannelijke, noch van het vrouwelijke geslacht, die niet zeer bevreesd waren, als zij des winters, op zon- of feestdagen, wanneer de overige dienstboden verlof hadden gekregen, om des avonds uit te gaan, zich alleen in huis moesten bevinden, zij beefden en waren reeds eenigen tijd te voren beangstigd, als zij uitrekenden, dat het weldra hunne beurt zou worden, om, zoo als zij zich uitdrukten, de wacht te houden."

Bij onze terugkomst had de een hooren zuchten en klagen, de andere had eene oude dame, gekleed in een' japon met eenen langen sleep, in den gang hooren voortschuiven; een derde had heksen en ongeboren kinderen gezien. Ik bid u, mijne heeren! wat is hiervan de oorzaak? Kunt gij dit verklaren?

"Kan zulks wel anders zijn," antwoordde de Duitser, "daar zoo velen van hunne leeraars zelven, op welken zij zoo veel vertrouwen stellen, door hunne onbeschaafde opvoeding, die zelfde vrees gevoelen? Het is daarenboven alom bekend, dat, in de eeuwen der barbaarschheid, een bevel van eenen der Pausen is afgekondigd, dat aan de priesters, bij het aanvaarden van hunne

bediening, een formulier moet worden ter hand gesteld, hoe zij zich zullen gedragen, als zij in het een of ander huis geroepen worden, waarin men zich verbeeldt, dat het spookt, en dat zij alsdan dat formulier, hetwelk in het Latijn opgesteld is, aldaar met luide stemme moeten lezen, hetwelk zoodanig eene kracht heeft, dat de spoken en hekfen van beide kunne, zoowel groote als extra kleintjes, de woning dadelijk verlaten."

Opmerkelijk is het nogtans, dat men in beschaafde landen van dusdanige grillen niets weet; zouden dus de spoken en bitebauwen zulke gewesten, alwaar men zich op de wetenschappen, en vooral op de wijsbegeerte heeft toegelegd, ontvlieden en zich slechts ophouden in landen, tot de diepste onkunde en domheid veroordeeld?

Men glimlachte over de gesprekken van dien Duitscher, en op deze wijze werd de tijd op eene aangename wijze gekort. „Hebben de heeren lust," vroeg de Deensche koopman, „om het nationaal karakter der Antwerpenaren wat nader te leeren kennen, dan zullen wij, dezen avond, eene vermaarde estaminé gaan bezoeken, alwaar de beruchtste zweigers elk een' eerepenning, bestaande in eene zilveren kraan, door hunne bekwaamheid in het drinken verworven hebben."

Wij allen toonden ons daartoe bereid; bij onze aankomst zaten die beruchte heeren aan het einde der zaal statig en deftig op hoogere zitplaatsen, zij waren bij uitstek dik, of liever bol van aangezicht, met vooruitpuilende buiken; doch hunne beentjes waren zoo schraal en mager, dat men, volgens het verhaal van deskundigen, telkens beducht was, dat zij onder het voortgaan breken zouden, zij hadden iets eerwaardigs in hun gelaat, uit hunne bekwaamheid voortspruitende en zij werden met eerbied behandeld; het was bewonderings waardig, hoe hunne tongen en handen altijd in beweging waren, nu eens met te

fruiven, dan wederom met te klinken en te drinken, en dat alles zonder ophouden sprekende, zonder naar anderen, die spraken, te luisteren.

Het *plebs Deorum* zat door de zaal verspreid, en spraken almede allen te gelijk, hetgeen ons weldra begon te vervelen; doch toen wij opstonden, om te vertrekken werden wij teruggehouden door de aankomst van een' heer, die door alle de aanwezigen met herhaald gejuich en handgeklap werd ontvangen, elk een beijverde zich, om zijne hand aan te vatten; aan elke tafel werd hem een groot glas bier overhandigd, en hij dronk telkens, ten einde, volgens zijn zeggen, het gezelschap eer aan te doen.

Wij vermoedden, dat het een onlangs gekroonde drinker ware, dewijl hij met zulk eenen eerbied werd behandeld, en hem de beste plaats onder de dikbuikige heeren werd aangewezen; doch wij werden in deze onze meening bedrogen; wij hoorden, dat het een dagbladschrijver was, die den moed gehad had, om iets tot beschimping der Franschen in het licht te geven; men vergeleek zijn' moed bij dien der grootste veldheeren van *Griekenland* en *Rome*, en men beloofde hem al klinkende, dat, bij aldien zijne drukpers verbroken wierd, hij verzekerd zijn kon, dat hij hier, elken avond, zonder eenen penning te betalen, een vrij gelag zou erlangen. „En ik,” schreeuwde een dik ineen gedrongen mannetje uit, „verzekerd hem op mijne eer, dat hij alsdan, gedurende eene maand, bij mij van het middagmaal gebruik zal kunnen maken, waarvoor ik niets anders begeer, dan zijne oude proeven en dagbladen, die ik in mijnen kaaswinkel van nooden heb.”

„Maar, mijne hooggeachte heeren!” zeide de schrijver, „zoo het mogt gebeuren, dat ik voor mijne liefde tot het vaderland, aan hetwelk ik mij heb opgeofferd, door *gens d'armes* naar de gevangenis, of naar het slagveld wordt voorgefleept; wie zal dan aan mij ongelukkige

denken? De Franschen zijn geene mannetjes, waarmede men spotten kan. „Dan zullen wij, elken avond, op uwe gezondheid drinken,” zeide de oudste van het gezelschap met meer dan gewone deftigheid en ernst. Dit gezegde verwekte een algemeen gelach, en toen de dagbladschrijver eindelijk pijnlijk mede lachte, verlieten wij dit aanzienlijk gezelschap.

Na onderzoek gedaan te hebben, op welk uur de diligence, den volgenden morgen, naar *Rotterdam* vertrok, gingen wij den schouwburg bezoeken, niet zoo zeer uit nieuwsgierigheid, om te zien hetgeen er gespeeld zoude worden, als wel om op te merken, welke menschen denzelfden bezochten. Op de eerste plaatsen zaten de voornaamste ambtenaren der Franschen en de leden der regering met hunne opgeschikte vrouwen, aan welker houding men duidelijk zien kon, dat zij niet gewoon waren zoo prachtig uitgedost te zijn; zij spraken, van tijd tot tijd, ten einde de oogen der menigte tot zich te trekken, overluid met den zoo onaangename Antwerpschen tongval.

Wij vroegen een' der Duitsche kooplieden, die hier almede eenige jaren gewoond had, wie die heeren regenten te voren geweest waren? „Die magere man,” was het antwoord, „die op eene der voornaamste plaatsen zit, is de maire, ik ken hem zeer goed, dewijl hij mij steenkolen en stokvisch levert; die groote dikke man met een hoofd als een okshoofd, is mijn slager; de derde is een vischverkooper, de overigen ken ik slechts van aangezicht, het zijn menschen, die men overal met hunne vrouwen en dochters ontmoet, nu eens in de concerten, dan wederom op de wandeling buiten de poorten.”

De jonge heeren, die met meer smaak gekleed waren, dan hunne vaders, en eenige weken te *Parijs* hadden doorgebracht, vermaakten zich met de acteurs en actrices uit te fluiten; deze lieden, gewoon zijnde voor eene sobere

bezolding in de kleine steden van *Frankrijk* hunne gaven te vertoonen, bekreunden zich daaraan even zoo min, als oude vermoeide paarden, die door den voerman, door gefluit, gefchreeuw, of allerlei bedreigingen en zweepslagen tot het draven worden aangemoedigd; onder het *sifleren* fchenen die ongelukkigen te berekenen, hoe veel meer geld zij hier, dan in de afgelegene oorden van hun vaderland verdienden.

De overige toehoorders, die in loges van minderen rang zaten, of in het *parterre* stonden en niet gewoon waren zoo lang te zwijgen, spraken nu en dan almede overluid; doch zoodra, bij het tweede bedrijf, het scherm viel en de muziek een' aanvang nam, zongen zij met luide stemmen, of stampten de maat met hunne rottingen of voeten met zoodanig een geweld, dat wij onze ooren met beide handen toeflopten en den fchouwburg verlieten.

Den volgenden morgen vertrokken wij met den dageraad, telkens sprekende over al hetgeen wij, gedurende den tijd, oat wij ons in *België* bevonden, gezien en gehoord hadden. Doch hoe fterk viel ons, na verloop van vele uren, het onderscheid in het oog tusschen de Belgische steden en dorpen, en die van *Holland*. In plaats van met verschillende kleuren bekladde huizen, zagen wij alle woningen sierlijk geverwd; in plaats van morfige straten, onkenbaar door hoopen van slijk en modder, beschouwden wij overal reinheid en orde; wel voornamelijk merkte de heer von H. . . . op, hoe zindelijk de vrouwen gekleed waren, hoe haar linnen wedijverde met versch gevallene sneeuw; ook vergeleek hij, in zijne gedachten, de in fijn laken gekleede burgers en ambachtslieden met de blaauwe kien der Belgen, waaronder armoedige kleedingstukken gewoonlijk verborgen worden.

„ Welk een onderscheid ,” dus vervolgde hij, „ zoodra wij eenige welvarende boerenwoningen voorbij reden ,

achter welke een groot aantal koeijen graasden, tusſchen deze en de hutten der Brabandſche landlieden, die reeds zeer trotsch zijn, zoo zij het geluk hebben twee of drie melkbeesten te bezitten; hoe glinfert hier het koper! hoe rein zijn de emmers! de huisjes der eerſten zijn niet ongelijk aan de ſchuilplaatsen der armoede, en die der laaſten behoeven voor geene koſtbare luſthuizen te zwichten.”

Onder duſdanige geſprekken kwamen wij te *Rotterdam* aan; de heer von H. . . hoorde hier, dat de pakketboot naar *Engeland* gereed lag, om te vertrekken, en wilde deze gelegenheid niet laten voorbij gaan; na een hartelijk afſcheid genomen te hebben, ſprong hij in een vaartuig, waarmede hij naar *Helvoetſluis* vertrok. Na alhier eenigen van mijne vrienden bezocht te hebben ſpoedde ik mij voort naar de plaats mijner woning.

DERDE HOOFDSTUK.

Nog langen tijd na mijne terugkomst, waarde dat ſchoone land van *België* voor mijnen geest, en een beminnaar zijnde van het buitenleven zwierf ik met mijne verbeelding nog op de bergen rond, van waar men een heerlijk uitzigt heeft op de daaronder liggende akkers en bosſchen; doch, te gelijker tijd, aan de knellende heerſchappij der Franſchen, aan de zoo grove gebreken der inwoners, over het algemeen, en aan de zoo verkeerde opvoeding der jeugd denkende, kwam de wensch meermalen in mijne ziel op, dat, zoodra de buitensporige magt van *NAPOLEON* zou zijn gefnuikt geworden, er eens een wijs en regtvaardig Vorst aldaar den ſchepter mogt zwaaijen, dewijl ik

mij voorstelde, dat de inwoners, door deze lotverwisselingen verrukt, alle pogingen in het werk zouden stellen, om hunne ondankbaarheid, zedeloosheid en wispelturigheid allengs af te leggen, en, door gehoorzaam te zijn aan billijke wetten, eindelijk eens vergenoegd en tevreden leven zouden.

Toen eenige jaren daarna, ook ons vaderland voor de overmagt van den Franschen Keizer moest zwichten, begon mijne hoop daaromtrent te verflaauwen; doch herdenkende hetgeen de geschiedenissen mij geleerd hadden, dat de regering van een' dwingeland, die, al wat regt en billijk is, met voeten treedt, van geen en langen duur zijn kan, schepte ik wederom moed, voornamelijk, toen ik vernam, dat hij, opgeblazen door den voorspoed, en weigerende naar den raad van mannen van oordeel en verdiensten te luisteren, zijne troepen, in een ongunstig jaargetij, zou voeren naar de noordelijke gewesten, welke, al ware de Russische Keizer geen gebieder van zoo vele honderd duizende foldaten, door de gestrengte vorst en sneeuw nogtans zouden worden beschermd.

Hetgeen menschen van doorzigt voorspeld hadden, gebeurde; duizende bij duizende krijgslieden, eene armee, zoo als mischien nimmer bestond, en aangevoerd door een ervaren en beroemd veldheer, ijlen derwaarts; doch zij werden weldra, ten deele door het zwaard der Russen, ten deele door den honger en de gestrengte koude bijna geheel en al vernield. De held, die door zoo velen als onoverwinnelijk werd beschouwd, zoekt zijne behoudenis in de vlugt, en hij, die de beheerscher der wereld scheen te zullen zijn, wordt overwonnen en naar *Elba* gebannen.

Verraders banen hem den weg, om van daar naar zijn voormalig rijk terug te keeren; hij stelt zich wederom aan het hoofd van eene armee; doch deze onderneming scheen

plaats te moeten hebben, om, in de velden van *Waterloo*, zijne laatste pogingen te zien verijdelen; hij wordt ten tweeden male in ballingschap gezonden, en eindigt, afgescheiden van alles wat hem dierbaar was, zijn leven op eene barre rots.

De volken van *Europa* en in het bijzonder ons vaderland juichten over zijnen val, voornamelijk, toen de mare zich verspreidde, dat zijne Koninklijke Hoogheid de Prins van *Oranje*, een held, die toen reeds zoo vele treffende blijken gaf van zijn beleid en moed, zoo oneindig veel tot den ondergang van den dwingeland had toegebracht.

Reeds vele maanden, vóór dat die roemrijke overwinning behaald werd, met vreugde gehoord hebbende, dat een wijs en regtvaardig Vorst, uit het edel *Nassaus* bloed gesproten, onder den naam van WILLEM I, tot Koning was verkoren, dacht ik dikwijls met blijdschap: welk een gelukkig land zal *België* nu worden, daar het met wijsheid, met orde en zachtzinnigheid zal worden bestuurd! Hoe gelukkig zullen de inwoners zijn, als zij hunne tevoren geleden rampen, welke zij door de onregtvaardigheid en schraapzucht der Franschen geleden hebben, met deze hunne standverwisseling vergelijken! Zij zullen geene getuigen meer zijn, dat de godsdienst vermaad wordt; tooneelen van schandelijken wellust en weelde, terwijl het volk van armoede verkwijnt, zullen hunne oogen niet meer kwetsen; zij zullen de brave leefwijze en de ingetogenheid der Hollanders gade slaan; zij zullen opmerken, hoe hunne kinderen in goede zeden, in talen en wetenschappen onderwezen worden, zij zullen die voorbeelden ongevoelig volgen, zonder zelve te weten, dat zij ze volgen; zij zullen bestuurd worden door getrouwe overheden, en onomkoopbare regters zullen hen, zonder partijdigheid, tegen geweld en onregt beschermen!

Nu vermeerderde mijn verlangen, om getuige te zijn

van deze zoo gelukkige gedaanteverwisseling, en hieraan werd voldaan. Eenige maanden, nadat *België* het groote voorregt verkregen had, van geregeerd te worden door Koning WILLEM I, vertrok ik, ambtshalve, derwaarts. Reeds bij mijne aankomst merkte ik de grootste verbeteringen op; hetgeen de Franschen verwoest hadden, werd hersteld; aan de behoeftigen, die arbeiden konden, werd werk verschaft; er was zorg gedragen, dat de tempels, aan de verschillende Godsvereeringen gewijd, werden hernieuwd, of van den grond af opgebouwd; alle vakken van het bestuur waren voortreffelijk ingerigt; het koninklijk geslacht en de eerbiedwaardigste der Koninginnen droegen de liefderijkste zorgen voor duizende armen.

De burgers waren verheugd, toen zij de toenemende welvaart zagen; de voornaamsten des volks trachtten om strijd, de gunst van zijne Majesteit te winnen; het paleis, alwaar de Monarch hun gehoor verleende, was gestadig opgevuld.

Ik zag vervolgens, dat de bloei der stad ook niet weinig toenam, eensdeels door het hof, het verblijf der Prinsen en de afgezanten van vreemde hoven, maar ook door eene menigte hooge en mindere ambtenaren, die zich uit *Holland*, op gezette tijden, naar *Brusfel* begeven moesten; het getal der vreemdelingen, in het bijzonder dat der Engelschen, die de inkomsten van hunne schatten aldaar wilden verteren, vermeerderde nog daarenboven van dag tot dag, en daar er woningen ontbraken, maakte men toen reeds plannen, om nieuwe gebouwen te stichten en de fabrieken van allerlei aard, die door de Fransche heerschzucht en knevelarijen waren in verval geraakt, met behulp en onderstand van den Koning te herstellen.

Wanneer eene natie, voor een groot gedeelte in onkunde voortlevende, zich aan zedeloosheid en misdaden overgeeft, is er slechts een middel overig, om derzelver ge-

heelen ondergang te verhoeden, hierin bestaande, dat men zorg draagt voor het opkomend geslacht; dat men hetzelfde laat onderwijzen, niet alleen in het lezen, schrijven en rekenen, maar ook in de zedekunde, in de geleerde talen en wetenschappen, al hetwelk tot dien tijd toe schandelijk verwaarloosd was; de Franschen hadden wel hier en elders instituten voor de jeugd daargesteld; doch hun doel was alleenlijk, dat zij kweekscholen zijn zouden voor den soldatenstand; de leerlingen werden dus meer onderwezen in den wapenhandel, dan in de wetenschappen, uitgezonderd in de vakken, welke tot de krijgsdienst eenige betrekking hadden; de trom deed hen ontwaken, de trom noodigde hen tot hunne werkzaamheden, de trom was het blijde teeken, dat de maaltijd een' aanvang nam, eindelijk kondigde de trom het uur aan, dat zij zich ter ruste moesten begeven; doch voor kinderen van burgerlieden, of van den geringeren stand was bijna, vooral op de dorpen en in de gehuchten, alle gelegenheid tot eenig onderwijs óf afgesneden, óf belemmerd.

Eene voornamelijk zorg van den Koning was dus ook, om, na te gaan, op welk eene wijze de lagere scholen waren ingerigt, en opmerkende, dat deze zich in eenen beklagenswaardigen toestand bevonden; dat er gewesten waren, waarin men aan het schoolwezen weinig gedacht had, of alwaar de meesters zelve de landtaal niet kenden, waarin zij anderen onderwijzen moesten, werden er alom schoolgebouwen opgerigt, waar bekwame leermeesters, zoo zij er te vinden waren, aangesteld, of uit *Holland* ontboden werden; vervolgens werden er zeer kundige schoolopzieners verkoren, die zorg moesten dragen, dat aan de leerlingen nuttige boeken in handen werden gegeven, en dat de gemaakte heilzame wetten, in alle opzichten, werden geëerbiedigd.

De Latijnsche scholen, die de inrigtingen en voorschrif-

ten behouden hadden van ongeletterde monniken, en waarin die schoone taal door zonderlinge woorden, die uit de Vlaamsche of Waalsche talen waren overgenomen, en slechts met eenen Latijnschen uitgang prijkten, vervolgens door eene verkeerde uitspraak en woordschikkingen voor deskundigen geheel onverstaaubar was, werden verbeterd, niet alleen door het aanstellen van meer kundige leeraren, maar ook door het gebruik van klaslike auteurs, in plaats van Latijnsche zoutelooze boeken, die door domme monniken in de middeleeuwen vervaardigd waren. In het bijzonder onderging de hoogeschool van *Leuven* eene zeer groote verandering, alles wat men aldaar vond, waren gewrochten uit de tijden der barbaarschheid en der middeleeuwen; deze werd geschoeid naar de inrigtingen der Hollandsche hoogeschoolen; vermaarde hoogleeraren werden van elders ontboden; en, om het hooger onderwijs in *België* nog meer te bevorderen en te verspreiden, kwamen er dadelijk twee andere hoogeschoolen, als het ware, uit het niet te voorschijn, eene te *Gend* en eene te *Luik*, die weldra, nadat er beroemde hoogleeraren waren aangesteld, door een zeer groot aantal jongelingen bloeiden.

Ik gevoelde blijde gewaarwordingen, toen ik *Leuven* ten tweede male bezocht, daar ik te voren niets anders gehoord had, dan barbaarsche Latijnsche wartaal met verwaandheid uitgesproken, en niets anders had gezien en gelezen, dan opschriften en aangeplakte *programmata*, die niemand verstaan kon, die zijn onderwijs aan geen ongeletterden monnik verschuldigd was; nu reeds merkte ik op, zoowel door openbare aankondigingen der akademische lesfen, als door de gesprekken met geleerde mannen, welk eene verandering aldaar, in zulk een klein tijdvak, had plaats gehad, ik verbeelde mij reeds, dat ik mij in het alomt beroemde *Leiden*, in *Utrecht*, of op de Groningsche hoogeschool en de athenaea's van ons

vaderland bevond, en zoo de tijd mij zulks vergund had, zou ik daaromtrent nog veel meer verzekerd zijn geworden, als ik bij de lessen der hoogleeraren had kunnen tegenwoordig zijn.

Intusfchen vernam ik in de hoofdstad, dat het grootste getal der inwoners zich zeer gelukkig rekenden; doch dat vrome zielen zich beklagden, dat zij door een Protestants Koning moesten geregeerd worden, en dat hun niets meer te wenschen overbleef, dan dat zijne Majesteit de eeredienst zijner beroemde voorvaderen maar afzwoer, ten einde zich aan hunne geloofsgenooten te scharen. Dit gerucht bedroefde mij, en ik begon te vreezen, dat zulks, voorloopig, een blijk was van wispelturigheid, en dat kwaadwilligen zich onder het getal der onnoozelen en dweeppieken verscholen, het zij dat die zoodanige ambten niet bekwamen, waarop zij in hunne verwaandheid gerekend hadden; het zij dat men hen, na een naauwkeurig onderzoek, tot het bekleeden van eenig ambt onbekwaam had geoordeeld.

Ik zag vervolgens met leedwezen, dat men in de dagbladen, onder bedekte gezegden, de verrigtingen van het gouvernement begon te gispjen, en dat het gemeen toen reeds, al wat maar in druk te voorschijn kwam, als een Evangelie beschouwde. Hoe is het mogelijk, dacht ik, dat menschen, als zij met natuurlijk verstand begaafd zijn, tegen hun geweten aan, zich aan zulk een' laster kunnen schuldig maken, wat begeeren zij toch? Zij zelve zijn immers ooggetuigen van den toenemenden voorspoed? Of zou het inderdaad waarheid zijn, hetgeen ik zoo menigmalen van vreemden heb hooren zeggen, dat de zeden van het grootste getal der Belgen bedorven zijn; dat velen wel voor het uiterlijke godsdienstig zijn; doch dat de lessen van hunnen grooten Meester nimmer tot hun hart zijn doorgedrongen; dat zij door afgunst verteed worden; dat

zij liever het kwade zien, dan het goede, omdat hunne ziel een' afkeer heeft van het goede?

Vele vreemdelingen merkten daarenboven op, dat men op zijne hoede zijn moest, dat men, hoe eerlijk en vleijend velen ons toefchenen, ons telkens voor bedrog, zelfs in kleinigheden, wachten moest; dat de kooplieden, alwaar men iets kocht, ons trachtten te bedriegen, en dat bijna niemand der dienstboden ons eerlijk diende; dat zij, offchoon zij even te voren geknield nederlagen, als het Allerheilige werd voorbij gedragen, een oogenblik daarna zich aan dieftal schuldig maakten, en dat zij logen en meened, hoererij en laster beschouwden als zaken van weinig aanbelang, zoo zij zich slechts, op vastendagen, van vleesch onthielden.

Wat beklag ik den Koning, dacht ik meermalen, toen ik dat hoorde, als Hij een volk regeren moet, hetwelk zoo onzedig is; doch waarvan de voorname lieden, hoe onkundig zij voor het overige ook zijn mogen, nogtans schrandere genoeg zijn, om door vleijerij voor zich, of voor hunne zonen en naastbestaanden ambten te verwerven, en door zwerfen en verwaandheid al datgene te verkrijgen, hetwelk mannen van kunde en braafheid, doch die den Monarch eerbiedigen en hem met geene smeekschriften onophoudelijk lastig willen vallen, nimmer verkrijgen kunnen; die kruipen, en in de gehoorzalen schijnen te leven en allerlei laagheden begaan, zoo lang zij hun doel niet bereiken; doch zich nimmer meer aldaar vertoonen, zoodra zij hunnen wensch verkregen hebben.

Te dezer tijd werd ik in andere betrekkingen naar *Holland* teruggeroepen; doch eer ik derwaarts vertrok, verlangde ik niet alleen eenige steden en landen van *België*, waarvan ik zeer veel, wegens hare ligging, tot roem had hooren spreken, te zien; maar ook acht te geven op het karakter en leefwijs der inwoners, en of zij, na van het

juk der Franschen te zijn verlost, tevreden en dankbaar leefden en den veranderden staat van zaken waren toegedaan.

Ik vertrok naar *Namen*, mij, gedurende de reis, verlustigende met de schoone gezigten, die zich aan alle kantten vertoonden, zonder mij te bekreunen aan de zoutelooze gesprekken van twee heeren, die zich op de diligence bevonden. Hemel! welk eene onzinnigheid! nimmer hoorde ik zulk eene wartaal, offchoon zij beiden zich inbeeldden, dat zij alle menschen in scherpzinnigheid van verstand overtroffen! Hunne verkeerde denkbeelden omtrent de godsdienst en het bestuur van het land te wederleggen, zou dwaasheid geweest zijn, en hoe weinig moeite zulks zou gekost hebben, bespeurden de reizigers nogtans zoo wel als ik, dat het zeer weinig zou kunnen baten; wij waren gedachtig aan den raad van den wijzen Koning SALOMO: „Antwoord een' dwaas niet in zijne dwaasheid.” Wij zwegen dus; doch dit ons zwijgen werd geoordeeld eene toefstemming te zijn, en dat wij alle hunne gezegden bewonderden en als godspraken in onze harten zouden bewaren.

Gelukkiglijk werden wij van deze heeren spoedig ontfangen, toen wij aan een dorp waren aangekomen, alwaar zij schenen te wonen en eenig gezag uit te oefenen, hetgeen wij ten minste opmaakten uit den eerbied, waarmede de hospes uit de herberg, de veldwachter en eenige boeren hen behandelden.

Bij mijne aankomst te *Namen*, ontmoette ik in het logement twee Hollandsche heeren en eenen Hollandschen ambtenaar, welke mij met vriendelijkheid behandelden, en verheugd waren, dat zij eenen van hunne landgenooten alhier mogten ontmoeten. Na het soupé spraken wij meer vertrouwelijk, zij zonden den knecht weg, dewijl zij mij zeiden, dat men in *België* zeer omzigtig zijn moest, naardien men gemeenlijk van domme bijgeloovige en te gelij

zeer schraapzuchtige menschen omringd wordt; die hunne grove gebreken verbergen, en zeer vleijend zijn, zoo lang hun belang zulks vereischt; doch die naderhand hunne neiging tot nijd, wangunst en laster openbaren, zoodra zij berekenen, dat zij geen voordeel van u meer trekken zullen.

Wegens de verteringen achten zij ons schijnbaar hoog; doch in hun hart verfoeijen zij ons, dewijl zij zien, dat wij op vastendagen vleesch eten; doch voor het overige zijn zij zedeloze schepfels, zij hebben geen denkbeeld, wat eigenlijk deugd, of ware godsvrucht zij. Hebben zij zich aan ontucht, laster of diefstal schuldig gemaakt, en begint hun geweten hunne misdaden te verwijten, dan is het aankleeden of opsteken van een kaarsje ter eere van de heilige Maagd genoegzaam, om het kloppen van hun geweten te stillen.

Er zijn nogtans uitzonderingen; ook zijn er menschen, die dankbaar zijn, dat het hun welgaat, en zijner Majesteit achting toedragen; doch als men dezen nauwkeurig gade slaat, is het eigenbelang almede de drijfveer; zij roemen den Koning, dewijl hunne fabrieken beginnen te bloeijen; doch door alle deze weldaden behoeven zij juist niet erkentelijk te zijn, dewijl zij oordeelen, dat zulk een wijs volk nog veel meer voorregten verdient, dan het ontvangt.

„Wat het land zelf betreft,” zeide een der heeren, „dat is waardig, om bezigtigd te worden, en ik twijfel niet, of gij zult begeerig zijn, om, morgen ochtend, het kasteel te gaan zien, alsmede die keten van hemelhooge rotsen, welke de rivier de *Maas*, voor een gedeelte, aan beide kanten omringen.” Bij het afscheid nemen bood hij mij aan, mij derwaarts te geleiden, en nademiddag de koper- en andere mijnen te laten bezichtigen, welk aanbod ik met dankbetuiging aannam.

Vroegtijdig begaven wij ons, des anderen daags, op weg, om den hoogen berg te beklimmen, waarop het bijna onoverwinnelijk kasteel gebouwd is; het uitzigt over de *Maas* en de *Sambre*, over de steile rotfen, alsmede over die gevaarten, welke in den omtrek van *Dinant* zijn gelegen, was voortreffelijk: voorts lagen ter regter- en ter linkerzijde onmetelijke bouwlanden, en vóór ons de stad, die zich in eene vallei scheen te verbergen; dit alles bekoorde mij zoodanig, dat ik naauwelijks besluiten kon, wederom af te dalen.

„Welk een heerlijk oord!” riep mijn geleider nu en dan onder het afklimmen uit, „waarom moet het juist door zulke menschen bewoond worden! doch dit schijnt zoo te moeten zijn, en menigmaal ben ik daaromtrent te leur gesteld geworden, toen ik minder ondervinding en wereldkennis had, dan tegenwoordig; want als ik een goed, aangenaam en vruchtbaar gewest beschouwde, alsdan was ik van meening, dat de inwoners aan hunnen grond zouden gelijk zijn, dat zij zich dagelijks verheugen zouden, dat zij in zulk een schoon oord waren geboren; even zoo dacht ik, wanneer ik een prachtig en fraai gelegen buitenverblijf voorbij reed, ik verbeeldde mij dan, dat de inwoners zeer gelukkig waren, als eigenaars zijnde van zulk eene behagelijke verblijfplaats; doch ouder geworden zijnde, heb ik, helaas! opgemerkt, dat er dikwijls meer braafheid en meer vergenoeging te vinden is in de hutten van eenvoudige deugdzaamelandlieden.”

Toen wij, na den maaltijd, uitgingen, om de mijnen te bezigtigen, vroeg mijn geleider aan een van zijne vrienden, die ons vergezelde, naar de reden, „waarom de inwoners van het eene land, welke slechts door eene rivier, of eenige grenspalen vaneen gescheiden zijn, zoo onbegrijpelijk veel van elkander verschillen, zoowel in zeden en welvaart, als in vaderlandsliefde; de inwoners

Van het eene land beminnen hunnen Koning, en zouden voor hem niet alleen hunne bezittingen, maar ook, zoodra de nood het vereischt, hun leven opofferen, zij zijn arbeidzaam en deugdlievend, om van andere goede hoedanigheden niet te gewagen; het andere volk heeft geene ware liefde voor hun vaderland, zij zijn verkwistend en losbandig, en zoo zij geene Godloochenaars zijn, is een groot getal zeer bijgeloovig."

"Wat het eerste aanbelangt," antwoordde zijn vriend, "hoe kan het mogelijk zijn, dat eene natie, bij voorbeeld, de Belgen, die nimmer eenig vaderland gehad hebben, die altoos door den scepter van vreemde mogendheden geregeerd zijn, ware vaderlandsliefde in hunnen boezem zouden kunnen koesteren? Als zij aan een vaderland denken, hechten zij er een geheel ander denkbeeld aan, zij beschouwen het dan als een land, alwaar de vrijheid woont, niet eene vrijheid, steunende op billijke wetten; maar zoodanig eene, waarin men alles doen en laten kan, wat men behaagt, en alwaar men bevrijd is van lasten te betalen."

"Gij zult zeggen, dat zoodanig een land niet lang in wezen zoude blijven, dat de inwoners, een ieder het zijne, tot instandhouding der dijken en openbare gebouwen, tot onderhoud der ambtenaren en krijgslieden moeten toebrengen; maar een volk, dat zoo onkundig is, denkt, voor het grootste gedeelte, hier niet aan; waren zij, van hunne jeugd af, behoorlijk onderwezen, oefenden zij zich in de geschiedenissen en in het staatsregt van andere natiën, zij zouden zoo onzinnig niet denken, noch spreken."

"Wat lezen de fatsoenlijke lieden over het algemeen? immers niets anders, dan dagbladen, of treur- en blijspel; hoort men niet dagelijks, dat zij hunne bewijsredenen putten, niet uit de schrijvers der oudheid, maar uit

treur- en blijfpelen, en daar wij de jongelingen uit den aanzienlijken stand, van twintig en meer jaren, dagelijks ontmoeten, zien wij dan niet, hoe schandelijk zij den tijd doorbrengen? Wonen zij, om zoo te spreken, niet in de koffijhuizen, in den schouwburg of op de bals? Dezen wasfen intusfchen op; maar kunnen zij hun vaderland met zoo weinige verkregene kundigheden helpen besturen? Is het nu reeds niet blijkbaar, en zeggen het ons de Belgen zelven niet, dat zijne Majesteit eenigen van hen tot hooge en mindere posten zou willen roepen; doch dat er noch in het politieke, noch in het krijgswezen, kundige mannen te vinden zijn?"

"Wat de arbeidzaamheid der ambachtslieden, der boeren en daglooners betreft, offchoon er uitzonderingen zijn, gelijk in alle andere landen, merkt men nogtans op, dat de Belgen van dien stand ijverig zijn, als men hen in de gelegenheid stelt, om iets te verdienen; maar wat kunnen de winsten baten, als het grootste gedeelte meer verteert, dan hunne inkomsten gedoogen? Zijn de bierhuizen, niet alleen op den Zondag, maar ook op een aantal heilige dagen, waarop zij weigeren te werken, niet gestadig, en voornamelijk elken avond opgevuld? Zijn zulke plaatsen, als men dezelve onophoudelijk bezoekt, geene leerschoolen van verkwisting, van losbandigheid, van dronkenschap en wellust? Is de verkwisting, zijnde de moeder der armoede, niet zichtbaar aan hunne kleederen en huisraad? En wanneer arbeiders, in den winter, door gebrek aan werk, slechts eenige weken ledigloopen, hoort men dan niet de allergrootste klagten? En moeten zij dan niet dadelijk hunne toevlugt nemen tot de armenkasfen, of hun brood aan de huizen bedelen, dewijl zij niets gespaard hebben, toen zij sparen konden?"

Die heer wilde er nog iets bijvoegen; doch wij namen eene kopermijn; wij beschouwden deze, en nog

eenige andere mijnen met aandacht, en spraken met de opzigters en werklieden: zij waren zeer tevreden, dat zij werken konden, en dat de fabrieken van hunne meesters, in dien tijd, dat de Koning hen regeerde, reeds bloeiden.

„Dat moet een wijs Monarch zijn,” zeide een der arbeiders, „die, in zoo weinige jaren, kan uitwerken, dat alles wederom herleeft; doch het is inderdaad te bejammeren, dat zulk een Vorst en zoo vele anderen van zijne geloofsgenooten, die onder hem eerlijk dienen, als zij in hun leven gewerkt en gezwoegd hebben, na hunnen dood, ongelukkig moeten wezen, dewijl zij tot onze kerk niet behooren; te meer, daar het van hen niet afhing, uit welke ouders zij zouden geboren worden; onze ANDREAS DE MULDER, een man, die beroemd is om zijn verstand, zegt, dat, offchoon de kerk het hem leert, hij zulks nogtans niet gelooven kan, en dat ons Heer niet zoo onregtvaardig is, om iemand, die in zijn geloof braaf en deugdzaam geleefd heeft, en alle de lesfen van het Evangelie, zoo veel in zijn vermogen was, in acht heeft genomen, na zijn afterven te verstooten.”

„De boeren van ons dorp zeggen,” dus vervolgde hij, „dat ARIE UKKEL, die door dronkenschap in de *Sambre* is gevallen en dood opgehaald, nadat hij vele jaren zijne vrouw en kinderen mishandeld had, toch zalig is, dewijl hij in het Roomfche geloof is gedoopt. Zoo fpreken zij ook omtrent HENDRIK VAN LACHEM, die in zijn leven veel gestolen heeft en onder vermoeden lag, dat hij op 's heeren wegen iemand verraderlijk dood heeft gestoken om vier franken, die hij wist, dat hij in zijn' zak had; en om die zelfde reden zou LUKAS VAN MALCHEM, die een overfpeleer en brandftichter geweest is, almede zalig zijn. Is het nu mogelijk, dat zulk een dronkaard, die alles verteerd heeft, of zulk een dief, brandftichter en moordenaar eeuwig gelukkig zouden zijn; doch daarente-

gen brave menschen niet, omdat zij geene Katholijken zijn? Dat kan ik even zoo min als ANDREAS DE MULDER gelooven.

Wij hadden weinig lust, om, in tegenwoordigheid van eenige werklieden, die, zoo als wij aan hunne geelaatstrekken opmerkten, deze taal voor ongerijmd hielden, over godgeleerde stellingen te redeneren, wij bedankten hen, na eenig drinkgeld gegeven te hebben, voor hunne bereidvaardigheid, dat zij ons het voornaamste der mijnen hadden laten bezigtigen en wandelden naar de stad terug.

Dien avond werd mij in de groote societeit de toegang verleend; hier uitte elk een openhartig zijn gevoelen over de zaken van het land; velen, die eenen voordeeligen handel dreven, waren zeer verheugd, dat zij van de Franschen ontslagen waren; anderen daarentegen, welke van omliggende plaatsen kwamen, en lakenfabrieken schenen te hebben, wenschten het Fransche bestuur terug. De jonge heeren namen eenige dagbladen op; doch wierpen ze dadelijk wederom weg, zoo zij iets tot lof van het gouvernement vermeldden, en lazen met blijde aangezigten andere couranten, die den moed hadden, om eenige dingen te gispen; doch bij het uitgaan verhaalde mij mijn geleider, dat die heertjes, welke met zulke luide stemmen eenige bijtende gezegden voor hadden gelezen, advokaten en doctoren waren zonder praktijk, of menschen, die voor slechte betalens te boek stonden, en die, weinig hoop voedende, dat zij bij dezen stand van zaken in voornamste posten zouden gesteld worden, wederom vuriglijk naar verandering haakten.

Dewijl die heer, den volgende dag, wegens zaken van eenig aanbelang, naar *Hoei* en vervolgens naar *Luik* vertrekken moest, besloot ik hem derwaarts te vergezellen; wij vertrokken vroegtijdig en reden langs de stiel voort.

vloeiende *Maas*, die, aan beide zijden, door hooge rotfen, als het ware, omvat en beschermd werd. De beeldtenis van dien weg staat mij nog gestadig voor de oogen, en Gods almacht bewonderende, verdiepten wij ons in overwegingen, waarom juist op die plaatsen zulke hemelhooge gevaarten waren daargesteld; nogtans kwamen wij hieromtrent met elkander overeen, dat wij, na eenigen tijd voortgereden te zijn, eene zwaarmoedigheid en somberheid in onze zielen gewaar werden, zoodat wij ons verheugden, dat zij met andere lagere rotfen, tegen welke de wijnstokken welig opwasten, of met groene velden en akkers werden afgewisseld.

Bij onze aankomst te *Hoei* ging mijn reisgenoot zijne zaken verrigten, zoodat ik, in dien tusschentijd, gelegenheid had, de stad en het kasteel te bezichtigen, waaraan met de grootste vlijt gearbeid werd. De vreugde stond op het gelaat der werklieden, dewijl zij thans den kost konden verdienen en elken Zaterdag hun geld ontvingen; vermoeid door het wandelen keerde ik naar de herberg, alwaar wij afgestapt waren, terug, ten einde aldaar mijn reisgezel, op het bepaalde uur, af te wachten.

Hier zaten eenige mannen, die onophoudelijk spraken, nu eens over het nieuws uit de stad en der omliggende plaatsen, dan wederom over de wijngaarden, die eenen goeden oogst beloofden. Anderen vertelden breedvoerig, hoezeer zij te voren door Fransche ambtenaren onregtvaardig waren behandeld geworden; hoe zij verplicht waren geweest hunne rekeningen, welke zij aan den lande moesten inleveren, met drie tot vijf percent voor den ambtenaar te verhoogen, welk geld zij, eer zij betaling konden ontvangen, aan hem ter hand moesten stellen.

Sommige jonge lieden roemden op hunne dappere daden, die zij verrigt hadden, zij verheften zich zelven ten hemel, en hoe meer zij dronken, hoe meer zij be-

gonnen te zwetsen, „er is maar een dapper volk in de ganfche wereld,” riep een van het gezelfchap uit, terwijl hij een groot glas bier aan zijn' mond zette, „en dat zijn de Belgen! Ik wil mijn leven tot pand geven, dat één van ons, zoo als wij hier zitten, tien mannen, hetzij Pruiffen, hetzij Oostenrijkers, hetzij Ruffen of Turken zou kunnen verflaan, vrees kennen zij flechts bij name en den dood tellen zij even zoo min als deze kruik, die daar ftaat, en offchoon ik nog wel eens in oude boeken gelezen heb, is het mij nogtans nimmer voorgekomen, dat een Belg is gaan loopen, al moest hij alleen tegen twintig man vechten.”

„Als gij dan zoo dapper zijt,” zeide een oud man, die tot hiertoe gezwegen had, „waarom laat gij u dan op MARIA *boodfchap* door een' jongen van achttien jaren afkloppen?” Men lachte; de dappere man zweeg; zich eindelijk herftellende, zeide hij, „dat hij noch op heilige dagen, noch met kinderen gewoon was te vechten, dat hij zijn moed en krachten bewaarde tot dat hij wederom tegenover zijnen vijand in het veld zou ftaan.” Deze zoutelooze taal begon mij te vervelen, en toen ik wilde opftaan, om mijne wandeling te hervatten, trad mijn reisgenoot in de kamer, en wij ftapten dadelijk in het rijtuig. Onder het voortrijden verhaalde ik hem, wat ik in zijn afwezen gezien, en welke gefprekken ik had moeten aanhooren. „Snoevers zijn altoos lafhartig,” zeide hij, „en ik houde mij verzekerd, dat die zwetfer de eerfte zijn zoude, die zich, zoodra er gevaar was, op de vlugt zou begeven.” Al fprekende kwamen wij in den laten avond te *Luik* aan.

In het logement, waaraan wij afgestapt waren, vonden wij eenige heeren zitten, die met eenig ongeduld naar het foupé zaten te wachten, dewijl zij, gedurende dien ganfchen dag, hadden gereden. Na hetzelfde fpak men over

onverschillige zaken, en wel het meest over de kolennijnen, dewijl er drie heeren tegenwoordig waren, die groote aandeele in de mijnen schenen te hebben; uit eenen mond roemden zij de Hollanders en hunnen regtvaardigen mensche-lievenden Koning; „als die Vorst te voren over ons geregeerd had,” zeiden zij, „zouden wij reeds schatten hebben gewonnen, dewijl wij nu reeds voor vele tonnen gouds aan steenkolen jaarlijks derwaarts zenden.”

Twée kooplieden in ijzer waren van hetzelfde gevoelen, „nimmer heeft ons land zoo gebloeid,” zeiden zij, „en in plaats van ons daarover naar waarde te verheugen, moeten wij ons dikwijls beklagen, dat onze werkzaamheden al te omflagtig zijn, er schiet naauwelijks een oogenblik voor ons over, om een glas bier in onze societeit te gaan drinken; doch het verdriet ons nog meer, dat wij dagelijks opmerken, dat er nog eenige menschen in deze stad wonen, die niet tevreden zijn.”

„Dit merk ik ook op,” zeide een fabrikant in geweren, „maar wie zijn die menschen? immers niets anders dan verloopen advocaten en procureurs, of dergelijke beurzenfijders, en, tot een toegiftje, een kapellaan en een Fransche ambtenaar, die, om zijne hevige en buitensporige afknevelingen, van zijn' post ontslagen is, en thans, zoo ik hoor, met zijne trotsche vrouw en zes kinderen geen brood meer heeft, om te eten; doch dit zijn de natuurlijke gevolgen der misdaden, een schurk kan nimmer op den duur gelukkig zijn.” Niet lang daarna begaven zij zich naar huis, en wij naar onze slaapkamers. Terwijl ik, den volgenden morgen, in de stad wandelde, zag ik met blijdschap, dat er een aantal schepen met steenkolen geladen werden, en dat de kade opgevuld stond met kagchels en ander ijzerwerk, voornamelijk ook met groote manden met spijkers, al hetwelk gepakt stond, om naar *Holland* verzonden te worden.

De blijdschap stond op het gelaat der kooplieden en der arbeiders uitgedrukt; eenigen vergeleken den vorigen tijd met den tegenwoordigen, „te voren leefden wij bekrompen,” zeiden zij, „en onze zonen werden ons ontrukkt, niet om voor hun land te vechten; maar om naar *Pruisen, Spanje* of *Rusland* ter slagbank medegelleept te worden, ten einde aldaar menschen te vermoorden, waarmede zij nimmer eenigen twist gehad hebben, en die, als zij om genade en het leven baden, door hen niet konden verstaan worden.”

„Is er wel een van de vijftig, die van hier vertrokken zijn, levend teruggekomen?” vroeg een bejaard man met eenige droefgeestigheid. „Vraag of er een van de honderd teruggekomen is?” antwoordden twee mannen, die naast hem stonden, en moeite deden, om hunne tranen te weerhouden, dewijl zij hunne zonen nimmer hadden weder gezien.

Mijn reisgenoot scheen dezelfde begeerte als ik te hebben, om den grooten toevloed van werkvolk en de welvaart, die hier plaats had, te zien; hij trad naar mij toe, en verhaalde mij, dat hij zijne zaken reeds verrigt had, en dat het hem aangenaam zijn zoude, als hij mij op mijne wandeling mogt vergezellen, dat hij mij dan het kasteel zou laten bezichtigen, en vervolgens paar een' van zijne vrienden geleiden, welke hem met mij ter maaltijd genoodigd had, naardien hij begeerig was, eenen Hollander te ontmoeten, voor welke natie hij de grootste hoogachting had,

Na het kasteel en andere vestingwerken, alwaar zeer vele werklieden arbeidden, bezigtigd te hebben, gingen wij naar het huis van den heer D...., welke ons met de grootste beleefdheid ontving. De akademie, de hoogleeraren en de meer en meer toenemende bloei der stad waren wel voornamelijk het onderwerp van onze gesprekken. Onder anderen gaf de heer D.... zijne blijdschap

te kennen, dat hij niet in het Luikerwalenland, maar niet verre van *Maastricht* op de Pruisische grenzen het eerste licht aanschouwd had. „Zoo-ik hier ter wereld ware gekomen,” zeide hij al glimlagchende, „zou ik beducht zijn, dat mij iets van het nationaal karakter der Walen zou aankleven; want wat daaryan de reden zij, of het ontstaat door het luchtgestel, of door de opvoeding, het slecht voorbeeld en het onmatig bier drinken, zulks is mij onbekend; doch ontwifelbaar is het, dat de meeste inwoners van het Luikerland onbeschoft, diefstichtig, bedriegelijk en zeer verraderlijk zijn; zoo zij met iemand twist gehad hebben, zullen zij denzelven nimmer openlijk aanderen en met hem vechten; maar zij zullen, weken lang, achter muren, heggen en struiken loeren, om hem in den avond, wanneer hij zorgeloos naar huis terugkeert, te kwetsen, of van het leven te berooven. Daarenboven zijn zij zeer ligt- en bijgeloovig, want als een geestelijke of iemand, waarop zij eernig vertrouwen stellen, hen ergens toe aanzet, of hen tegen de regering wil opruijen, dan zullen zij, zonder de zaak te onderzoeken, zijne wenken gehoorzamen, vooral, zoodra zij bespeuren, dat er eenig geld mede te verdienen is.” „Helaas!” voegde de heer D. . . . er al zuchtende bij, „zulk een volk te regeren, is eene moeilijke taak, en liever begeerde ik in de mijnen te werken, dan hun Koning te zijn!”

„Zijn zij dan niet dankbaar,” vroeg ik, „dat er in deze stad eene akademie gevestigd is?” „Eenige verstandige mannen,” was het antwoord, „die de wetenschappen hoogachten, alsmede alle die menschen, die zich groot voordeel voor oogen stellen door de inwoning der hoogleeraren en der studenten; die huizen en kamers verhuren, voorts kooplieden in wijnen, slagters, koks, herbergiers en zoo vervolgens; deze lieden zijn bovenmate tevreden; doch de overigen bekommeren zich over de geleerdheid zeer weinig.

„Wij zullen toch wel processen hebben,” zeggen zij, „en door de advokaten en procureurs de beurs geligt worden, al zijn er hoogleeraren in de regten; wij zullen wel ziek worden, al zijn er hoogleeraren in de geneeskunde.” „En wat die andere geleerde heeren aangaat,” zeggen wederom anderen, „die zoo wat kunstjes doen met electrifeermachines en mikroskopen en teleskopen en naar de sterren staan te kijken, als een ander slaapt, of ons leeren willen, wat men vóór twee duizend en meer jaren in *Griekenland* en te *Rome* at of dronk, wat hebben wij daarmede te maken, als wij met onze mijnen en fabrieken maar zoo veel geld winnen, dat wij rijkelijk eten en drinken kunnen? Mijn buurman, die onder de rijksten gerekend en daarom hoog geacht wordt, maar zoo dom is als een os, is een vijand van alle geleerdheid, deze denkt daarover nog geheel anders, zoo als ik uit zijne gesprekken heb kunnen merken, en beweert met kracht, dat de domste menschen de aanzienlijkste plaats in den hemel zullen bekleeden, en hij doet dagelijks zijn uiterste best, om alle menschen tot zijn gevoelen over te halen.”

„Dat de geestelijken in deze gewesten de verspreiding der wetenschappen en de verlichting van het verstand met leede oogen aanzien, is bekend, zij vreezen, dat zij hunne leken niet meer dom zullen kunnen houden; en op de dorpen rondom de stad gelegen, geven zij niet onduidelijk te kennen, dat eene akademie met alle die wijze mannen niets anders is, dan een tempel des satans.”

Hierop verhaalde ons de heer D. . . ., dat hij eene loge in den nieuw opgebouwden schouwburg gehuurd hād, en vroeg ons, of wij lust hadden hem derwaarts te vergezellen, en daar ik, ik weet niet welke, onaangename gewaarwording in mijne ziel gevoelde, dat onze geëerbiedigde Koning zoo weinig dank ontving voor alle zijne zorgen voor zijne Belgische onderdanen, welke nog niet rijp sche-

nen te zijn voor eene billijke regering, en te onkundig, om groote weldaden te erkennen, nam ik zijn aanbod, ten einde mij een weinig te verzetten, met dankbetuiging aan.

Wij gingen derwaarts; doch een schraapsuchtige directeur van eenen Franschen troep, die, om meer geld te verdienen, zich alleen toelag, om het volk, dat hij had leeren kennen, te behagen, had zoodanige stukken uitgekozen, welke geen ander doel hadden, dan om hetzelfde tegen het bestuur, waarin zij zoo gelukkig leefden, op te hiften. Eenige gewezen Fransche ambtenaren, bankroetiers en ledigloopers klaptten in de handen zonder ophouden, zoodra er in het stuk slechts eenige gezegden voorkwamen, welke aanleiding geven konden, om de tegenwoordige regering en derzelver ambtenaren te beledigen; vele uitgemergelde baardelooze fatjes volgden dit voorbeeld na, zij klaptten nog heviger in de handen, offchoon zij geene reden wisten, waarom zij klaptten.

Van zulk eene dwaasheid kon ik niet langer getuige zijn, ik wendde eenige ongesteldheid voor, die echter meer in mijne ziel, dan in mijn ligchaam gelegen was; ik nam afscheid van mijn' gastheer en reisgenoot, en begaf mij naar mijn logement, met voornemen, om den volgenden morgen met de diligence naar *Brussel* terug te keeren.

Bij mijne intrede in den wagen zaten er slechts twee jonge juffrouwen van, naar gisfing, twee en twintig of vier en twintig jaren. In het begin spraken wij, gelijk het gemeenlijk gaat, over het weder en de gebeurtenissen van den dag; vervolgens over een ongeluk, dat er onlangs, door het hollen van paarden, had plaats gehad, en hoe twee oude Brabandsche dames, welke met het rijtuig in het water gevallen waren, door eenen Hollandfchen draagonder waren gered geworden, offchoon er twee Luikervalen bij stonden, die weigerden te helpen, zoo hun

te voren niet eene aanzienlijke somme gelds beloofd werd.

Vervolgens trokken de fraaije gezigten, die zich hier aan alle kanten vertoonden, onze aandacht. De dames verhaalden, dat zij het landleven boven dat der steden verkozen hadden, en dat zij dus niet verre van *Diest* een buitenverblijf hadden gekocht; doch te gelijk schenen zij nieuwsgierig te zijn, om te weten, wie ik was en waar ik woonde, en toen zij hoorden, dat ik een Hollander was, behandelden zij mij met veel meer toegenegenheid, waarvan ik de reden toen nog niet begreep; ziende, niet lang daarna, dat de jongste der zusters telkens zuchtte en tranen stortte, gaf ik mijne verwondering te kennen, hoe het mogelijk ware, dat iemand van hare gestalte en jeugd, zoo treurig zijn kon. „Ik ben menigmaal in de gelegenheid geweest, mejuffrouw!” dus vervolgde ik, „om den eenen of anderen wel eens goeden raad te geven, en zoo gij eenig vertrouwen in mij stelt, dewijl mijne jaren en opmerkzaamheid, mij eenige ondervinding in wereldsche zaken gegeven hebben, zult gij mischien óf eenigen troost, óf eenigen raad ontvangen, waardoor uwe droefheid een weinig gelenigd wordt.”

„Naardien ik vertrouwen in u stel, mijnheer!” antwoordde de dame, „dewijl gij een Hollander zijt, zal ik u openhartig verhalen, wat de oorzaak zij van mijne droefheid; weet dan, dat ik, vóór eenige maanden, een Hollandsch officier heb leeren kennen, die, van het eerste oogenblik, dat hij mij ontmoette, de grootste liefde voor mij gevoelde; sedert dien tijd heeft hij mij als mijne schaduw gevolgd, en altoos hetzelfde herhaald, dat hij mij lief had, dat hij een man was van eer, en een afkeer had van iets te zeggen, hetwelk streed tegen het gevoelen van zijn hart.”

„Hoe meer ik hem leerde kennen, en ook van anderen hoorde, dat hij zoo verstandig, zoo zachtmoedig en

gelijk zoo dapper was, waarvan de wonden, die hij in den oorlog ontvangen had, getuigenis gaven, hoe meer ik hem beminde. Dit kwam ten laatste ter oore van onzen oom en tante, (want onze ouders zijn overleden,) zij deden hetzelfde onderzoek, en hoorden niets, dan zijnen lof vermelden en van de achting spreken, welke alle menschen, die hem kenden, hem toedroegen; reeds hebben zij hunne volkomene toestemming tot ons huwelijk gegeven, want zij zijn onze eenige overgeblevene bloedverwanten, en wij zullen dus, bij hun overlijden, hunne eenige erfgenamen zijn."

Maar wat gebeurt er; te *Leuven* bij eene van mijne vriendinnen genoodigd zijnde, om aldaar eenige dagen te vertoeven, verzocht hij mij, of hij, den volgenden morgen, het genoegen mogt hebben, om met mij eene wandeling te doen, ik antwoordde, dat er daartoe wel gelegenheid zijn zoude, ik vroeg hem, in welk eene kerk hij gewoonlijk de mis bijwoonde; hij ziet mij aan, hij aarzelt te antwoorden, hij stamelt, en zegt eindelijk, dat hij nimmer de mis heeft bijgewoond, dewijl hij een Protestant is.

„Geen donderslag, mijnheer! hoe hevig ook, kon mij meer doen ontfellen, mijne knieën knikten, ik verbleekte; mijn oom en tante, wier eenige erfgenamen wij zijn zullen, stonden vóór mijne oogen, dewijl ik wist, welken haat zij de Protestanten toedroegen; mijne ziel leed hevig; want terwijl ik door verschillende aandoeningen geflingerd werd, gevoelde ik nogtans, dat ik hem lief had, hij is alles, wat ik zou kunnen wenschen, hij is Godvreezend, bescheiden, van eené goede afkomst, dapper en ingetogen, en daarenboven, wat zijne gestalte aangaat, een zeer beminnelijk man."

„Ach! wat ben ik ongelukkig, dat ik hem heb leeren kennen! of neen! — wat ben ik gelukkig, dat ik hem

heb leeren kennen! wat heb ik veel aan hem te danken! hij heeft mijn verstand verlicht, mijn gebreken, ook die van ijdelheid, aan het vrouwelijk geslacht zoo eigen, minzaam onder het oog gebragt; in zijn gezelschap was ik zoo vergenoegd en tevreden, en, helaas! nu moet ik dien edelen jongeling voor altoos verlaten, of ik word veracht van mijne bloedverwanten en de bespottung van mijne vrienden en bekenden! Heb ik dan geene reden, mijnheer! om te treuren? kan er wel iemand op deze wereld ongelukkiger zijn, dan ik?"

„Mag ik u eene vraag doen, mejuffrouw?" hernam ik, „is het u nimmer in de gedachten gekomen, dat uw vriend eene andere godsdienst kon belijden?" „Nimmer, mijnheer! wij allen, zoowel bloedverwanten als vrienden en duizenden van onze bekenden, zijn van dezelfde godsdienst, hoe kon ik vermoeden, dat hij juist de onze niet bekeed?" „Zijt gij verloofd aan elkander?" „Ja, mijnheer! plegtig en zelfs onder eede." „Gij zegt ook, dat uw minnaar zoo Godvreezend, zoo braaf, zoo zachtmoedig en bescheiden is, dat hij diegene is, welke uw hart begeert, en wilt gij nogtans, om de vergankelijke goederen dezer wereld, uwen eed verbreken, dien gij zoo plegtig gezworen hebt? Ik beken het," dus vervolgde ik, „ik ben van oordeel, dat huwelijken tusschen twee personen aangegaan, die eene verschillende godsdienst belijden, veeltijds niet onder de gelukkigen kunnen gerekend worden, wanneer zij beiden onverstandig, onbeschaafd en door hunne verkeerde opvoeding vol vooroordeelen zijn, omdat ruwe menschen, wier hart niet wel geplaatst is, bij den minsten twist, op de eeredienst van anderen gewoonlijk schimpen, en dezelve bespottelijk trachten te maken; nogtans geloof ik, dat onder fatsoenlijke lieden, die deugdzaam, beschaafd en verstandig zijn, zulks nimmer zal plaats hebben, en ik ken ver-

scheiden huwelijken van dien aard, waarin de echtgenooten reeds vele jaren zeer eensgezind en gelukkig hebben geleefd, en een voortreffelijk voorbeeld aan hunne kinderen geven."

„ Daarenboven moet gij voor oogen houden, dat de Protestanten dien zelfden God en Zaligmaker, dien gij aanbidt, op gelijke wijze aanbidden, dat zij de lesfen van het Evangelie trachten na te leven, en overtuigd zijn, dat, zoo zij ze niet betrachten, er voor hen in deze en in éene betere wereld geen geluk te verwerven is. Heeft er omtrent de uiterlijke eeredienst eenig onderscheid plaats; zijn er verschillende begrippen omtrent eenige leerstukken; Ach! dit zal in het oog van den Almagtige van weinig gewigt zijn, zoo zij hun hart gevormd hebben naar die goddelijke voorschriften, zonder welke elk mensch, die met verstand en oordeel begaafd is, zelf begrijpt, dat hij na zijnen dood niet gelukkig zijn zal."

„ Wat urwen oom betreft, deze onkundige man kan, naar mijne gedachten, daar gij mondig schijnt te zijn, uw huwelijk niet beletten; hetgeen in zijne magt is, zal hij misfchien doen, hij zal, gedurende één of twee jaren, uw bijzijn vermijden en u dreigen te onterven, of u inderdaad onterven. Welnu! hij zal zijne gramschap zoo verre niet uitrekken, dat hij uwe onschuldige zuster in uw lot zal doen deelen."

„ Dit zelfde heb ik reeds menigmaal gezegd, mijnheer!" zeide hare zuster, „ en ik heb haar plegtig beloofd, dat, zoo zij door onzen oom mogt ontferd worden, en de geheele nalatenschap mij alleen te beurt viel, ik dezelve met haar deelen zoude, en al ontvingen wij daarvan niets, wij hebben, Gode zij dank! genoeg, om fatsoenlijk te kunnen leven."

De bedroefde dame vatte mijne hand met eenige vervoering aan, en drukte dezelve, terwijl er eenige tranen op

vielen, zij bedankte mij voor den troost en raad, dien ik haar gegeven had. „EDUARD,” riep zij met aandoening uit, terwijl zij hare oogen naar den hemel ophefte, „zal dan mijn echtgenoot worden! mijn hart zegt het mij! wij zullen gelukkig zijn!” en met het uiten van deze woorden weende zij nog sterker; doch het waren geen tranen meer van droefheid, maar van vreugde. „Nog dezen avond,” ving zij weder aan, „als wij te *Tirlemont* zullen aangekomen zijn, alwaar wij dezen nacht bij goede vrienden zullen doorbrengen, zal ik zijne treurige brieven beantwoorden. Hemel! hoe verheugd zal hij zijn! Ik wenschte wel, mijnheer! dat gij hem kendet, hij is zoo edel van inborst, noch bedrog, noch baatzucht ontferen zijn hart!”

„Eene zwaarigheid echter blijft er nog over,” dus vervolgde zij, terwijl zij hare tranen afdroogde: „alle mijne vrienden en vriendinnen zullen mij verachten, omdat ik een Protestant tot mijn echtgenoot verkozen heb, zal dit mijn genoegen en zielerust niet verstoren?”

„Een militair,” antwoordde ik, „blijft zelden langen tijd in een en hetzelfde garnizoen, mischien zal hij, eenige weken na uwé echtverbintenis, naar elders moeten vertrekken; wat bekreunt gij u dan aan uwé vriendinnen, die u mischien dien voortreffelijken man, zoodra zij hem leeren kennen, zullen misgunnen, en wie zal, als gij u elders bevindt, gaan onderzoeken, of gij in de uitwendige eeredienst met elkander verschilt?”

Terwijl ik nog sprak, stak de zuster haar hoofd uit den wagen: „Wij naderen,” zeide zij, „ik zie reeds den toren.” Eer wij scheidden, herhaalde ik nogmaals sommigen van mijne gezegden, „bedenk, mejuffrouw!” zeide ik, „dat gij niet voorzigtig hebt gehandeld, dat gij te voren geen onderzoek gedaan hebt, welk eene godsdienst uw minnaar belceet; maar gedane zaken hebben

geen keer, uwe plegtige belofte, die gij hebt afgelegd, moogt gij, naar mijne gedachten, niet verbreken; want ik heb nimmer gezien, dat een man of vrouw, die, na het doen van zulk eene plegtige belofte, dezelve verbrak, gelukkig geweest zijn, al hadden zij naderhand, door hunne trouweloosheid, schatten verworven, er knaagde toch altoos een worm aan hun hart; zij waren, door hunne verteringen, bij het dom gemeen in aanzien, ook bij bekrompene zielen, die voor niets achting gevoelen, dan voor het geld, zij aten en dronken, zij gaven zich aan het vermaak over, zij leefden, voor het uitwendige, in voorspoed; doch hun geweten was, zelfs door nietswaardige omstandigheden, die hen beangstigten, nimmer in rust!" Wij hielden voor eene herberg stil, de jonge dames stapten uit het rijtuig, zij bedankten mij voor mijn gezelschap, herhaalde reizen betuigende, dat zij zeer verheugd waren, dat zij mij op de reis hadden aangetroffen.

De plaatsen der juffrouwen werden vervangen door heeren, die al schaterende van lagchen in de diligence werden getild, zij waren tot geen bedaren te brengen; ik wist niet, wat ik van hen denken moest, nu eens zag ik hen aan voor lieden, die uit een verbeterhuis gebroken waren, dan wederom meende ik, dat zij te veel gedronken hadden, en in dit gevoel werd ik versterkt, toen ik een van hen hoorde zeggen, dat het hem veel moeite gekost had, de eer van zijne vaderstad *Leuven* op te houden; doch dat hij, uitgedaagd zijnde door een' inwoner van het stedeke *Tirlemont*, die beweerde, dat hij meer zwelgen kon, dan zes Leuvenaren te zamen, iets meer gedronken had, dan hem dienstig was.

„Na de negende kruik," ik beken het openhartig, dus ging hij voort, terwijl hij mij aanzag, even alsof ik hem met bewondering zoude beschouwen, „begon het geheele huis voor mijne oogen te draaijen als een tol; doch,

na het nuttigen van een stuk ham en brood, gevoelde ik mij wederom krachtig genoeg, om mijnen vijand het hoofd te bieden; nu ligt hij voor dood onder de tafel; ik verheug mij daarover regt hartelijk, anders had ik, daar het bier zoo sterk was, slechts met het drinken van nog eene kruik de vlag moeten strijken."

"Gij hebt u, mijn lieve vriend!" zeide de andere, "dapper gekweten, ik had u gaarne willen bijstaan, maar gij weet, hoe slecht het met mijne gezondheid gesteld is; was mijne borst nog zoo goed als te voren, dan zou ik allen, die er tegenwoordig waren, hebben uitgedaagd, nu moest ik zwichten, meer dan vier kruikjes kan ik niet drinken, of ik zou mij wederom in gevaar stellen, van door eene hevige bloedspruwing overvallen te worden."

"Al had ik honderd dergelijke kwalen," hernam de andere, "zou ik liever willen bezwijken, dan te dulden, dat men met eenige vernedering op mij en op mijne stadgenooten nederzag, dewijl zij van ouds bekend staan voor de beste drinkers der bewoonde wereld. Gij kent HERMAN LUMMIG, den dikken bierbrouwer, die de beroemdste zwelger is van de geheele stad. Welnu! heb ik hem niet meermalen van de bank gedronken? en zou ik dan zwichten voor een' dommen Tirlemontschen varkenslager?"

Dit onaangenaam en walgelijk gesprek duurde nog eenigen tijd voort, toen zag ik tot mijne blijdschap, dat zij in eenen diepen slaap vielen en vervaarlijk ronkten, totdat wij te *Leuven* aankwamen. Nu eerst scheen het bier, hetwelk dat zwijn gedronken had, zijne wolle kracht uit te oefenen; met groote moeite en met behulp van den voerman en den conducteur werd hij uit den wagen getild, en daar hij buiten staat was, naar huis te gaan, werd hij, als een beest, naar eene naburige herberg voortgesleept.

Van *Leuven* naar *Brussel* voortrijdende stonden die verschrikkelijke menschen, welke hunne eer in hunne schande

stelden, gestadig voor mijnen geest: aan elk mensch; dacht ik, is eene zucht tot roem, en om zich boven zijne natuurgenooten te verheffen, ingeschapen, en deze is hun tot een nuttig einde gegeven; want wie is er die, zonder dien prikkel, zijn leven gestadig in gevaar zou willen stellen en zijne vijanden moedig bevechten? Zouden ook zoo vele geleerden al hun genoegen, en daarenboven veeltijds hunne gezondheid willen opofferen, zoo zij door eerezucht daartoe niet werden aangevuurd? Ware vaderlandsliefde en de begeerte, om nuttig te zijn aan hunne natuurgenooten zijn zekerlijk wel sterke spoorlagen, om hen alle gevaren te doen trotseren en eenen onophoudelijken arbeid en inspanning van geest gering te doen achten; doch zou deze prikkel, op den duur, wel krachtig genoeg bevonden worden, zoo zij door de eerezucht niet werd onderschraagd?

Doch hoe rampzalig is het, wanneer menschen zonder beschaafde opvoeding, zonder kunde en zonder bekwaamheid, om iets nuttigs te verrigten, en nogtans die zucht om geprezen te worden in hun binnenste gevoelende, slechts roem trachten te behalen door iets, dat niet alleen hunne gezondheid ondermijnt, de achting hunner medemenschen beneemt, hun geld verslindt, en hun gezin in armoede dompelt; maar hen nog daarenboven zeer verre beneden de redelooze dieren verlaagt!

Terwijl wij op de helft van den weg tussehen *Leuven* en *Brusfel* gekomen waren, traden twee Engelsche heeten in de diligence; wij kwamen spoedig in gesprek; zij verhaalden mij onder anderen, dat zij een' landsman bezocht hadden, die aldaar een uitgestrekt buitenverblijf gehuurd had, van waar het uitzigt bekoorlijk was. „Wij moesten zulks toestemmen,” voeren zij voort; „doch wij hebben verkozen in de stad ons verblijf te houden, en wel om zeer gegronde rede-

nen; wij hebben wel, als oversten in Engelfche dienst, een goed pensioen, doch niet toereikende, om in ons vaderland, alwaar alles zoo duur is, te blijven wonen; wij beiden hebben, de een acht, de andere zeven kinderen, aan welke wij eene goede opvoeding wenschen te geven; doch zulks is niet mogelijk, als men aldaar voor het onderwijs bijna vier malen meer betalen moet, dan hier; daarenboven verschillen de huishuur, de belastingen en de leefstogt veel meer, dan de helft, wij kunnen dus hier niet alleen als fatsoenlijke lieden leven, maar wij zijn zelfs in staat, om voor de opvoeding van ons talrijk kroost te zorgen."

"Te voren zouden wij er niet aan gedacht hebben, toen *België* nog onder de heerschappij van *NAPOLEON* stond; doch thans leven wij hier in rust onder de bescherming van den Koning der *Nederlanden*."

"De gansche omtrek van *Brussel* is fraai, de lucht is gezond, en wij zijn, zoodra wij teruggeroepen worden, niet verre van *Engeland* verwijderd. Het is waar, en wij weten het bij ondervinding, hoe bedriegelijk vele inwoners zijn, en dat men, zoodra men slechts een' voet in hun land zet, eene prop is van bedrog; doch men leert door ondervinding, wij zijn thans op onze hoede en verkeer slechts met onze landgenooten, die hier wonen, en wier getal, zoodra er huizen voorhanden zijn, nog met duizenden, die reeds gereed staan, om naar het vaste land te vertrekken, zal vermeerderd worden."

"Dikwijls spreken wij met onze vrienden over het karakter der Belgen," zeide de andere heer, "en na lang daarover gesproken te hebben, komt hetzelfde ons zeer raadselachtig voor. Het eenige, dat wij hebben opgemerkt, is, dat zij geen karakter hebben en dat zij slechts de *Franchen* navelgen, niet in het prijzenswaardige, dat,

bij zoo velen dier natie gevonden wordt , want dat zou lofwaardig zijn ; maar in het allernietigste en slechteste , hetwelk zeer gemakkelijk na te volgen is."

De Franschen , bij voorbeeld , vermaken zich dagelijks , zoo veel in hun vermogen is en hunne omstandigheden zulks gedoogen ; dit volgen zij met naauwgezetheid na ; zij bezoeken dagelijks den schouwburg , omdat de Franschen , zonder denzelven , niet leven kunnen ; zij dansen gestadig , omdat de Franschen dansen ; zij zijn dwaas en buitensporig op de karnavals en loopen gemaskerd , als onzinnigen , langs den weg , in navolging van hunne geliefde Franschen , en hoe log en opgeblazen zij ook zijn mogen door hun overdadig bier drinken , huppelen zij alsdan nogtans vrij luchtig en vrolijk langs de straten.

Wordt er een treur- of blijspel in *Frankrijk* geprezen , dan zijn zij , zoodra het bij hen vertoond wordt , opgetogen van verwondering en klappen in de handen ; hebben zij gehoord , dat er aldaar eenig treur- of blijspel , of iets van dien aard wordt uitgefloten , dan fluiten en gillen zij hunne verontwaardiging uit , en wel zoodanig , dat men bekommerd is , dat er aderen in hunne lichamen barsten zullen.

Vele Fransche vrouwtjes hebben haren huisvriend , die , met verachting op den goeden echtgenoot nederziende , beveelt en heerscht in zijne woning als een dwingeland , die zijne godes op de wandelingen vergezelt , terwijl haar gesludige man , even als een liverebediende , ootmoedig hen op de hielen volgt.

Naar het voorbeeld der Fransche vrouwen begeeren sommige Belgische dames ook een huisvriend te hebben , welke haar naar openbare plaatsen des vermaaks geleidt ; want welk eene schande zou het zijn , indien echtelieden , niet tegenstaande zij elkander hartelijk beminnen , zich te zamen in den schouwburg , of op de bals en concerten ver-

roonden ! Na het bal rijdt de huisvriend met zijne schoone ; in het midden van den nacht , naar hare woning , hij kout nog een uurtje vriendschappelijk met haar in eene achterkamer , over het bal , hetwelk zij zoo even verlaten hebben , terwijl de man des huizes óf slaapt , óf gerustelijk veinst te slapen !

Dikwijls smaalt de goede ziel , in zijne gedachten , wel op het verachtelijk voorbeeld der Franschen te dezen opzichte , en des te meer , omdat zijne echtgenoot hem , óf elk jaar , óf elke twee jaren , eene jonge spruit vereert , die sprekend naar den huisvriend gelijkt ; dit smart hem dan wel , te meer , omdat zulks door iedereen wordt opgemerkt ; maar wat zal hij doen ? Zal hij zich alleen tegen de zoo geliefde Fransche gebruiken verzetten ? Hij zwijgt dus , en troost zich , dewijl de huisvriend , zoodra hij zich in verlegenheid bevindt , gulhartig eenig geld voorschiet . Zijn vrouwtje bezoekt ook speelpartijen , en zonderling is het , dat zij altoos wint , ten minste , als zij met den huisvriend speelt ; de goede man verheugt zich daarover , want hij is zeer zuinig van aard , daarenboven heeft hij voor geene hoedjes , of omflagdoeken , of halsfieraden te zorgen , zijne gade is zoo liefstalg , men overlaadt haar , of liever de huisvriend overlaadt haar met dergelijke geschenken .

Maar is deze jongeling dan zoo dwaas , om zoo veel geld te verspillen ? Neen , voorwaar ! om niet te zeggen , dat hij gansch niet behoeftig is , zoo zou zijne tafel hem nogtans elke maand , bij den kok even zoo veel kosten , hij wordt , voornamelijk als hij geld geleend heeft , dagelijks verzocht , hij zit dan aan den maaltijd , of aan het soubé , alsof hij aldaar in den kost besteed was ; voor deze beleefdheid kan hij immers ligtelijk eenige geschenken geven ?

Gaat de goede huisvader , gedurende eenige weken , uit

de stad, dewijl zijn koophandel zulks vereischt, dan schijnt de vriend in zijn huis te wonen, hij draagt zelfs den sleutel van de voordeur in zijn' zak; hij liefkoost dagelijks die zoete kindertjes, die sprekend naar hem gelijken, en overlaadt ze met *bonbon*; doch schuift, onmeêdoogend, die goede jongens, die het beeld van hunnen echten vader dragen, met stugheid ter zijde. Hij eet en drinkt wat hem lust, hij geeft bevelen aan de dienstboden; en voor diegenen, die schrander genoeg zijn, om op te merken, dat hun brave heer bedrogen wordt, en zulks zeer verstaanbaar en onbewimpeld in hunne lompe taal te kernen geven, dewijl zij te eerlijk zijn, om dit te kunnen aanzien, ligt dadelijk, op zijn bevel, hun paspoort gereed.

Doch alle vrouwen van dien stempel zijn zoo gelukkig niet, van huisvrienden te hebben, die geld bezitten, er zijn er, wier geleider telkens klinkende munt noodig heeft, dewijl hij gewoonlijk veel drinkt en lekker eet, en daarenboven nog sterk speelt, of eene minnares onderhoudt uit een' modewinkel, dat alles is kostbaar. Nu zou zijne schoone zeer verkeerd handelen, zoo zij hem iets weigerde; heeft zij het niet, dan ontfteelt zij het haren arbeidzamen man, om het aan een' losbol te geven; want, daar hij geene eer bezit, zou hij spoedig ruchtbaar maken, welke innige verkeering er tusschen hen plaats heeft; handelt zij dan niet zeer voorzigtig, dat zij hem niets weigert? en ofschoon het haar grieft, dat hij haar telkens met eene geopende hand nadert, moet zij nogtans dit verdriet in haren boezem smoren.

Er is daarenboven nog iets, dat haar kwelt; zij is door godsdienstige ouders opgevoed, haar geweten verwijt haar dagelijks, dat zij slecht handelt; dat zij kinderen ter wereld brengt, die haar naarstige deugdzame man, als de zijnen, moet opvoeden, en die naderhand de erfenis met zijne wettige kinderen zullen moeten deelen; zij beseft.

dat zij zich schuldig maakt aan overspel, aan diefstal, aan geveinsdheid en aan de grootste onopregtheid jegens hare man, die haar uit liefde getrouwd heeft; doch elk mensch tast naar troostgronden om, en deze verbeeldt zij zich gevonden te hebben, met zachtkens bij haar zelve te zeggen: ook dit heeft in *Frankrijk* zeer dikwijls plaats!

Niet minder zijn de jonge juffrouwen de apen der Fransche meisjes, al wat in *Parijs* gedragen wordt, is, hoe belagchelijk ook, voortreffelijk en vol smaak; al voert het fatsoen der hoedjes, of de kleuren der robes strijd met haar gelaat en gestalte, moet het nogtans uitstekend zijn, dewijl het in *Frankrijk* door bruinen en blonden, door dikken en mageren, en door langen en dwergen wordt gedragen.

Doch nog bespottelijker is het, wanneer bejaarde Belgische vrouwen, waarvan een aantal nabij de twee honderd en vijftig ponden wegen, luchtig gekleed gaan, als teedere Fransche jonge dames; zij gevoelen zelve dan wel, dat het bespottelijk is, en worden, zoodra zij zich in het openbaar vertoonen, door hare echtgenooten en volwassene zonen al glimlagchende nageoogd; doch zij troosten zich ook met het gezegde: dat het thans in *Parijs* de allereerste mode is.

De jonge meisjes in *Frankrijk* hebben, vóór eenigen tijd, de piano forte een weinig ter zijde gezet, of naar den zolder verbannen, men speelt thans op de harp en men zingt. Ook dit moet in *België* worden nageaapt, elk een, die maar eenigzins de kosten kan goed maken, leert op de harp spelen, en al heeft men geen muzikaal gehoor, of eene stem als een raaf, men zingt nogtans des avonds vóór een opengeschoven venster, dat het door de straten weërgalmt.

Op gelijke wijze zijn de Belgische jonge heeren de apen der Franschen, en deze zijn, zoo hunne ouders iets be-

zitten, nog meer in staat, om daaromtrent aan hunne begeerte te voldoen, dan hunne zusters, of de vriendinnen van hunne zusters, naardien zij zelve op reis gaan, ten einde eenige dagen te *Parijs* door te brengen, en met eigen oogen de jonge lieden dier stad gade te slaan; komen zij bij toeval, onder menschen, die met God en godsdienst spotten, dan prenten zij hunne snedige gezegden in hun geheugen, om het, bij hunne terugkomst, in hunne gezelschappen op te dischen.

Zien zij, welke spelen men aldaar gewoonlijk speelt, dan moeten deze ook in alle koffijhuizen en societeiten gespeeld worden; doch wel voornamelijk zijn zij opletrend, hoe de jonge heertjes in *Parijs* zijn uitgedost, hoe zij loopen, hoe zij in den schouwburg in de handen klappen, hoe zij uitfluiten, hoe zij in eene zaal binnen treden en hunne kuif opstrijken, en wat men zóo al verhalen moet, om de dames, die niet wijzer zijn, dan zij, hartelijk te doen lagchen; en dit alles wordt, zoo zij hun geheugen wantrouwen, in hun zakboekje opgeteekend, ten einde, bij hunne terugkomst, met glans te kunnen verschijnen.

Zoodra zij in de ouderlijke woning, maar vooral bij hunne vrienden en vriendinnen aankomen, worden zij met opgesperde oogen door hen beschouwd, elk woord, dat zij spreken, is een orakel; men volgt hen na, zoowel in spraak, als in manieren en kleeding, en hoe dwaas eenige ouders en meisjes het vinden mogen, durven zij over deze zotheden niet te lagchen, omdat het thans in *Parijs* de heerschende mode is.

Doch sommigen van deze fatjes hebben ook aldaar opgemerkt, dat het de allereerste smaak is, dat jonge heeren zich óf te paard, óf in eene carrikel in het openbaar vertoonen, en dat zulks niet alleen te kennen geeft, dat zij heertjes zijn van rang, maar ook van geld. Dit moet in *België* insgelijks nagevolgd worden; maar het valt veel

lijter dit te bewonderen, dan na te volgen; dewijl zulke kostbaar is, en de paarden gewoon zijn onophoudelijk te eten: wat nu gedaan? eenigen hebben eene vergadering belegd en met algemeene stemmen besloten, dat zij de koffij- en bierhuizen minder zullen bezoeken, en hunne kostbare soupés afschaffen, ten einde paarden en carrikels te kunnen koopen of huren. En, ziedaar! men is daaromtrent reeds zoo verre gevorderd, dat men jonge lieden, wier ouders niet behoeftig zijn, geen gebruik meer van hunne beenen ziet maken; alles wat ademt, rijdt, en ik twijfel niet, als het zoo voortgaat, of de voetgangers zullen door die baardelooze jongens nog overreden worden.

Het voorbeeld is intuschen, even als eene epidemische ziekte, zeer aanstekend, ik zelf heb gezien, dat de zoon van mijn' barbier en de knecht van mijn' apotheker, hunnen lust tot het bier drinken en het genoeg van met hunne minnaresen uit te gaan, opofferende, elken Zondag middag, hun sober zakgeldje verteerden met op eenen mageren knol uit de manége buiten de poorten, of door de straten van *Brusfel* te draven; zij waren uitgedost als ridders in hagelwitte rijdbroekjes, welke zij bij een' uitdraager, voor dien middag, gehuurd hadden.

Toen de colonel hier nog iets wilde bijvoegen, reden wij den berg op nabij de Leuvenfche poort, hij staakte dus zijn verhaal, dat ons had doen lagchen: ik bedankte hem voor het genoeg, dat hij mij gegeven had, en zeide hem, dat ik hetzelfde meermalen had opgemerkt, en dat ik aan zijne gezegden duidelijk beseurd had, dat hij zijnen landsman, den geestigen *STERNE* meermalen had gelezen.

De tijd naderde, dat ik naar *Holland* terug moest keeren; vóór dat ik vertrok, deed ik nog eene wandeling in den omtrek der stad, en verlustigde mij met de bekoorlijkste gezigten, die zich aan alle kanten vertoonden. Al

terwandelende vroeg ik mij zelven af, of ik, zoo het in mijne keuze gegeven werd, niet met bereidwilligheid in *België* zou willen blijven vertoeven, en ik moest openhartig bekennen, dat ik het land met regenzin zou verlaten, en wel om dezelfde redenen, welke reeds door den Engelschen officier hierboven zijn opgegeven, waarvan, om niet alles op te noemen, de voornaamste zijn: eene zeer zuivere gezonde lucht, eene meer goedkoope leefwijze, en de heerlijkste wandelingen, die men, zoo men dezelve regt kent, niet ligtelijk ergens aantreffen zal; daarenboven vindt men, indien men door den regen overvallen wordt, of vermoeid is, aan alle kanten buiten de stad, rustplaatsen, welke zelfs door de aanzienlijksten bezocht worden: hier zit de edelman, of de regent der stad met zijne familie, zonder eenig blijk van trotschheid te geven, vriendschappelijk met den burger of ambachtsman te spreken; zij denken er niet aan, dat zij zich daardoor zouden vernederen, terwijl de burgers en ambachtslieden van hunnen kant, noch door ruwheid, noch door onbeschofte gesprekken aanleiding geven, dat zij zich schamen moeten, dat het toeval hen in hetzelfde huis gebragt heeft.

Verder dacht ik aan eenige achttingwaardige Belgische familiën, waarmede ik in kennis was gekomen, en welke ik, gedurende drie jaren, als verstandige en deugdzaame menschen had leeren kennen, en die, in hun karakter, geen' zweem hadden van zulke gebreken, welke wij, hierboven, hebben aangeteekend, en, na veel te hebben geleden onder het Franche juk, den Hemel dankten, dat zij onder het bestuur van den besten der Koningen leefden.

Toen ik, bij het vallen van den avond, naar de stad terug keerde, zag ik telkens naar die schoone landouwen en bergen om, wier toppen door de ondergaande zon verlicht werden; mischien zal ik ze nimmer wederzien! dacht ik telkens; droefgeestig begaf ik mij naar mijne

woning, met voornemen, om den volgende morgen vroegtijdig naar *Antwerpen*, en van daar naar *Holland* te vertrekken.

VIERDE HOOFDSTUK.

Bij mijne aankomst in 's *Gravenhage* aanvaardde ik mijn post; tien jaren bekleedde ik denzelven, en daar de werkzaamheden van zoodanig eenen aard waren, dat ik zelfs op zon- en feestdagen vele uren moest arbeiden, leed mijn lichaamsgestel daardoor niet weinig. Na, gedurende bijna drie en dertig jaren, verscheiden ambten in den Staat bekleed te hebben, ontving ik mijn pensioen.

Nauwelijs had ik mijn post nederlegd, of *Brussel* en de gezondheid, welke ik aldaar genoten had, stonden voor mijnen geest; en daar ik, van tijd tot tijd, gelezen had, welke groote verbeteringen en heilzame inrigtingen door Zijne Majesteit, in gansch *België*, waren daargesteld, gevoelde ik sterke begeerte, om dat zelfde land, hetwelk ik, vóór vele jaren, onder het gebied van *NAPOLEON*, in den allerellendigsten toestand gekend had, weder te zien. Daarenboven had ik vernomen, dat men zich beijverde, om de Hollandsche taal te leeren, en dat men Hollandsche werken, om strijd, begon te lezen; ik wilde dus ook, als ambteloos burger, het karakter, de gevoelens en de leefwijze der Belgen nader leeren kennen, en zoodanige geschriften, hetzij met, hetzij zonder mijn naam, in het licht geven, welke ik mij vleide, dat voor hen nuttig zijn zouden, en waardoor hun hunne grove gebreken, onder eene vrolijke voordragt, onder het oog zouden worden gebragt.

Ik begaf mij dus met mijne echtgenooten, meubelen en boeken, den 1sten Mei 1828 derwaarts; doch hetgeen wij, bij onze aankomst, begeerden, om op het land te wonen, daartoe was, te dier tijd, nog geene gelegenheid; wij huurden eenige kamers in eene der voornaamste straten der stad.

Wanneer men, slechts weinige uren te voren, uit *Holland* aangekomen is, springt ons al datgene, hetwelk van de iarigtingen, gebruiken en zeden der *Holländeren* verschildt, veel sterker in het oog, dan naderhand, wanneer men daaraan wederom eenigzins gewoon is geworden. Den volgenden morgen een' oud vriend willende bezoeken, trokken de wanden van verscheidende huizen wederom mijne aandacht, het eene gebouw was met gele, het andere met rozeroode, met graauwe of licht blaauwe waterverwen bescreven; doch verder voortgaande bemerkte ik, dat men, in de voornaamste straten en pleinen de witte waterverwen voorrang had gegeven, en naar de reden van deze goede verbetering vragende, vernam ik, dat zulks op last der regering geschied was, nogtans tot merkelyk verdriet van ouderwetfche inwoners, die de gele of rozeroode kleur zoo behagelyk vonden.

Hetgeen ik vervolgens, met leedwezen, opmerkte, en waarop mijne aandacht, reeds vóór vele jaren, was gevallen, was de onbarmhertigheid der voerlieden; ik ging juist den berg van de *St. Gudule* op, toen eene zwaar geladen kar, met twee paarden bespannen, vóór mij uitreed, de gewillige dieren rekten zich met kracht uit, om den zwaren last tegen den berg, op te slepen; doch, offchoor vier paarden naauwelijks daartoe in staat zouden geweest zijn, moesten zij nogtans voortgaan; zij sloegen de beesten niet op het ligchaam, maar op hunne pooten, halzen en ooren, want hunne ruggen schenen reeds, door

het strophoudelijk slaan, ongevoelig, of vereeld te zijn geworden.

Zij moedigden hen met schreeuwen en vloeken aan, doch het kon niet baten; men verdubbelde de slagen; eindelijk viel een der paarden al hijgende en zwoegende ter neder; ook dit baatte niets, men schopte, men sloeg, totdat het wederom opstond. Ik kon niet langer getuige zijn van deze wreedheid, en eene andere straat ingaande vergeleek ik, in mijne gedachten, de handelwijs daaromtrent van mijne landgenooten, en met welk een mededoogen en zachtzinnigheid zij met hunne paarden omgaan, en hun geen' grooter last opleggen, dan zij dragen kunnen.

Op den weg naar de *rue royale* gekomen zijnde, ging een fraai opgeschikt fatje van twintig of twee en twintig jaren voor mij uit, die alleenlijk scheen te wandelen, om met zijne zweep elken hond, die hem tegen kwam, eenen harden slag te geven, en als hij het geluk had gehad, het goede dier, dat geen kwaad vermoedde, zoodanig te treffen, dat het vervaarlijk gilte, scheen hij zeer verheugd te zijn, en wreef in zijne handen.

Nog dien zelfden morgen zag ik in eene der straten een' oploop van welgekleede jonge heertjes, die, met stokken gewapend, eene kat vervolgden; de vreugde stond op hun gelaat en nog veel meer op dat van hunne ouders, die hen al lagchende aanhittten; het beest ontving vele knellende slagen; het vloog tegen de wanden en deuren op: de roevloed werd grooter en grooter, men schreeuwde, men volgde het al hijgende na, totdat zij met innig leedwezen zagen, dat het dier zich wijsfelijk in een riool verborg. Treurig ging de menigte uiteen, en men kon uit hunne gelaatsstreken zien, dat zij innige smart gevoelden, dat zij hunnen moordlust niet hadden kunnen bevredigen.

Ik dacht aan het gezegde van den wijzen SALOMO: *een regtvaardig (deugdzaam, menschlievend) man is goedertieren omtrent zijn vee*. Ik ben ook van oordeel, dat het karakter van een volk kenbaar is aan de zachtmoedige of wreede wijze, waarop de dieren behandeld worden, en als dit zoo is, welk een onderscheid heeft er dan daaromtrent niet plaats tusfchen de Hollandfche en Belgifche natie? Zal er één mensch uit duizenden in *Holland* gevonden worden, die vermaak fchept, om de dieren zoo wreedelijk te martelen?

Daarentegen fchijnt het in *België* eene uitfpanning te zijn, en deze wreedheid wordt aangewakkerd en voortgeplant door de ouders zelve; zou dit dan de reden zijn, daar men gemeenlijk van het kleine tot het meer gewigtige overgaat, dat er zoo vele moorden in dat land gepleegd worden, fomtijds met, fomtijds zonder eenig voordeel, flechts, om aan den wraaklust voldoening te geven? Hangt zulks af van het klimaat? maar dan zouden de vreemdelingen, die hier vele jaren gewoond hebben, even zoo wreed zijn; of is het overdadig gebruik van galverwekkende bieren hiervan de oorzaak? of zou het alleenlijk daardoor ontftaan, dat de meeste inwoners, flechts de uiterlijke pligten van de godsdienst betrachtende, geen onderrigt ontvangen in de leffen van den zachtmoedigen JESUS?

Ik floeg hierop, ten einde fpoedig naar huis terug te keeren, de *rus de bouchés* in, en mijn oog, bij toeval, wendende naar een eng ftraatje, waarin ik hoorde kermen, en te gelijk hartelijk lagchen, zag ik eene lange rij varbanken ftaan, waarop een aantal kalveren geflagt werden; men fcheen vermaak te fcheppen in dezelve te dooden; een onnoozel lammetje werd ahmede naar de flagtbank gefleept; doch de onmeedoogende flagter martelde het onfchuldig dier, al fpuddende, eer het den dood onderging!

Ik liep van daar, even alsof ik een kind had zien ver-

moorden: ik weet, zeide ik bij mij zelve, dat die dieren geschapen zijn, om het menschedom te voeden; doch als zij dan sterven moeten, waarom worden zij dan nog, vermaakshalve, gepijnigd?

De Hemel geve! zuchtte ik uit, dat er nimmer in dit land, even als in vorige tijden, een opstand plaats hebbe, anders zullen deze wreedaards, met hunne bijlen en messen gewapend, zich, zonder twijfel, aan het hoofd der oproerigen, der plunderaren en der moordenaren stellen.

Den volgenden dag bezigtigde ik het Koninklijk paleis, aan hetwelk grootere uitgebreidheid en luisterrijke verbeteringen waren aangebragt. Aan mijne linkerhand vertoonde zich het zoo fraai, en met zoo veel smaak gebouwd Paleis van den Prins van *Oranje*. Ik doorwandelde daarop het Park, van waar ik de fraaije huizen der *rue royale* en *rue ducale*, alsmede het prachtig gebouw, alwaar de Staten des lands vergaderden, met aandacht beschouwde, dewijl ik in vorige jaren niets van dat alles in zulk eenen bloeienden staat gezien had.

Mijn vriend had mij veel verhaald van de prachtige huizen, die, van de *rue royale* eenen aanvang nemende, zich tot de *boulevards* en de Schaarbeeksche poort uitstrekken; ik ging derwaarts, doch ik stond een weinig stil, dewijl ik hier weleer niets anders gezien had, dan enge straten en armoedige beroekte huisjes; ik kende de plaats niet meer; aan beide zijden stonden fraaije gebouwen, en de schamele hutten waren in kostbare woningen veranderd. Tot aan de Schaarbeeksche poort genaderd zijnde vertoonden zich, zoowel ter regter- als ter linkerzijde, de met zoo veel smaak als kosten aangelegde *boulevards*, ik beschouwde ze met verrukking, te meer daar de straatweg met vele rijtuigen, en de voetpaden met wandelaren waren opgevuld.

Na mij met het fraai gezigt, voornamelijk naar den kant

van de *allde verte*, verlustigd te hebben, ging ik de Schaarbeeksche poort uit, dewijl ik aldaar honderde nieuwe woningen zag, die, als het ware, met een' tooverflag uit den grond waren opgerezen; nog een groot aantal werd gebouwd, het wemelde van verheugde arbeiders, van timmerlieden, van metselaren, loodgieters en karren, die den noodigen voorraad van hout, steen en kalk met ijver aanvoerden, het scheen mij niet anders toe, dan dat er hier eene geheel nieuwe stad werd opgebouwd, en eenige woningen waren naauwelijks onder het dak gebragt, naauwelijks wapperden de vlaggen en de kroonen en kransen op de toppen der huizen, of zij werden door de vreemdelingen, die te vergeefs eene verblijfplaats hadden gezocht, dadelijk gehuurd en bewoond.

Terugkeerende en naar de Willemspoort afdalende bewonderde ik, aan mijne rechterhand, den zoo fraaijen kruidtuin, met duizende bloemen en vreemde gewassen prijkende, alsmede de woningen, die aan mijne linkerhand stonden, ook zag ik zeer vele anderen, waarvan de muren reeds waren opgericht. De Willemspoort, met zoo veel kunst en smaak gebouwd, trok in het bijzonder mijne aandacht, alsmede het plein vóór dezelve, alwaar twee prachtige herbergen, die met menschen waren vervuld, ten einde zich met het gezigt der voorbijfnellende rijtuigen en wandelaren te verlustigen, niet weinig sieraad bijzetteden. Kortom, waarheen ik hier mijne oogen wendde, vond ik alles veranderd, vernieuwd en verbeterd; een veld, waar ik te voren het vee had zien grazen, was reeds met huizen bebouwd, of afgeperkt, om het verder te bebouwen. Vóór de *allde verte* stil staande zag ik met vreugde, dat de haven vol schepen lag, en dat de schippers, de sleepers en arbeiders losten en laadden, en zwoegden onder hunnen last, even als de mieren, die met drift hare gra-

nen naar hare helen brengen, om voorraad te hebben voor den winter.

Op dit gezigt kon ik mij niet weerhouden bij mij zelve te zeggen: Brusselaren! beschouwt nu eens, welk een voorspoed door den wijzen en menschievenden Koning is aangebragt, alles werkt, alles verheugt zich, en is gelukkig; erkent dit gezegend tijdstip, dat gij thans moogt beleven, en naar hetwelk uwe voorvaderen, gedurende onheugelijke tijden, verlangd hebben, doch niet hebben mogen beleven!

Van daar langs de kade voortwandelende, zag ik van verre, dat het Begijnenhof, het gewrocht der middeleeuwen, (waardoor ik, ten einde den weg te bekorten, te voren zelden ging, dewijl mijne ziel alsdan eene zekere zwaarmoedigheid gevoelde op het gezigt dier treurige huisjes) in vele fraaije woningen was veranderd; en dat er een voortreffelijk en prachtig gebouw gesticht was, waarin oude behoeftege maanen en vrouwen, op eene menschievende wijze, werden gevoeden van al het noodige verzorgd.

Al voortgaande kwam ik op het plein der munt, zonder dat ik mij verbeelden kon, dat het hetzelfde plein was, alwaar voorheen eenige nietswaardige huizen stonden. In de plaats van deze stond nu een allerprachtigst gebouw, hetwelk, even als een Feniks, uit deszelfs asch scheen verreezen te zijn. Hetzelve was van alle kanten van nieuwe woningen omringd, die het plein geenen geringen luister bijzetten. Ook dit pronkstuk, dacht ik, is, gedurende het gebied van den Koning, en door deszelfs onderstand gesticht.

De *ruy. Madelaine* inslaande werd ik telkens, aan beide kanten, als het ware, weerhouden door de kostbaarste winkels van allerlei aard, zoo als ik dezelve te voren hier nimmer gezien had; zij schenen mij uit te lok-

ken, om al het fraaije te komen bezigtigen; na eindelijk den berg opgegaan te zijn, vond ik, dat het koningsplein almede was verfraaid; bij het ministerie van oorlog waren, in plaats van ellendige huizen langs afhellende straten, groote gebouwen geplaatst, en eene ijzeren brug; en van deze naar beneden ziende zag ik, onder mijne voeten, wagens rijden en menschen ginds en herwaarts loopen.

Mij herinnerende, dat ik slechts een gedeelte der *boulevards* gezien had, keerde ik terug, en ging, dwars door het Park, naar de Leuvensche poort. Ook dit alles was, in den tijd van tien jaren, voor mij onkenbaar geworden; de oude bouwvallige poort was afgebroken, en met een sierlijk ijzeren hek, en aan beide kanten met een met smaak gebouwd wachthuisje voor de opzieners der inkomsten verwisseld.

Deze *boulevards*, even als de andere met boomen beplant zijnde, strekken zich van de Schaarbeeksche poort tot de Namensche, en van daar tot de Halle poort uit; de gezigten over *Ettterbeek* en vervolgens over de akkers, bouwlanden en bergen, tusschen de Namensche en Halle poort gelegen, waren verrukkend, en almede met rijkdommen en wandelaren vervuld.

Nog dien zelfden avond een' van mijne bekenden, dien ik spreken moest, willende bezoeken, en hoorende, dat hij zich, naar alle waarschijnlijkheid, op de muntplaats in een der koffijhuizen zoude bevinden, begaf ik mij derwaarts. In alle die woningen brandden zeer vele lampen, welke door menigvuldige en fraaije spiegels werden teruggekaatst, en het plein verlichtten; het schenen paleizen te zijn door de zoovergodinnen daargesteld.

Ik trad het *Café Suisse* in; hier was naauwelijks plaats, om te zitten; men hoorde verschillende talen spreken, Engelschen, Franschen, Spanjaarden, Portugezen en Hollanders zaten ondereen vermengd; doch diengenen, wel-

ken ik zocht, onder de menigte, niet aantreffende, begaf ik mij naar het *café de mille colonnes*, alwaar het even zoo vol met menschen was, als het vorige; ik zocht naar dagbladen, maar daar men hier meer lust scheen te hebben, om te lezen, dan te kouten, waren zij allen in handen. Daar ik dus alleen onder zoo vele vreemdelingen zat, die, door de vaderlijke regering van Koning WILLEM I, waren uitgelokt, om in *Brusfel* hun verblijf te houden, had ik weinig begeerte, om hier langer te vertoeven, en begaf mij naar mijne woning, onder het voortgaan vaststellende, om, den volgenden dag, het kasteel van *Laken* wederom te bezichtigen.

Naauwelijks verlichtte de opgaande zon de hooge torens en de daken der huizen, of ik begaf mij op weg; ik beschouwde de Willemspoort, en het fraaije tafereel, dat daarop gemaald was, nogmaals met aandacht, en dezelve doorgegaan zijnde, zag ik al wederom eene reeks van nieuwe en fraaije gebouwen, die de plaats der oude huizen hadden vervangen; aan mijne regterhand zag ik nieuwe straten en fabrieken, alwaar het mij heugde, dat weleer de akkers werden beploegd. De bouwvallige Lakenfche brug was door eene nieuwe vervangen, en de gebouwen rondom dezelve waren zoo vermenigvuldigd en zoo fraai, dat het mij van verre toefcheen, een volkrijk dorp te zijn. De vergenoegde inwoners van *Laken* gaven vervolgens blijken van hunne welvaart, doordien zoo milddadige en menschlievende Vorstelijke personen aldaar, van tijd tot tijd, hun verblijf hielden.

Den berg opgeklommen zijnde vertoonde zich het prachtig kasteel in zijnen vollen luister; onder de regering van NAPOLEON verwaarloosd, was het thans het sieraad van het koninkrijk en een verblijf, waardig eenen Monarch, uit het edel *Nasfaus* bloed gesproten. Na alles met opmerkzaamheid bezigtigd te hebben, wenschte ik, onder

het afdalen van den berg, na mijne oogen ten hemel te hebben opgeheven, dat de Koning, na het verrigten van zinnen zoo moeilijken arbeid, en dat nog veel meer is, van zoo veel arbeid voor een onbestendig volk, dat zelf niet weet, wat het begeert, met zijne Koninklijke gemalin en luisterrijke familie lang en gelukkig hier mogt leven.

Van daar begaf ik mij, langs ver uitgestrekte akkers, waarop het graan eenen gewenschten oogst beloofde, naar het dorp *Molenbeek*, dewijl ik vernomen had, dat hetzelfde door zijne fabrieken bloeide. Bij mijne komst merkte ik met genoegen op, dat zij allen aan den gang waren, en dat honderde mannen, vrouwen en kinderen in dezelve hunnen arbeid met blijdschap verrigten. Gelukkige bevolking, dacht ik, toen de middagklok aankondigde, dat zij hunne werkzaamheden voor eenige oogenblikken konden staken, en ik tuschen de twee en drie honderd menschen met drift voor mij uit zag gaan, om zich naar hunnen disch te begeven. Erkent gij uw geluk en voorspoed wel? Zijt gij wel dankbaar? Weet gij wel, dat alle de fabrieken, die in dezen omtrek gevonden worden, hare welvaart alleen aan den Koning verschuldigd zijn?

Hoorende vervolgens, dat buiten de Anderlegsche poort en te *Foret* zoo vele fabrieken waren aangelegd, ging ik, den volgenden dag, derwaarts. Bij mijne aankomst zag ik zoowel aldaar, als in het zoo aangenaam gelegen *Foret* dezelve in volle werkzaamheid; een groot aantal menschen vonden aldaar een toereikend bestaan; ik zag onder anderen een vader, eene moeder en acht kinderen, die, zonder dien arbeid, hun brood hadden moeten bedelen, met blijdschap en vergenoëging hun werk verrigten, en dewijl zulke lieden niet gewoon zijn, iets te besparen, en zoo lang zij geld verdienen, zich inbeelden, dat er nimmer een tijd komen kan, op welken het hun aan werk zal ontbreken, verspreiden zij, daar zij gemeenlijk hongerig

en dorstig zijn, door hun groot getal, veel voorspoed in de voorsteden, en in de nabij liggende dorpen en gehuchten.

Toen ik te *Forêt* had rondgewandeld, ten einde ooggetuige te zijn van de welvaart der inwoners, en ik eenigzins vermoed was, rustte ik aldaar eenige oogenblikken uit. Hier vernam ik met blijdschap, dat er nog dankbare lieden gevonden werden; een oud man, met welken ik in gesprek kwam, erkende openhartig, dat de fabriekanten hunnen voorspoed alleen aan den Koning verschuldigd zijn, en dat hunne fabrieken, zonder zijnen weldadigen bijstand, weldra zouden verkwijnen, of zoo zij niet vernietigd werden, wederom tot dien ellendigen staat zouden gebracht worden, waarin zij te voren waren. Eenige dorpingen waren bij dit gezegde tegenwoordig, en betuigden van hetzelfde gevoelen te zijn.

Van hier begaf ik mij, door het bosch, naar het zoo schilderachtig gelegen *Uccle*, van waar ik, tegen het vallen van den avond, naar de stad terugkeerde; doch naauwelijks was ik den hoogen berg opgeklimmen, of ik zag, dat de straatweg, als het ware, bezaaid was met werklieden; en daar zij met groote drift voortstapten, kon ik mij geen denkbeeld vormen, om welke reden zij met zulk een' spoed de stad verlieten; zou er ergens eenig oproer ontstaan zijn, dacht ik, of ijlen zij naar het een of ander dorp, of gehucht toe, om eenen hevigen brand te bluschen?

Terwijl ik, naar mijne gissing, twee of drie honderd man voorbij mij zag gaan, haderde mij een hoog bejaard heer, ik wachtte hem op, en vroeg hem, wat deze oploop beduidde? „Dat zijn arbeiders, mijnheer!” antwoordde hij, met vriendelijkheid glimlachende, „het zijn metsoelaars, timmerlieden, witters, opperlieden en zoo vervolgens; van dezen kant komen er dagelijks, in den vroegen

morgen, ten minste drie honderd en vijftig voorbij mijn landgoed, zij wonen, sommigen twee uren, anderen anderhalf uur van de stad af, zij werken, gedurende den ganschen dag, zij eten eenē korst brood, welke zij van huis medenemen, en keeren, zoo als gij ziet, des avonds, naar hunne dorpen en gehuchten terug; en al waren er aldaar nog meer arbeiders, kutinen zij overvloedig werk in de stad bekomen, dewijl er, in den tijd van weinige jaren, meer dan vier duizend huizen gebouwd zijn, en er nog wel drie duizend, zoo ik verneem, zullen gebouwd worden, naardien het getal der Engelschen, Hollanders en van andere vreemdelingen nog dagelijks toeneemt. Hunne vrouwen bebouwen intusfchen hunne kleine akkers, zij verzorgen de kinderen en één of twee koeijen en varkens, en bereiden den soberen maaltijd tegen dat hunne mannen vermoeid van den arbeid terug komen, en daar die menschen zeer zuinig zijn, besparen zij iets voor den winter, zich vleijende, dat zij, in het voorjaar, wederom eenig geld zullen kunnen verdienen; want zoo de lust tot bouwen verminderde, zouden zij weldra eene prooi worden der bitterste armoede."

Ik zeide aan den ouden heer, dat ik *Brussel*, of liever geheel *België*, nimmer zoo welvarende gekend had. „Dit stem ik toe," was het antwoord, „Zijne Majesteit verdient den allerhoogsten lof, het is ook, of de zegen van God zich, sedert zijne regering, over ons land verspreidt; doch onze pastoor zegt maar telkens, dat hij zich beklagt, dat die voortreffelijke man een lid is der Protestantsche gemeente; was Hij van ons geloof, dan zouden wij hem op de handen dragen." „En wat zegt gij," vroeg ik, „zijt gij van hetzelfde gevoelen als uw pastoor?" De oude man trok, terwijl hij zijn gelaat in eene zonderlinge plooi zette, zijne schouders op. Ik zag hem glimlagchende aan, en had weinig lust, om met dien on-

noozelen grijsaard verder in gesprek te treden; wij naderden de Halle poort, hij floeg, nadat wij van elkander afscheid hadden genomen, eenen anderen weg in.

Twée dagen daarna, reden wij naar *Tervueren*, dewijl ik begeerig was het Paleis van den Prins van *Oranje* te zien, waarvan ik zoo dikwijls had hooren spreken. Bij onze aankomst merkte ik spoedig op, dat het dorp, hetwelk mij, vóór eenige jaren, toefcheen, zeer armoedig te zijn, thans zeer welvarend was, elk huis was vernieuwd, of verfraaid, ik zag geene behoeftigen meer; eene boerenherberg, alwaar men te voren naauwelijks iets tot verkwikking erlangen kon, was, sedert de stichting van het paleis, door den toevloed van vreemdelingen, tot den rang van een vrij aanzienlijk logement opgeklommen.

Wij begaven ons naar de plaats, alwaar het oude kasteel gestaan had; dat gebouw was afgebroken, er was niets overgebleven, dan de paardenstallen en de koetshuizen, die vernieuwd waren; doch van verre vertoonde zich, op eene luisterrijke wijze, het vorstelijk Paleis, wij gingen derwaarts; wij stonden opgetogen van verwondering, hier vereenigden zich groote pracht en een kiefche smaak, en hoe meer men het beschouwde, hoe behagelijker het ons toefcheen. Trok het van buiten onze aandacht, niet minder behaagde ons van binnen de bouw-orde der zalen; alle meubelen waren kostbaar en sierlijk, men stond in twijfel, wat men meer moest verheffen, óf het met zoo veel smaak ingerigt Paleis, óf de groote pracht der meubelen.

Wij verlieten het gebouw met tegenzin, offchoon wij daarin lang vertoefd hadden, om alles gade te slaan, en verlustigden ons met eene wandeling in het vermakelijke bosch, waarin honderde hoog bejaarde boomen stonden, die hunne lommerrijke takken wijd en zijd verspreidden, en ginds en herwaarts van groote vijvers omringd waren.

Zoodra de ondergaande zon zich achter de bergen en bosschen verschool, keerden wij, bij het schijnsel der volle maan, naar de stad terug.

Drie dagen daarna, was het te *Brussel* een groote feestdag, en ziende, dat een drom van fraai uitgedoste heeren en dames naar het Park wandelden, ging ik mede derwaarts. Hier was de toevloed van menschen van allerlei landaard, rang en ouderdom zoo groot, dat men genoodzaakt was, met eenig geweld, door dezelve henen te dringen, zoo men niet verkoos, op dezelfde plaats te blijven staan, of ter zijde af te wijken.

Dit mishaaide mij, ik sloeg eene dwarslaan in; dewijl ik begeerig was, het nieuw gebouwde Gerechtshof te bezichtigen, spoedde ik mij langs de *grand sablon* derwaarts; het overtrof zeer verre mijne verwachting, en diegenen, die het, in mijne tegenwoordigheid, met lof hadden verheven, hadden daarvan veel te weinig gezegd; ook dit gebouw, dacht ik, is almede, onder de regering van den Koning, gesticht.

Niet verre van dit gebouw vond ik al wederom eenige straten, die met nieuw gebouwde woningen prijken, alsmede wederom anderen, alwaar een aantal werklieden oude huizen afbraken; ten einde in derzelver plaats eenige nieuwe op te rigten; voornamelijk had dit plaats rondom eenige kerken, om aan oude gegoede, doch zwakke lieden gelegenheid te geven, dat zij aldaar zouden kunnen wonen, en dat zij, door eenen verderen afstand, niet verhinderd zouden worden in het waarnemen van hunne godsdienst. Van hier naar het stadhuis afdalende en de gerzenmarkt doorgaande zag ik, dat de oude vischmarkt was afgebroken en door eene nieuwe, die opmerking verdiende, en in alle opzigten aan het oogmerk voldeed, was vervangen.

Nu was ik in de nabijheid der kaden, en een der schippers der Hollandsche beurtschepen moettende spreken, zocht ik denzelven op, hetgeen mij nogtans veel moeite veroorzaakte, dewijl, zoowel de kade bij de Geertruida kerk, als de overigen zoo opgevuld waren met schepen, dat zij die inkwamen, of die gereed lagen, om te vertrekken, dikwijls vergeefsche pogingen daartoe aanwendden; ik stapte met ijver voort tot aan de poort van de vaart, en zag daar, hetgeen ik te voren, aan de overzijde, door de menigte schepen, die daar losten, niet had opgemerkt, dat men bezig was, met eene veruitgestrekte haven, die zelfs, zoo als men verhaalde, geschikt zijn zoude tot eene veilige ligplaats voor zeeschepen, met ijver af te perken en uit te graven, ten einde dezelve met stevige sluizen en muren te beveiligen.

Zoo vele werklieden, die, aan hunnen tongval, mij toetschenen van de uiterste grenzen des koninkrijks gekomen te zijn, gade slaande, sloeg ik mijne handen van verwondering ineen; welk een beroemde stad zult gij worden, zeide ik nogmaals bij mij zelve, indien gij dien zegen van God moogt ontvangen, dat uw Koning nog lang over uw land regere! Bedenkt toch, inwoners! welk een gelukkig lot u te beurt valt! Weest dankbaar, eerbiedigt de wetten, die op regtvaardigheid gegrond zijn! Overtreedt gij dezelve, keert gij weder tot uwe vorige wispelturigheid en ondankbaarheid; laat gij u wederom, gelijk weleer, opruijen door eenen trotschen adel, die zich in hunne verwaandheid inbeeldt, dat hij verre boven den Monarch verheven is, of door dweepzieke en eigen belangzoekende geestelijken, dan zult gij dien zegen verbeuren! Gij zult die kaden, die nu met honderde schepen opgevuld zijn, weldra ledig zien; gij zult rondom u niets anders opmerken dan eene doodelijke stilte: en de koop-

lieden, steeds gedachtig zijnde aan hunnen vorigen zoo gelukkigen toestand zullen, al treurende en kwijnende, in hunne ledige pakhuizen eenzaam omzwerven!

Een weinig voortgegaan zijnde hoorde ik breedvoerig spreken over een kanaal, hetwelk, met kunst en groote schatten, van *Charleroi* tot aan *Brussel*, reeds voor een gedeelte, gegraven, en met een groot aantal sluizen was voorzien geworden, ten einde de steenkolen niet meer met wagens, hetwelk zoo kostbaar is, maar met daartoe vervaardigde schuiten naar de stad en vervolgens naar *Holland* over te voeren.

In volgende dagen zag ik, dat er niet alleen gezorgd was voor den bloei en welvaart der levenden, en voor hunne gezondheid door het reinigen der straten en stinkende riolen, maar ook voor de dooden; er waren buiten de stad eenige wijd uitgestrekte begraafplaatsen op de bergen in gereedheid gebragt en met hooge muren omringd, waarin nogtans de Katholijken van de Protestanten gescheiden lagen, dewijl men verzekerde, dat de eerstgemelden hun leven in verdriet en kommer zouden doorbrengen, indien zij te voren wisten, dat zij, na hunnen dood, in de nabuurschap van eenen ongeloovige zouden moeten rusten! Men heeft zich dus voor deze hunne zwakheid van geest inschikkelijk betoond, en hunne begraafplaatsen van die der Protestanten, door het planten van een groot zwart kruis, afgezonderd.

Een Engelschman, (dus heidt het verhaal) die zijne teeder betinde echtgenootte naar eene van die rustplaatsen der dooden gebragt had, en al weenende dagelijks zwierf rondom het graf, waarin zijne zielsvriendin nederlag, kon nimmer die afscheiding tusfchen Christenen en Christenen zien, of zijn hart bloedde van weedom: „hoe is het mogelijk,” zeide hij, „dat iemand, die God vreest, nog bij zijn sterven zijne natuurgenooten haten

kan, welke hij niet gekend heeft, en welke hij misschien hartelijk zou lief hebben, als hij hen kennen mogt! Zal zoodanig een eeuwig gelukkig zijn, die, reeds zieltogende, nog brandt van afkeer en haat tegen zijne medemenschen, welke hij, volgens de les van het Evangelie, moet lief hebben als zich zelven? Zal zoodanig een met een gerust geweten voor een rechtvaardig God durven verschijnen? Of zou onverstand en domheid hiervan alleen de oorzaak zijn, dewijl, in meer beschaafde landen, alwaar de zuivere godsdienst betracht wordt, menschen van allerlei gezindheden naast elkander ter eeuwige ruste worden nedergelegd?"

Hierover gestadig denkende nam hij een voornemen, om met een aanzienlijk heer, die in *België* als de rechtchapenste, de geleerdste en de wijste man geroemd werd, daarover in gesprek te treden. De gelegenheid bood zich daartoe aan; hij gaf zijne verwondering over die afscheiding te kennen. „Het bevreemt mij ten hoogste,” antwoordde de wijze man, „dat gij de inlichting van anderen omtrent die eenvoudige zaak noodig hebt; de reden hiervan is deze: vooreerst, opdat men in de graven ware rust zoude smaken, en er geen twist over eenige geschilpunten van het geloof zoude ontstaan; ten andere, opdat ons Heer aan het kruis, dat hier geplant is, dadelijk zoude kunnen zien, dat aldaar ware geloovigen rusten, ten einde er, bij het klinken der laatste bazuin, zoo zij onder elkander vermengd lagen, geene ketters, te gelijk met onze geloofsgenooten, in het hemelrijk, even als de wolven in eene schaapskooi, zouden insluipen.”

De Engelschman bloosde van schaamte, toen hij den zoogenaamden geleerden man op deze wijze hoorde spreken; hij wilde weggaan; doch terugkeerende vroeg hij, hoe het dan zijn zoude, wanneer de begraaftplaatsen, door aardbevingen, of in lagere landen, door overstromingen

werden omgekeerd, of weggespoeld, waardoor dus het stof van honderd duizende gestorvenen ondereen zou worden vermengd? „De rustplaatsen der geloovigen zijn heilig,” antwoordde hij, „bij menschengeheugen zijn de gods-akkers, alwaar de afgestorvenen liggen, altoos gespaard.”

„Hebt gij dan nimmer gehoord, mijnheer!” vroeg de Engelschman, „van die hevige aardbevingen, die er, niet alleen in de oudste tijden, maar ook in onzen leeftijd, in *Italië*, *Portugal* en elders hebben plaats gehad, en hoe vele steden, dorpen en gehuchten in den afgrond zijn neêrgezonken?” „Dit heb ik wel eens in de dagbladen gelezen,” antwoordde hij met eenige verlegenheid; „doch de dagbladen verzinnen aardbevingen, hevige brandstichtingen, ziekten en pest, om kunne papieren te vullen.”

„Ik zelf,” hernam de Engelschman met gemelijkheid, „heb door *Italië*, *Spanje* en *Portugal* gereisd, ik zelf heb vele geheel verwoeste landen en steden gezien.”

„Ik heb een' neef gehad,” hernam de wijze man, om het gesprek af te breken, dewijl hij bemerkte, dat hij zich niet verdedigen kon, „die grooten lust had, om te voet, als pelgrim, naar *Italië* en *Rome* te reizen; doch hij moest zijn voornemen laten varen, en wel om eene zeer gewigtige reden.” „En deze was?” vroeg de Engelschman. „Dat hij gestorven is,” antwoordde hij al glimlagchende, hij maakte eene bulging en vertrok.

„Hemel!” riep de Engelschman bijna overluid uit, toen hij hem met overhaaste treden zag weggaan: „zoo deze man de geleerdste en de wijste van *België* is, welk een denkbeeld moet ik dan van zijne landgenooten vormen!”

Nadenmiddag mijne wandeling vervolgende bezigtigde ik het *observatorium*, hetwelk op de *Boulevard*, tuschen de *Schaarbeekse* en *Leuvense* poorten, met groote kosten werd opgebouwd, en door zijne hooge ligging, in alle opzigten, aan het oogmerk van deszelfs stichting vol-

doen zal, ten minste zoo er onder de jeugdige Belgen leerlingen gevonden worden, die lust hebben, om zich in de sterrekunde te oefenen; doch een bejaant en deftig heer, die het trotscbe gebouw te gelijk met mij beschouwde, verzekerde mij, dat, hoe lofwaardig oek het oogmerk van Zijne Majesteit ware, om zijne jeugdige onderdanen gelegenheid te verschaffen, dat zij zich in de hoogere wetenschappen en sterrekunde zouden kunnen oefenen, hij zich nogtans verzekerd hield, dat de hoogleeraar te vergeefs naar zijne leerlingen zou staan te wachten, dewijl zij liever hunne oogen néérslaan, om in kannen en glazen, of naar de vlugge voertjes van dansende nimfen te turen, dan, in den kouden nacht, hunne warme bedden te verlaten, en hunne, door den slaap bezwaarde oogen, naar den hemel op te heffen.

„België,” dus vervolgde hij, „is het ware *Bdótie* van *Griekenland*; nimmer, of zeer zelden zijn hier mannen van grondige en ware geleerdheid geboren, alles wat zinnelijk is, alles wat de zinnen streelt, behaagt hun; van hier, dat zij de teeken- en beeldhouwkunst, de muziek en het dansen afgodisch beminnen.”

Hierop naar de benedenstad afdalende kwam het mij ontbeprijpelijk voor, dat mij niemand om eene aalmoes bad, daar ik, vóór vele jaren, door eenen drom van bedelaren werd vervolgd, die mij zelfs aan mijnen mantel vasthiel- den, en met betraande oogen smeekten, dat ik hun eenig geld zoude geven, dewijl zij anders van honger en gebrek zouden bezwijken. Meermalen zelfs werd ik, in het Park en elders, door oude welbekende heeren aangespro- ken, welke mij openhartig hunne namen en woonplaatsen noemden en plegtig zwoeren, dat zij, door ramp op ramp geteistend, met hunne vrouwen en kinderen groote armoe- de leden; en bij nader onderzoek bleek het, dat zij de waarheid gesproken hadden.

Grooter blijk ~~van~~ welvaart, dacht ik onder het voortgaan, kan er in eenig land of stad niet gevonden worden, dan dat men geene bedelende menschen meer langs de straten ziet zwerven, zij hebben of gelegenheid genoeg, om den kost met handenarbeid te winnen, of er zijn zoodanige inrigtingen daargesteld, dat oude, of gebrekkige lieden, door te weven, of te spinnen in hunne nooddrift kunnen voorzien.

In dit mijn vermoeden werd ik bevestigd, toen ik naderhand eenige heeren van aanzien met den grootsten lof over eene in *Brabant* nieuw gestichte kolonie hoorde spreken, welke, onder het oppertoezicht van den alom geëerden en zoo menschlievenden Prins der *Nederlanden*, reeds vervuld was met bedelaren en met zulke menschen, die geen werk konden vinden, of zoo veel niet verdienden, dat zij zich in staat bevonden, om hunne vrouw en kinderen het dagelijksch brood te geven.

Er waren, volgens hun zeggen, geschikte woningen gebouwd, alsmede kerken en scholen, alwaar de jeugd, die, zoo zij in dien armoedigen staat was blijven voortleven, mischien tot groote euvel daden zoude vervallen zijn, een doelmatig onderwijs ontvangt. Mannen, die krachtig genoeg zijn, om te arbeiden, ontginnen en bebouwen den woesten en dorren heigrond, terwijl de vrouwen het vee verzorgen en verder den kost winnen met wol te spinnen.

Volgens het verhaal dier heeren, had de gansche inrigting dier kolonie hen zeer getroffen, vooral, toen zij de orde, die daar plaats had, en de vijf dier menschen, welke hun leven te voren al bedelende, en in haveloosheid hadden doorgebracht, met aandacht beschouwden; en zij betuigden, dat zij verbaasd stonden, toen zij vervolgens zagen, dat, binnen zoo weinige jaren, wijd uitgestrekte bunderen heigrond, waarvan niemand eenig nut of voordeel trok, in vruchtbare akkers waren herfschapen.

Verder voortwandelende trad ik eenen lakenwinkel in, ten einde mij van het noodige te voorzien, en het gekochte, voor een gedeelte, met Brabandsch geld, hetwelk ik niet lang te voren, voor twee gouden tien guldensstukken had verwisfeld, willende betalen, zeide mij de koopman, dat dit geld niet meer gangbaar was en dat hij het dus niet ontvangen kon; die schurk, mijnheer! heeft u, zoodra hij zag, dat gij een vreemdeling zijt, schandelijk bedrogen, en het doet mij leed, dat velen van mijne landgenooten zoo bedriegelijk zijn; want valsch geld in de handen van eenen onkundige te stoppen, is niet ongelijk aan eenen booswicht, die aan eenen blinden bedelaar, in plaats van eene aalmoes, eene kole vuurs geeft. Ik betaalde hem in goudgeld. „Ziedaar!” zeide de brave man, „de beeldtenis van onzen geëerbiedigten Koning! behalve honderde heilzame inrigtingen en verbeteringen, is, onder zijn bestuur, ook eene decimale gouden en zilveren munt te voorschijn gekomen, het half zilveren en half koperen geld, onder het gebied van vorige Vorsten geflagen, is, voor het grootste gedeelte, reeds vernietigd.”

Eenige dagen daarna, werd ik uitgenoodigd, om met een gezelschap de velden van *Waterloo* te bezichtigen, en offchoon ik, weleer, niet lang na dien bloedigen slag, op dezelve had rondgezworven, had ik nogtans wederom groote begeerte, om hen te vergezellen; want, wie is er, zoo ten minste een vaderlandsch hart in zijnen boezem klopt, die dien zelfden grond, alwaar de Prins van *Oranje* zoo vele blijken van dapperheid en beleid gegeven heeft, en alwaar hij zijn bloed stortte voor het vaderland, niet herhaalde reizen, met de grootste aandoening en dankbaarheid, zou willen beschouwen?

Wij reden vroegtijdig, derwaarts, ons intusschen verlustigende met de fraaije gezigten, aan de linkerzijde op *Ixelles* en eene reeks van hooge akkers en boschen, en

aan de rechterhand op de landhoeven, op het gebergte gebouwd. Na te *Waterloo* het ontbijt genomen te hebben, gingen wij het slagveld bezigtigen, alwaar men met zoo veel dapperheid gestreden had, en waarvan eenige half afgebrande woningen met hare vervallen muren nog zoo vele treurige blijken vertoonden.

Met aandoening zagen wij, dat die akkers, alwaar zoo vele duizenden van gefneuvelde vijanden niet alleen, maar ook velen van onze bond- en landgenooten onder dezelve rustten, prijkten met golvend graan, hetwelk rijp begon te worden voor den oogst. Niet minder aandoenlijk was het ook, dat wij eenige voornamen Engelsche vrouwen en kinderen aldaar zagen rondzwerven, die, bittere tranen stortende de graven van hare gefneuvelde mannen en vaders schenen op te zoeken. Wij rustten eenige oogenblikken uit in de *Belle Alliance*, en lieten nu en dan onze gedachten gaan over de nietigheid van al het ondermaansche, daar zulke hooge personaadjen, welke zich, toen ter tijd, in dit armoeedig hatje te zamen bevonden, reeds in de eeuwigheid waren ingegaan!

Ons hart werd wederom vrolijker gestemd, toen wij de luisterrijke gedenkteekenen zagen, die ter eere der overwinning waren opgericht. Wat zou het lot van het vaderland, wat zou ons lot geweest zijn, dachten wij, terwijl wij, door het omzwerven vermoeid, naar de stad terug keerden, als de Corsikaansche dwingeland, in plaats van overwonnen te zijn geworden, de zege had bevochten!

Volkomen overtuigd zijnde, gelijk ik hierboven reeds met één woord heb te kennen gegeven, dat het geluk van *België*, in de toekomst, geheel en al van eene goede opvoeding der jeugd afhangt, was ik zeer begeerig, om te weten, of de inrigtingen, welke door Zijne Majesteit zoo wijsfelijk waren daargesteld, naauwkeurig in acht genomen werden, en of zij van eenige vrucht waren geweest, en

Ik hoorde met blijdschap, dat in de steden en op zeer vele dorpen (want er waren eenige gemeenten, waar de priesters de wetten omtrent het schoolwezen minachteten, of geheel en al tegenwerkten) de leerlingen, over het algemeen, groote vorderingen maakten, en dat zeer kundige schoolopzieners zorg droegen, dat de wetten werden geëerbiedigd, en dat de plaatsen der gestorvenen of der onkundigen door bekwame leermeesters vervuld werden.

Tot nog toe geene gelegenheid gehad hebbende, om *Gend* andermaal te bezoeken, hoorde ik nogtans met hartelijke deelneming, dat aldaar een allerprachtigst gebouw ten dienste der hoogeschool was gesticht; dat de *Hortus Medicus* niets te wenschen overliet; dat er zeer geleerde en beroemde hoogleeraren waren aangesteld, en dat het getal der studenten zeer groot was en nog dagelijks vermeerderde.

Dit zelfde werd mij van *Leuven* en *Luik* verhaald, ofschoon ik nu en dan hoorde, dat sommige Belgen zich beklagden, dat er uit *Holland* en *Duitschland* hoogleeraren waren beroepen; doch te gelijkertijd stemden zij zelve toe, dat er onder hunne landgenooten, in die vakken der wetenschappen, geene geleerden waren, die zich in staat bevonden, eenen leerstoel met waardigheid te bekleeden.

Vervolgens had Zijne Majesteit, reeds in het begin zijner regering, niet alleen voor den voorspoed, de bescherming en rust zijner Belgische onderdanen gezorgd door het aanstellen van kundige en onomkoopbare regters, en bekwame ambtenaren in stedelijke en dorpsbesturen; maar ook voor de Katholieke geestelijken was zorg gedragen; hunne inkomsten, alwaar zulks werd vereischt, werden vermeerderd, hunne kerken werden, zoo zij bouwvallig waren, of geheel vernieuwd, of verbeterd, en oude en ziekelijke dienaren van het altaar ontvingen jaarlijks geene geringe ondersteuning.

De kerk voor de Protestantische Christenen van de pa-

ters Augustijnen gekocht, was door den milddadigen onderstand van den Koning vernieuwd en versfraaid, en zoodanig ingerigt, dat vele Hollanders, die naar *Brusfel*, ambtshalve, geroepen werden, of door de alom verspreide geruchten van de buitengewone welvaart dier stad uitgelokt, derwaarts waren vertrokken en hunne godsdienst verlangden waar te nemen, uit eenen mond hunne goedkeuring daarover te kennen gaven, en wenschten, dat de kerken in *Holland* op dien zelfden voet mogten worden ingerigt.

Zeer geleerde en welsprekende leeraren verkondigden het Evangelie en waren ijverig werkzaam voor de belangen van hunne gemeente, en het getal der leeken, was, in den tijd van tien jaren, zoo zeer toegenomen, dat ik met verwondering zag, dat, hoe groot de kerk ook ware, hoe vele zitplaatsen er ook werden gevonden, zij den toevloed der menschen naauwelijks konden bevatten. Ook het getal der Roomschgezinden was, elken Zondag, zeer groot, voornamelijk, wanneer de Heilige Doop en het Avondmaal werden gevierd; eerbied en aandoening stonden alsdan zichtbaar op hun gelaat uitgedrukt, en eenigen waren er, die, voor het eerst in hun leven, het Evangelie en de lesfen van JEZUS CHRISTUS hoorende lezen en verklaren, niet in het Latijn, maar in eene taal, die zij verstonden, de godsdienst gestadig bijwoonden, niettegenstaande hunne geestelijken, met groote bekommering den aanwas der Protestanten beschouwende, hunne leeken strengelijk verboden, bij de eeredienst der ongelooovigen tegenwoordig te zijn.

In de lente van het jaar 1829, was de bloei der stad en het meer en meer toenemend aantal van rijke lieden, uit bijna alle werelddeelen, als om strijd, dertwaarts vloeiende, reeds zoo groot, dat de duizende, even te voren gebouwde of vernieuwde, woningen dezelve niet meer

konden bevatten; alle de logementen waren gestadig met reizigers opgevuld; de straten wemelden van koetsen en rijtuiggen van allerlei soort, en de *Boulevards* en andere wandelwegen werden door duizende menschen, van allerlei rang en sekse, bezocht.

Zeër vele burgers, die te voren met hunne vrouwen en kinderen in armoede zuchteden, werden rijk en kochten grond, om huizen te bouwen; en de ambachtslieden, die weleer hunne ligchamen met eene verflenste blaauwe kiel bedekten, kwamen, voor het eerst in hun gansche leven, op zon- en feestdagen met eenen lakenschen rok en pantalon, niet zonder zwier, te voorschijn, terwijl hunne vrouwen en dochters met haren opschik voor fatsoenlijke dames uit kleine steden van *Holland* niet behoeften te zwichten; en offchoon velen in de week gekleed gingen als vogelverschrikkers, en voor de vreemdelingen het linnen waschten, verteerden zij nogtans met hare zoodorstige mannen, in verscheiden bierhuizen, een groot gedeelte van hunne inkomsten, telkens snoevende op hunne welvaart; en keerden, niet voor laat in den nacht, al zingende en dansende langs de straten, naar hunne woningen terug.

Hoe meer de bevolking vermeerderde, en daardoor het gestadig gedruisch van menschen, die hunne koopwaren aanboden, of van diligences, koetsen, wagens en karren, gedurende den dag en een groot gedeelte van den nacht, toenamen, des te meer werd ik in mijne werkzaamheden gestoord; hier kwam nog bij, dat, aan mijne linkerhand, een koperflager woonde, tegenover mij, een blikflager, en naast mij, aan mijne rechterhand, een kuiper, welke arbeidzame lieden, zoodra het gedreun van voorbijfnellende rijtuiggen, in den vroegen morgen, minder gehoord werd, door hun onophoudelijk vijlen, zagen en kloppen mijne rust geheel en al benamen.

Eindelijk nogtans werd ons eene lang verlangde gelegenheid aangeboden, om buiten de stad, niet verre van het volkrijk *Molenbeek*, te gaan wonen; wij huurden, in dat aangenaam oord, een gemakelijk landgoed, hetwelk wij dadelijk betrokken. Hier van het stadsgewoel verwijderd genoten wij kalmte en rust, even als een zeeman, die langen tijd met onweder en stormen hebbende moeten worstelen, eindelijk de haven van zijne begeerte bereikt.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Hoe onbestendig is het lot der stervelingen! wanneer men zich verbeeldt tot het toppunt van genoegen te zijn opgeklommen, dan wordt men zeer dikwijls in de vooruitzichten en verwachtingen jammerlijk te leur gesteld. Ik verbeeldde mij, dat alle menschen, even als ik, zoo blijmoedig en verheugd waren over den voorspoed des lands en der stad; maar de dagbladen dagelijks lezende, in welke de heilzaamste inrigtingen des Konings gelaakt en in een hatelijk daglicht geplaatst werden, gevoelde ik eene smart, die ik met geene woorden zou kunnen uitdrukken; ik kon aan dezelve niet denken, of de beschrijving, die men gemeenlijk van een' duivel geeft, stond voor mijne oogen, naardien zulk een booze geest (gelijk men verhaalt) de allergrootste smart gevoelt, als hij welvaart, vergenoeving en tevredenheid ziet; doch daarentegen eene onuitsprekelijke vreugde smaakt, wanneer hij die welvaart, dat vergenoeven en die tevredenheid kan verstoren.

Doch wij hebben, voorwaar! om eene gelijkenis te zoeken, geene voorbeelden bij te brengen uit het rijk der

geesten, er zijn duivels genoeg in de gedaante der menschen, die weenen van afgunst en spijt, als zij voorspoed zien, en lagchen, zoodra zij zich in staat bevinden, om de beste daden en de heilzaamste bedoelingen tegen te werken.

Deze booswichten, door nijd verteerd, dewijl zij niet verkrijgen konden, hetgeen zij, in hunne verwaandheid, begeerden, zijn niet tevreden, of zij moeten met het vergift, waarmede zij opgevuld zijn, anderen besmetten. Wat is daartoe het beste middel, voornamelijk in een land, alwaar het grootste getal der menschen dom en wispelturig is en altoos naar verandering haakt? Het is dat der dagbladen, dewijl die eerloozen weten, dat onkundige lieden, alles wát te lezen staat, als eené godspraak eerbiedigen.

Doch slechte menschen, met zulk eenen helschen geest bezielde en aan zinnelijke lusten overgegeven, hebben altoos geen' tijd of lust, om zelve te arbeiden, zij zoeken dus uitlandsche schrijvers op, die, óf wegens politieke gevoelens, óf om meer gewigtige redenen, hun land hebben moeten verlaten; deze, door de behoefte gedrongen zijn dadelijk bereidvaardig, en verblijdden zich met eene uitkomst in hunnen zorgelijken toestand; zij nemen hen dus in hunne dienst, na eenig beding, waarbij zij zelven nogtans het meeste voordeel behalen, gemaakt te hebben, en zenden hun al datgene toe, hetwelk men noodzakelijk acht, dat aan het wispelturig volk moet worden medegedeeld.

Nu gaan hunne huurlingen aan den arbeid, en dischen, al wat hun toegezonden is, op, in eenen verbloemen en winderigen stijl. Zulks wordt door het onpoozel gemeen met verwondering gelezen, en zij zuigen het vergift allengs in, dewijl zij gelooven, dat al wat hunne oogen zien, op waarheid gegrond is, en des te meer, omdat zij nimmer die andere waarheidlievende dagbladen lezen kunnen, die hun eene betere inlichting geven zouden; want de ge-

legenheid wordt hun daartoe benomen, dewijl er zeer zelden in eenig koffijhuis, of estaminé dusdanige bladen gevonden worden, en zoo zij er al voorhanden zijn, worden zij door zendelingen verscheurd, of ter zijde geworpen; en gebeurt het, dat een der Belgen, die met meer doorzigt, dan de anderen begaafd is, die half verscheurde bladen inziet, alsdan wordt hij met onvergenoegde blikken door de overigen beschouwd, of openlijk bespot; waarvan ik meermalen getuige was.

Hoe hatelijker de dagbladen waren, hoe meer zij scholden, raasden, tierden, en door eene natie, wier hart niet wel geplaatst is, gelezen werden, des te meer voordeel gaf zulks aan de ondernemers en aan de hongerige vreemde huurlingen, die zeer spoedig bemerkten, dat hunne inkomsten, door lastertaal tegen het gouvernement uit te braken, dagelijks toenamen. Nogtans konden zij met hunne verfoeljelijke pogingen, toen ter tijd, nog niet uitwerken, dat de toenemende welvaart van het land en de stad daardoor verminderd werd; want twee maanden vóór, en gedurende de zoo prachtige tentoonstelling, vermeerderde het getal van aanzienlijke vreemdelingen en Hollanders zoodanig, dat geene logementen, geene gemeubileerde huizen of kamers hen meer bevatten konden; en de stedelijke inkomsten waren zoo hoog gestegen, dat zij dalen moesten. *Quod non procedere potest, recedit*, zegt VELLEJUS PATERCULUS, en volgens de getuigenis der inwoners zelfen, werd het geld, als het ware, op de straten geworpen.

Hoe zullen nu die menschen, welke, in zoo weinig jaren, van de bitterste armoede, een ieder naar zijnen stand en kring, rijk zijn geworden; die de weelde niet kunnen dragen; die niets anders hooren en lezen, dan dat men hen onderdrukt; dat men hen in hunne regten verkort; dat men hen in de uitoefening van hunne godsdienst

tracht te belemmeren, zich thans gedragen? Zoo dacht ik meermalen, vooral, toen men plegtig verzekerde, dat hunne voorspoed en rijkdommen nog zouden toenemen, zoo zij den raad van eenige onruststokers en der dagbladschrijvers volgen wilden.

Zij hebben reeds een' voormaak, welk genoeg er in gelegen ligt, om onbekommerd te leven, en zich dagelijks te kunnen vermaken. Hoe gemakkelijk valt het dus bij dusdanige lieden, die zoo ligtgeloovig zijn, den lust meer en meer op te wekken, om naar verandering te haken? De eene huisvader, het bedrog en de list niet ziende, die hem gesmeed worden, verleidt eenen anderen huisvader met dezelfde drogredenen, die hij in de dagbladen las; en deze vergallen wederom, op hunne beurt, de rust en het gehoogen van hunne burens en bekenden, zonder te beseffen, dat zij gezamenlijk weldra den rand van eenen diepen afgrond zullen naderen, waarin zij, hetzij vroeger, hetzij later, zullen nederstorten!

De uitvinding der drukpers is een geschenk der Godheid, en een zegen voor het menschdom; doch wanneer dezelve misbruikt wordt, om domme onervaren menschen te verleiden, de gansche wereld in rep en roer te brengen, en dat alleen, om, onder schoonschijnende woorden van vrijheid, eenige weinige listige fortuinzoekers te verrijken, en hen op die zetels te plaatsen, die weleer door deugdzaame en kundige mannen bekleed zijn geworden, dan is de zoo schandelijk misbruikte drukpers het verderfelijksste geschenk, dat aan het menschdom immer zoude kunnen worden gegeven.

Naderhand werd in België de vrijheid der drukpers eenigzins beperkt, hetgeen door alle verstandigen en welkenkenden werd toegejuicht, en eenige weinige oproermakers werden, volgens de wet, naar verdiensten gestraft; doch dit was juist datgene, hetwelk die eerloozen

aandreven, om het volk meer en meer op te hitfen, uitschreeuwende, dat men de Belgen aan slaafifche banden kluisterde. Hierop werd het graauw door geld omgekocht, om ongeregeldheden te plegen, en het zocht, uit eene aangeboren zucht tot wreedheid, eenige slagtoffers op; doch dezen niet vindende, koelden zij hunne begeerte tot wraak en vernieling met de woning van een' achttingwaardigen Minister tot asch te verbranden.

Ik volgde, niet lang daarna, vele menfchen naar de fmeulende puinhoopen. Op dit gezigt werd ik zeer ontroerd, en was mijne verontwaardiging naauwelijks meester, eensdeels wegens hetgeen er gefchied was, omdat ik het als het begin van volgende buitensporigheden aanmerkte; en aan den anderen kant, wegens het verblijd gelaat, niet alleen van het dronken gemeene volk, maar ook van fatfoenlijke Belgifche heeren en vrouwen, welke die verwoefing met welgevallen en vreugde befchouwden.

Met treurigheid verliet ik het brandende gebouw, waaraan niemand hulp mogt toebrengen, en begaf mij naar het park, alwaar ik, in het badhuis, een Hollandsch heer fpreken moest, die de goedheid hebben zou, mij aldaar te wachten. Hier troffen wij twee voorname Belgifche kooplieden aan, de een woonde in *Henegouwen*, de andere te *Luik*; de eerste verhefte zijne provincie boven de wolken, dewijl alle de fabrieken in volle werking waren, en de inwoners, uitgelaten zijnde van vreugde, telkens betuigden, dat zij nimmer zulk eenen gezegenden tijd hadden mogen beleven, als onder de regering van den Koning der *Nederlanden*. De Luikenaar fprak breedvoerig over de welvaart van zijn land. „De afzending van fteenkolen naar *Holland* is ontzettend,” zeide hij, „hetgeen door de ftoomfchepen voornamelijk veroorzaakt wordt; daarenboven hebben de fabrieken nimmer met zoo veel voordeel gewerkt, zij zijn niet in ftaat, om

alles, wat er bij hen besteld wordt, te bearbeiden, af zwoegden zij zoo wel bij nacht, als bij dag."

Zij spraken vervolgens met een' koopman van *Antwerpen*, die met zijn gezin in het badhuis intrad, en welken zij schenen te kennen; deze verhaalde eerst, welk een groot aantal schepen er in de haven van zijne stad waren ingekomen, en dat slechts in eene maand, en hoezeer de handel bloeide; vervolgens over de toenemende welvaart van *Gend*, en hoe vele nieuwe fabrieken er aldaar, in eenen korten tijd, waren opgericht, waarin honderde menschen werk vonden; eindelijk spraken zij gezamenlijk over de teelt der zijwormen, welke, op last van het gouvernement, was daargesteld en die zoo sterk toenam, dat men reeds het gunstig denkbeeld voedde, dat men, binnen weinige jaren, de Fransche zijde zoude kunnen ontberen.

Deze zoo gunstige berigten omtrent de algemeene welvaart des lands gaven mij wederom eenigen troost en moed; verstandige en bedaarde menschen, die iets te verliezen hebben, zeide ik bij mij zelve, zullen zich tegen de onberaden stappen van eenige weinige oproermakers en fortuinzoekers verzetten; doch die troost werd mij, zoondra ik, den volgenden morgen, de dagbladen inzag, wederom ontnomen, dewijl men in alle provinciën, steden en dorpen het volk opruide, om zoogenaamde *petitiën* te teekenen, welke eenige grieven bevatten, die er niet bestonden.

Onder dezen was er eene, die voornamelijk door de geestelijken zeer sterk ondersteund werd, namelijk, dat het onderwijs vrij mogt zijn; dat elk een, die daartoe slechts aanyrage deed, eene school mogt oprigten, zonder te onderzoeken, of hij daartoe de noodige bekwaamheid bezat, waarmede die geestelijke heeren niets anders bedoelden, dan dat het onderwijs der jeugd aan hen zoude worden toebetrouwd, hetgeen aan arme priesters goede in-

konsten geven zoude; daarenboven, hetgeen voornamelijk hunne bedoeling was, zouden zij daardoor een middel in hunne handen hebben, om de jonge lieden zoo onkundig te houden, als het maar eenigzins mogelijk was.

Ten einde zeker te zijn, dat er op zoodanig eene *petitie*, of op eenige anderen door een groot aantal zoude worden geteekend, liep men met drift, met een' geestelijke aan het hoofd, niet alleen naar de hutten der boeren en der behoeftigen; maar men drong zelfs in de scholen in, en elk kiad, dat in staat was, zijnen naam, hoe gebrekig dan ook, te teekenen, werd daartoe verzocht, of liever met bedreigingen daartoe genoodzaakt.

Op deze wijze verzonnen de oproermakers honderde verschillende *petitiën*, welke voornamelijk door onnoozele boeren, of beleeld wordende armen, die even zoo min van staatsbelangen wisten, als de pen, waarmede zij een kruisje zetten, werden geteekend. Men maakte daarenboven lijsten op van alle de ambtenaren van het rijk; dit hitste het volk nog meer op, dewijl zij zich verbeeldden, dat er meer ambten en waardigheden aan Hollanders, dan aan Belgen waren opgedragen, zonder te onderzoeken, of er onder hunne landgenooten eenige lieden waren, welke de noodige bekwaamheden bezaten, om een' post te bekleeden, of onderzoek te doen (al ware er, in het begin, eenig gering verschil ontstaan) of zulks niet veroorzaakt ware geworden door de vereeniging van *Holland* en *België*, dewijl het wreed zoude geweest zijn, eerlijke en kundige ambtenaren, die het land zoo vele jaren getrouw gediend hadden, met vrouw en kinderen weg te zenden, ten einde hunne posten aan eenige onkundige Belgen te schenken.

Hoe meer de maand van Julij 1830 naderde, hoe meer het bleek, dat het ligtgeloovig volk genoegzaam voorbereid was, om het uiterste te wagen; te meer, dewijl er zich bij de zamenzwering eenige aanzienlijke lieden reeds

gevoegd hadden, of bereid waren, om zich daarbij te voegen. Van daar die botsingen, die tegenwerpingen en hevige twisten in de openbare vergaderingen der algemeene Staten! Menschen, die niets anders beoogen, dan hunne eigen grootheid, die het verbreken van eenen eed eene zaak van weinig aanbelang achten, kunnen die het welzijn van het geheele land in het oog houden, van hetwelk zij zich vleijen, dat zij weldra zullen gescheiden worden?

Zou er wel ooit een tijd geweest zijn, waarin men meer menschen heeft leeren kennen, dan te dier tijd? Kan men een tijdvak in de geschiedenissen der wereld opnoemen, waarin men zoo vele bewijzen van meened en schreeuwende ondankbaarheid heeft opgemerkt, dan in die dagen? en hetgeen zonderling is, juist die personen, die óf zelf, óf hunne familie, hetzij in het burgerlijke, hetzij in de krijgsdienst, door Zijne Majesteit met weldaden overladen zijn geworden, waren de voornaamsten, om deugd en menschlievendheid met kwade trouw, en groote weldaden met ondankbaarheid en verraad te vergelden!

Ik zou omtrent al het voorgaande breedvoeriger hebben kunnen zijn; doch mijn bestek gedooft niet, om alles, stuk voor stuk, op te noemen, ook is hiervan zeer veel door de Hollandfche dagbladen en andere geschriften medege-deeld geworden, hetwelk in het geheugen der Hollandfche natie nog diep staat ingeprent.

In het laatst van Julij, en in het begin van Augustus, was het voor een' opmerker niet moeilijk te gissen, dat er zaken van het allergrootste aanbelang op handen waren; op alle openbare plaatsen, in de societeiten en koffijhuizen stak men de hoofden bij elkander, men fluisterde, men wenkte, men plaatste, al rondziende, als er vreemdelingen waren, de hand voor den mond, ten teeken, dat men voorzigtig zijn zoude, men las de oproerige dagbladen met luide stemmen voor, en men begon de Hollanders,

die zich, bij toeval, in hun gezelschap bevonden, met een oog van verachting te beschouwen.

Het oproer in *Frankrijk*, de magneet, waarnaar de Belgen zich altoos wendden, zette hen nog meer in vuur en vlam, en de oproermakers lieten niet na, daarvan een nuttig gebruik te maken. De dagbladen der Hollanders, waaronder de voorzigtige en onzijdige *Haarlemsche courant*, werd weggeworpen en kwam niet weder te voorschijn; de *National* werd verscheurd en de stukken door de zaal verspreid; men raasde en tierde tegen den schrijver, welken men met de lompste scheldnamen overlaadde.

Eindelijk gebeurde datgene, hetwelk wij, uit eenige ingewikkelde gezegden van Belgen zelfen, vreesden, dat gebeuren zou. Tot voorwendfel, om oproer te verwekken, hetwelk, reeds langen tijd, door het eedgespan bearaamd was, nam men in den schouwburg *la Muette de Portici* te baat. Welgkleede, en, zoo het scheen, fatsoenlijke jonge lieden hitsten het gemeene volk op, hetwelk, gretig naar drank en voordeel, gewoonlijk diegenen dadelijk ten dienst staat, die hun het meest betaalt, of het meeste belooft. De nieuwspapieren hebben medege-deeld, op welk eene wreede wijze de woonplaats van den schrijver van den *National* is geplunderd en verbrand, en welke baldadigheden er dien nacht vervolgens hebben plaats gehad.

De handschoen was nu geworpen, van dit oogenblik af was er geene rust in *Brusfel* meer te vinden; de menschen schenen geene menschen meer te zijn, maar gevleeschde duivels, en nimmer kon een opgeruid gemeen zoo werkzaam zijn, om hun tijdelijk en eeuwig geluk te bevorderen, als zij zwoegden en zweetten, om zich zelve in de verschrikkelijkste rampen te storten! Thans was niemand meer verzekerd, noch van zijn leven, noch van zijne have en bezittingen. Elken dag, werden wij,

als *Hollanders* en *Protestanten*, met plundering bedreigd. Wij bragten geheele nachten slapeloos door, vooral toen wij naburige fabrieken in brand zagen staan; en eenige anderen in onze buurt zouden, zonder twijfel, eene prooi der vlammen zijn geworden, indien een *Engelschman*, die geen onderrigt geven kon, waar hij van daan kwam, werwaarts hij gaan wilde, en wat zijne bedoelingen waren, niet gevat ware geworden, in welks zakken, na nauwkeurig onderzoek, eenige brandstoffen gevonden werden. Terwijl nu het volk tot het uiterste was opgewonden, hoorden wij met ontzetting, dat de *Prins van Oranje* zich naar *Brusfel* zoude begeven, ten einde te beproeven, of het mogelijk ware, de onstuimige gemoeiën te doen bedaren; te gelijk voegde men bij dit verhaal, dat Zijne Koninklijke Hoogheid op de plegtigste wijze zoude worden ingehaald.

Daar ik het karakter en de wraakgierigheid der Belgen had leeren kennen, en dagelijks opmerkte, welk een haat zij den *Hollanders* toedroegen; vervolgens, dat het gemeen niets heilig acht, als de belooning voor zijne misdaad aanzienlijk is, werd ik door deze mare zeer getroffen, te meer, dewijl ik vernam, dat Zijne Koninklijke Hoogheid, van de *Willemspoort* tot aan het stadhuis, door vele honderde gewapende Belgische manschappen zoude vergezeld worden, en dat de toevloed van het graauw ontzettend zijn zoude.

Ik geloofde wel, dat mannen van aanzien, na den *Prins van Oranje* plegtig verzekerd te hebben, dat Hij veilig kon binnen treden, zich niet zoo schandelijk zouden vergeten, dat zij, na deze verzekering, zouden gedoogen, dat Zijne Koninklijke Hoogheid mishandeld, of gevangen genomen wierd; maar zou zijn leven, zoo dacht ik, niet tegenstaande zijnen moed en vertrouwen, niet in groot gevaar kunnen komen, als men aan het graauw de tugele

in handen heeft gegeven? Is het niet zeer mogelijk, dat er een enkele dweepzieke booswicht onder zoo vele duizenden gevonden wordt, die meent eene weldaad aan zijne godsdienst te zullen bewijzen, door eenen Protestantschen Prins te vermoorden, gelijk in vorige tijden, vooral in het midden der veertiende eeuw, in *Frankrijk*, en naderhand ook in *Holland* en elders, tot schande der menschheid heeft plaats gehad.

Het deed mij leed, dat ik, door onpasfelijkheid, verhinderd wierd, bij dien intogt tegenwoordig te zijn, dezelve moet, zoo als mij verhaald is, in eene diepe angstverwekkende ftilte hebben plaats gehad, en diegenen van mijne bekenden, die daarbij tegenwoordig waren, kregen al spoedig eenen ongunstigen indruk, door op te merken, dat een aantal slagers en hunne knechten, van bijlen en mesfen voorzien, (zoo als ik hierboven reeds vermoed heb, dat bij eenen opstand, zoo die onverhoopt immer gebeuren mogt, zou plaats hebben) zich schaarden bij vele honderde manschappen, wier groot getal geheel overbodig was, om een' ongewapenden Vorst te vergezellen, tenzij zij beoogden ontzag te verwekken, en aan Zijne Koninklijke Hoogheid te doen zien, hoe vele weerbare mannen zij onder de wapenen hadden.

Van dezen intogt hebben de dagbladen wijdloopig melding gemaakt, om welke reden ik niet herhalen zal, hetgeen aan elk een bekend is; slechts voeg ik dit nog daarbij, dat alle vaderlandslievende personen met mij te hoogste verheugd waren, dat de Held van *Waterloo*, zonder beleedigd of mishandeld te zijn door een ondankbaar volk en een miltziek gemeen, het slechtste misfchien dat de aardbodem draagt, in vollen welstand uit *Brussel* was teruggekeerd.

Daarna werd het graauw nog baldadiger, en de regering en de weldenkende burgerij van *Molenbeek* vreezende,

dat zij de herhaalde bedreigingen zouden nakomen, dewijf zij telkens aangezet werden, om op de dorpen te gaan plunderen, riepen hunne burgers in het geweer, ten einde voor hun gezin en bezittingen te waken.

Offchoon wegens mijne jaren van de dienst bevrijd, werd ik nogtans almede uitgenoodigd, om de wacht te betrekken, met bijvoeging, dat, daar men mij onder de notabelen der gemeente rekende, ik mij slechts, van tijd tot tijd, vóór de hoofdwacht zou vertoonen, opdat mijne tegenwoordigheid, en die van eenige weinige heeren van mijne jaren, tot een voorbeeld voor jonge lieden zoude verstrekken; vervolgens verzekerden zij, dat zij met het opnemen der wapenen geenszins bedoelden, om zich tegen hunnen wettigen Koning te verzetten; maar alleen, om voor de rust der gemeente te zorgen; op welke voorwaarde ik mij dadelijk bereid heb getoond. Van dezen burgerpligt heb ik mij gekweten tot den tijd toe, dat wij het noodzakelijk oordeelden, het voorbeeld der Hollanders, der Engelschen en andere vreemdelingen te volgen, en ons huis en bezittingen te verlaten.

Na nog eenigen tijd in de grootste ongerustheid wegens bedreigde mishandelingen doorgebracht te hebben, schepten wij eenigen moed op het gerucht, dat er Hollandfche troepen in aantogt waren. In het eerst durfden wij ons daarmee niet te vleijen, doch eindelijk vernamen wij, dat dezelfde van *Gend* en *Aalst* in onzen omtrek waren aangekomen; opgetogen van vreugde konden wij dit bericht niet eerder gelooven, dan toen wij onze landgenooten door *Molenbeek* naar de stad zagen optrekken.

Doch hoezeer ontstelden wij, toen wij, niet lang daarna, die zelfde troepen, langs onze woning, zagen terugkeeren, naardien wij opmerkten, dat hunne aangezigten, oogen en uniform vervuld waren met kalk, zand en glas, al hetwelk zelfs door vrouwen, die even zoo verraderlijk

te werk gingen, als hare mannen, uit de vensters en daken van hare huizen op hen was neêrgeworpen; eenige menschenvrienden der gemeente hadden den moed, om de soldaten te reinigen en het glas en kalk uit hunne oogen te wischen; doch voor deze weldaad zijn zij naderhand door het graauw deerlijk mishandeld geworden.

Intusschen hoorde men, van den kant van het Park, onophoudelijk, het bulderen van het kanon en van het klein geweer, en door de hoogte, waarop onze woning stond, scheen het ons toe, alsof er reeds in onze nabijheid werd gevochten. Waren de dagen treurig, niet minder waren de nachten verschrikkelijk, dewijl wij aan verscheiden kanten der stad eenige woningen in den brand zagen staan; ook werd de akeligheid nog vermeerderd door het nederploffen van de daken en muren der huizen, het luiden van alle de klokken der kerken, en het geschreeuw en gekerm van vrouwen en kinderen.

Den volgenden dag, hoorden wij van de boeren en kooplieden, die uit de stad kwamen, zeer verschillende verhalen; sommigen, die zich vleiden, dat, zop wanneer de Hollandsche troepen, die zij wisten, dat met een allereijlzaamst oogmerk gekomen waren, om de rust, door de fortuinzoekers verstoord, te herstellen, terugkeerden, ten einde het verder bloedvergieten voor te komen, zij, volgens hunne domme denkbeelden, niet meer gehouden zouden zijn, aan den lande eenige lasten te betalen, vergrootten het getal der gedooide en gekwetste militairen bovenmate; anderen, die het eedgespan verfoeiden en hunnen Koning eerbiedigden, onder wiens regering zij zoo veel voorspoed genoten, verhaakden met blijdschap het tegendeel, en dat er eenige honderde muiters gefneuveld, of gekwetst waren; en dat dezen in alle kerken, die tot hospitalen waren ingerigt, opeengestapeld lagen; zij voegden daarbij, dat de oproermakers wederom blijken hadden ge-

geven van hun verraderlijk karakter, dat zij, even als struik-roovers, uit keldervensters, of uit de vlieringen der huizen en daken schoten, en geenen moed hadden, om op de vlakte hunne vijanden onder de oogen te zien.

Volgens het verhaal van anderen, zag men op het hoogste gedeelte der stad en op de *Boulevards* niets anders, dan puinhoopen en half, of geheel afgebrande woningen, en dat er op de *place St. Michel* reeds groote kuilen gegraven waren, waarin de gesneuvelde oproermakers, geheel gekleed, werden geworpen.

Intusschen had men, nu en dan, in *Molenbeek* vele bewijzen van voorgewende dapperheid, of liever van bespottelijke roekeloosheid gezien, door het onmatig drinken van bier en sterke dranken veroorzaakt. Eenige Hollandsche huzaren en voetvolk, welke men op vijf honderd man begrootte, waren op eenen akker gelegerd, niet verre van *St. Agatha Berghem*; deze moesten, naar het oordeel der muiters, verjaagd worden, dus kwamen er, van tijd tot tijd, nu eens veertig, een uur daarna, twintig man met geladen geweren en slaande trommen voorbij onze woning, zwerende bij alle de heiligen, dat zij, met dat gering getal, die troepen dadelijk zouden doen verkampen. De boeren-zagen hen al spottende achterna, dewijl zoowel de zeogenaamde Kapitein (wiens hoofd, onderscheidingshalve, met eenen ouden bevuilden witten hoed prijkte) als zijne verarmde manschappen, die geene schoenen aan hunne voeten hadden, zoo veel in eenige bierhuizen, *gratis*, gedronken hadden, dat zij, al waggelende, naar den vijand toegingen. Men vreesde, dat zij allen ter nedergefabeld zouden worden, en er waren er onder de inwoners, die hun gulhartig te kennen gaven, dat zij hunnen vijand niet te gering moesten achten; doch dit moedigde hen nog meer aan; gelukkiglijk hadden zij nog zoo veel bewustheid overgehouden, dat zij de huzaren niet

van zeer nabij naderden, en na hunne geweren op eenen afstand afgeschoten te hebben, keerden zij, na het verlies van dooden en gekwetsten, met eene triomferende houding en slaande trommen naar de stad terug.

Op deze havelooze bende volgden wederom anderen met even veel moed beziel, en met even veel drank vervuld, en, daar zij nog minder in getal waren, vermeden zij, wijsfelijk, den vijand, zij losten echter, om blijken van hunne dapperheid te geven, op eenen nog grooteren afstand, hunne geweren, en volgden, al zingende en onder het slaan der trommels, hunne moedige bondgenooten naar de bierhuizen.

Zoodra de avond viel, zagen wij nog eene zeer groote menigte havelooze lieden twee kleine kanonnen voort slepen, waarmede zij de Hollandsche troepen zouden verpletteren; zij bleven nogtans almede op eenen grooten afstand staan; eenigen wilden het kanon losfen; doch hun aanvoerder gaf met luide stemme tegenbevel, dewijl het reeds duister was geworden, hij betuigde op zijne burgertrouw, dat hij niet meer in staat was te zien, waar ter plaatse hunne vijanden gelegerd waren; dit woord was van kracht, en beducht zijnde, dat zij omsingeld zouden kunnen worden, keerden zij met hunne kanonnen zoo gezwind terug, alsof zij door duizende booze geesten op de hielen werden gevolgd.

Nadat er, gedurende vier dagen, hevig gevochten was, hoorden wij, in den morgen van den 27sten September, geen kanonschot meer, wij stonden in twijfel, wat wij hiervan denken moesten; sommige welgezinden hielden dit voor een gunstig teeken; anderen beschouwden het als een voorbode van rampen; eindelijk vernamen wij, dat de brave menschlievende Prins der *Nederlanden* raadzaam geoordeeld had, het bloed van een, door verraders en opoermakers opgeruid, volk te sparen, en met zijne troe-

pen naar *Vilvoorden*, *Mechelen* en *Antwerpen* terug te keeren.

De verwaande Belgen, dit oogmerk niet kunnende of willende doorgronden, schreven zulks aan hunne dapperheid toe, en werden van dwaas geheel uitzinnig! De vreemdelingen, beducht zijnde, dat zij nu nog heviger zouden vervolgd worden, vlugten herwaarts en derwaarts, de wegen waren vervuld met rijtuigen, die Engelschen en Hollanders wegvoerden, en niemand achtte zich veilig, vóór dat hij *Brusfel* en het onsluimig gemeen had verlaten.

Bij deze gelegenheid, toen wij van alle kanten hoorden, dat de muitelingen de Hollanders van den aardbodem wilden verdelen, en dat wij ons dus tot het ergste moesten voorbereiden, ondervonden wij, dat er onder de Belgen ook voortreffelijke menschen gevonden worden, welke ik met namen niet zal noemen, dewijl zulk eene loffelijke vermelding hun, te eeniger tijd, eenig nadeel zou kunnen toebrengen; onder anderen stond ons een bejaard man van eene hooge geboorte, even als een broeder, bij, en begroef, buiten weten van zijne huisgenooten, al datgene, dat wij van eenige waarde rekenden, op zoodanig eene wijze in den grond, dat daaraan, noch door plundering, noch door brand eenige schade konde worden toegebracht.

Terwijl al wat vlugten kon, de stad had verlaten, gingen daarentegen honderde menschen van *Aalst*, *Gend*, *Bruggé* en andere steden en dorpen, ten deele met rijtuigen, ten deele te voet derwaarts, om, zoo als het gerucht verspreid had, het verwoeste *Brusfel* en derzelver puinhoopen te beschouwen; want volgens de berigten der boeren en boerinnen, die van de markt terug kwamen, was de stad thans iets rustiger, en men kon ongemoeid in- en uitgaan, zonder onderzocht, of beleedigd te worden; alleenlijk werd door de wacht aan de Vlaamsche poort, welke uit eene bekende groenvrouw, die met den

snaphaan op den schouder en met het gelaat van eene Furie, ginds en herwaarts wandelde, alsmede door een' der burgers verzocht, dat men de rottingen en stokken in het schilderhuisje zoude nederzetten. Anderen verhaalden, dat men minder te vreezen had voor de menschen, dan voor groote troepen rundvee, welke door de verheugde slaggers door de poorten gedreven werden, dewijl de belasting op het vee was afgeschaft, voorts dat men alles wat men begeerde, kon invoeren, dewijl de commisen, tot innige vreugde der smokkelaren, uit hunne wachthuisjes met geweld verdreven waren.

Het voorbeeld is verleidend; ik werd dus almede begeerig, om te zien, of die geruchten van zulke ontzettende verwoestingen op waarheid gegrond waren; ik wandelde naar de stad, en zonder dat ik iemand anders aan de poort zag, dan drijvers van koeijen en varkens, ging ik door de Vlaamsche straten, (in welke, even als door de geheele stad, de toegang door eene menigte van *barricades* was belemmerd geworden) langs de kieken- en gerzenmarkt naar de Magdalenastraat, alwaar geene huizen beschadigd waren, uitgezonderd (gelijk gemeld is) de woning van den schrijver van den *National*, welke geheel en al verwoest was. Tot aan den Koudenberg stonden alle de gebouwen in den vorigen staat, alleenlijk had men, voor meerdere oproeren en beleedigingen beducht, de deuren en vensters gesloten.

Eerst bij mijne aankomst op het Koningsplein zag ik, dat aan de rechterhand het logement *L'Europe*, aan de linkerhand het *café de l'amitié* en het daar naast staande huis, en aan de overzijde het logement *de belle vue*, aan den kant van het Park zeer beschadigd waren. In de zoo fraaie Koningsstraat hadden de glazen en de muren door het klein geweer veel geleden, en in het Park, hetwelk men had verzekerd, dat geheel verwoest was, waren slechts

twee of drie ijzeren hekken, eenige weinige boomen en sommige fraaije beelden beschadigd; doch hetgeen velen der inwoners van *Brusfel* tranen deed storten, was, dat de groote toon van het beeld der heilige Maagd was afgeschoten; dit beschouwden ver vooruitziende en zwaarmeedige menschen als een voorbode van ontzettende rampen!

Wat nu gedaan? — Het is een groot geluk, dat er in een land verstandige mannen gevonden worden, en die te gelijk bereid zijn, hunnen tijd en vlijt ten nutte van het vaderland te besteden.

Mannen van moed (zoo als men alom verhaalde) zwierven, gedurende den dag, en des nachts bij het licht van flambouwen in het Park rond, om te beproeven, of zij het geluk zouden hebben, dat kleinood weder te vinden. Men zoekt, doch te vergeefs, men wanhoopt; men geeft nogtans den moed niet op, het gewigt der zaak verleent hun nieuwe krachten; men zoekt nogmaals, al het gras, het onkruid, het zand en de aarde worden omgewroet, men schroomt niet de handen met allerlei soorten van onreinheid te bezoedelen.

Wat gebeurt er? Na honderd herhaalde pogingen, na honderd malen den grond met de vingers te hebben omgeschoffeld, vindt men, als het ware, door een wonderwerk, het afgeschoten toontje van de heilige Maagd. Nu kende de vreugde geene palen! Men verhefte de moedige mannen ten hemel, en zoo lang zij, of hunne nakomelingen ademen, schreeuwde men uit, zullen hunne namen nooit, dan met eerbied genoemd worden!

„Doch het is niet genoeg het afgeschoten toontje te vinden,” zeiden zij, terwijl zij elkander met een treurig gelaat aanstaarden, „maar wat zullen wij daarmee uitrusten? Zullen wij het naast het beeld nederleggen? of zoodanig vastbinden, dat de snoode handen van baldadige jongens hetzelfde niet kunnen wegrooven?”

Men zwijgt; doch toen men in de grootste onzekerheid was, wat hier te doen stond, staat een kundig man met bedaardheid en gepasten ernst op. „Ik, ik,” zeide hij, op zijne borst slaande, „neem, zonder roem gesproken, aan, om het toontje zoodanig te hechten, dat men zwe- ren zal, dat het aan het beeld is vastgegroeid.” De man stond, tegen de gewoonte van zijne natie, voor geen grootspreeker bekend, men geloofte hem op zijn woord, men omarmte hem gezamenlijk onder het geboomte bij voorraad: hij gaat aan het werk, en toen hij zijnen arbeid verrigt had, betuigden alle deskundigen, dat hij, door zijne bekwaamheid, even als de onvermoeide zoekers, zich bij het vaderland verdienstelijk had gemaakt.

Deze mare verspreidde zich door *Brusfel* en door alle de provinciën als een bliksemstraal, nimmer was er heugelijker dag beleefd, de zwaarmoedige ver vooruitziende mannen legden hunne droevige voorspellingen dadelijk af; doch onder de groote menigte werd er één gevonden, die vreesde, dat het verbrijzelen van het toontje niets anders kon te kennen geven, dan dat de welvaart van *België* tot aan den grond toe zou verbrijzeld en vernietigd worden en al zuchtende voorspelde, dat er geene drie jaren zouden verloopen, of men zou, in alle de provinciën van niets anders hooren, dan van moorden, van branden en plunderen, en, daar de straf op de misdaad gemeenlijk volgt, van de nijpendste armoede en ellende!

De zwaarmoedige man was gewoon in zijne estaminé, in plaats van faro, lambiek in eene groote mate te drin- ken, zijne vrienden lachten dus hartelijk over zijne voor- zegging. „Het droevige, dat gij vooruitziet,” zeiden zij, „zit niet in de zaak zelve, maar in uwe maag en ingewanden, welke die masfa niet kunnen verzwelgen; zonder geneesheeren te zijn, raden wij u aan, om, in plaats van bier, zuiver fonteinwater te drinken; zoo gij

dit doet, zweren wij bij het gevonden kleinood, dat gij, binnen weinige dagen, de toekomst blijmoediger zult inzien." De zwaarmoedige man schudde het hoofd en liep gezwind naar zijne estaminé, alwaar de gediensfige hospes hem, al buigende, reeds met het noodige vocht te gemoet kwam.

Hierop mijne wandeling vervolgende, zag ik, dat het gebouw van het Ministerie van Financiën verbrand was, en dat in de Leuvenſche en Namensche ſtraten vele glazen waren gebroken; doch op de *Boulevard*, bij de Schaarbeekſche poort, was, aan het einde van de Nieuwe Koningsſtraat, het hoekhuis, voor een groot gedeelte, ingeſtort en de woning, aan de linkerzijde, zwaar beſchadigd; vervolgens naar de Willemspoort afdalende, zag ik, dat er eenige huizen in den brand waren geſchoten, dewijl vele muiters zich daarin hadden opgehouden, om op de Hollandſche troepen, waarvan eenige in den kruidtuin ſtonden, te ſchieten.

Het getal van nieuwsgierige Brabanders en van vele inwoners der ſtad, was hier zeer groot, en ik hoorde aan alle kanten niets anders, dan op de vreesſelijkſte wijze op mijne landgenooten ſchelden, en daar het ſcheen, dat zij mij onder hun getal rekenden, dewijl zij mij met opmerkzaamheid begonnen te beſchouwen, oordeelde ik het raadzaam te zijn, mij te verwijderen. Verder voortgaande zag ik, behalve vele *barricades*, geen ſpoor van verwoeſtingen meer, zoodat ik mij verzekerd hield, dat het gerucht daaromtrent oneindig vergroot was.

Ik ging vervolgens naar een voornaam koffijhuis op de Muntplaats, alwaar, vooral in de laaſte tijden, vele Hollanders kwamen, om de dagbladen te lezen en aan elkander, al hetgeen men gehoord had, mede te deelen; doch alle mijne vrienden en bekenden, zich niet meer veilig achtende, hadden het verraderlijk volk reeds verlaten. Ik

zat dus eenzaam onder eene menigte Belgen, die onuitputtelijk waren in het uitbazuinen van hunne groote heldendaden.

Een van hen, die te veel scheen gedronken te hebben, verhaalde, dat hij zich in den schouwburg nimmer zoo verlustigd had, als in die vierdaagſche gevechten. „Ik ontbeet,” zeide hij, „volgens gewoonte, ik laadde daarop mijn geweer, ik begaf mij op weg, plaatſte mij in een dakvenſter, of in een riool tegenover de troepen, en velde eenige ter neder, zonder dat zij mij bereiken konden: te twaalf ure begaf ik mij naar mijn huis, at op mijn gemak, ſluimerde eenige oogenblikken, en ging wederom naar mijn' ſchuilhoek; tegen den avond, als het tijd was, om wat te gaan drinken, begaf ik mij vreedzaam naar een bierhuis.”

„Doch niets was zoo grappig, om te zien, als op den Zondag, wij kleedden ons dan aan, zoo als wij op feestdagen gewoon waren, en uitgedost, even alsof wij naar een bal gingen, om te danſen, ſtapten wij met deſtigheid, met onze geweren onder den arm, naar onzen poſt, dit noemden wij op de wolvenjagt gaan. Wij hebben veel volk verloren, ik beken het; doch eens moet men ſterven, en kan men wel beter ſterven, dan voor de vrijheid?” *Vive de libertait!* welke laaſte woorden door eenige heeſche ſtemmen werden nagegalmd.

Langs de Auguſtijnen Kerk gaande, merkte ik met leedwezen op, dat dit gebouw, hetwelk, op kosten van Zijne Majesteit, verbeterd en zoo voortreffelijk was ingerigt, in een hospitaal veranderd was, en zoo als men mij verhaalde, had men zich, om ſtrijd, beijverd, om de kerk van binnen zoo veel mogelijk te beſchadigen; en in het bijzonder hadden die baldadige oproermakers de banken en de prachtige zitplaatſen van den Koning, der Koningin en

der Vorstelijke familie, ten deele bezoedeld, ten deele geheel onbruikbaar gemaakt.

Op alle plaatfen, alwaar men te voren telkens op zijne hoede zijn moest, om door een aantal voorbijfnellende rijtuigen en fiacres niet overreden te worden, heerschte eene doodelijke stilte; de voornaamste straten waren, door de *barricades*, zelfs voor een los paard ontoegankelijk gemaakt, men zag niets anders, dan dronken lieden en bedelende vrouwen en kinderen, dewijl zij geen werk meer vinden konden!

Naar huis terugkeerende langs de kaden, alwaar geen schip, of eenig vaartuig meer te zien was, kwamen mij meer dan honderd mannen, vrouwen en kinderen tegen, die, altoos werk gevonden hebbende in eene fabriek, niet verre van mijne woning gelegen, hun afscheid hadden gekregen, eensdeels, dewijl de fabrikant voorzag, dat hij zijne goederen niet meer zou kunnen afleveren, en aan den anderen kant, omdat hij dagelijks hoorde, dat de werklieden der andere fabriekanten de eersten geweest waren, om hunne meesters, die hen zoo vele jaren gevoed hadden, te plunderen en hunne huizen, pakhuizen en fabrieken te verbranden. Eenige meer bejaarde lieden schreiden, hunne handen ten hemel opheffende; anderen vervloekten zich zelve en hunne kinderen, zij schenen krankzinnigen, of razende wilde dieren te zijn, die hunne kluisters hadden verbroken.

Deze woestheid en buitenfporigheid besmetteden weldra de knechts der ambachtslieden en de vrouwelijke dienstboden; de eersten weigerden te werken en kwamen slechts te huis, wanneer zij vermoedden, dat het tijd was, om te eten, of zich ter ruste te begeven; en de anderen schenen een' voet hooger te zijn geworden; zij versmaadden de bevelen van hare meesteressen, welke zij met een

trotsch gelaat, van ter zijde, beschouwden; de even te voren nog kruipende en vleijende dienstmaagden, die men welgedaan had, en die zich te voren zoo dankbaar betoond hadden, schenen Oosterfche Prinfessen te zijn, zij wandelden met opgeheven hoofden en een fier gelaat door het huis. Wat zou men doen? men moest veinzen, haar gedrag niet op te merken en hare beleedigende woorden niet te hooren, dewijl het haar slechts één woord behoeftde te kosten, om hare heeren en vrouwen, door valsche betigtigingen, aan een woedend en roofzuchtig gemeen ten prooi te geven!

Prijzenswaardig was intusfchen in dezen omtrek de boerenftand, zij zagen deze affchuwelijke handelwijze van hunne medemenschen al zuchtende aan, en ik gevoelde dus zielefmarten, dat die goede lieden door hunne leeraars zoo fchandelijk misleid wierden; want, gedurende de dagen, dat er gevochten werd, zag ik met bevreemding, dat eenige landlieden met hunne vrouwen, kinderen en dienstboden, die in mijne buurt woonden, eenigen tijd achter hunne huizen en beestenftallen geknield nederlagen, en aan het bewegen van hunne lippen maakte ik op, dat zij baden; ik vroeg naar de reden, dewijl ik te voren iets dergelijks nooit gezien had; men antwoordde mij, dat de pastoor van het dorp hun bevolen had, gedurende eenige, door hem bepaalde, uren, te bidden, dewijl het beeld van de Heilige Maagd MARIA, in zijne kerk, duidelijk gefproken en bevolen had, de overwinning af te smeeken; de onnoozele zielen, verftomd fttaande op het hooren van dit mirakel, en geenszins twijfelende aan de waarheid, deden met eerbied, hetgeen hun geboden was!

Uit dit en meer andere verhalen begreep ik meer en meer, waarom de geestelijken zoo hevig vergramd waren, als zij opmerkten, dat Zijne Majesteit alles in het werk ftelde, dat zijne onderdanen in het lezen, fchrijven en in

nuttige wetenschappen onderwezen werden ; want hoe zou het mogelijk kunnen zijn , zoo die goede menschen eene meer beschaafde opvoeding hadden ontvangen , dat zij geloof zouden geslagen hebben aan het zoo schandelijk verdichtfel , dat een steenen beeld zou hebben kunnen spreken ?

Niettegenstaande men mij van onvoorzigtigheid beschuldigde , dat ik dagelijks naar de stad ging , zette mijne nieuwsgierigheid mij nogtans aan , om op te merken , wat aldaar voorviel , te meer daar het een tijdstip was , waarin men het menschelijk hart en het karakter der menschen het best kon leeren kennen. Naauwelijk was ik , den volgenden dag , de stad ingegaan en met moeite over de *barricades* geklommen , die nogtans minder hinderlijk waren , dan het aantal van bedelaren , welke , aan beide zijden , bij dezelve post hadden gevat , niet zoo zeer , om aalmoezen te vragen , als wel , om dezelve te eischen , zag ik met eenige huivering , dat een priester onder eenige arme jongens geld uitdeelde , om met luide stemmen *vive de libertait* te roepen. Is dit het werk van een leeraar des volks , dacht ik , terwijl ik hem met verachting beschouwde , moest hij het opgeruid gemeen niet liever aangemaand hebben , om stil naar huis te gaan en geene aanleiding te geven tot oproer , tot moord en plundering !

Met blijdschap merkte ik nogtans op , dat deftige burgers , die met een treurig gelaat voor hunne woningen stonden , en , uit vreeze voor baldadigheden , hunne winkels almede gesloten hadden , het gedrag van dien priester afkeurden , en toen er nog drie of vier geestelijken van hunne kennis , met opgeheven hoofden en met innige vreugde op hun gelaat , al lagchende aankwamen , begaven zij zich in huis , ten einde hun den verschuldigten eerbied , zoo als zij gewoon waren , niet te bewijzen , dewijl zij overtuigd waren , dat de opstand almede op hunne aanhitting voorbereid en ten uitvoer gebragt was , ook hielden

zij zich verzekerd, dat, zoo Zijne Majesteit alle middelen had in het werk gesteld, om het volk nog dommer te houden, dan het is; zoo Hij de weinige scholen, die er, in het begin van zijne regering, gevonden werden, had laten sluiten, en den Belgen alle gelegenheid benomen had, om zich te oefenen en hun verstand te verlichten, er nimmer een Vorst op aarde zou geleefd hebben, die met Koning WILLEM I had kunnen vergeleken worden.

Na de eene *barricade*, die van oude schilderhuizen, groote bier- en tabaksvaten en tonnen, met zand of steenen gevuld, gemaakt was, en dan wederom twintig anderen van meerdere of mindere grootte overgeklimmen te zijn, kwam ik eindelijk op de markt, alwaar honderde ledigloopers vergaderd waren, ten deele, om wat nieuws te hooren, ten deele, om den tijd te dooden. Bij den eenen troep werd de beruchte DE POTTER ten hemel verheven; anderen, die meer naar fatsoenlijke lieden geleken, noemden hem eenen eigenlievenden, zeer verwaanden gek, die wel eenig vernuft, doch geen verstand en oordeel had, en slechts bedoelde, het opperbewind in handen te krijgen.

Van hier begaf ik mij naar de Magdalenastraat, en volgde eenige lieden, die nieuwsgierig waren, om te weten, wat eene armbus beduidde, die zij van verre voor eene kapel op een tafeltje zagen staan. Bij mijne aankomst las ik, dat de weldenkende burgerij verzocht wierd voor een groot aantal gekwetste burgers te offeren, welke men in de kerk opeen had gestapeld bij gebrek aan de noodige plaats; dit zelfde berigt was aan eenige andere kerken aangeplakt; doch ik zag niet, dat men zeer gretig was, om de milde hand te openen.

Daar ik, weinige weken te voren, deze zoo fraaije straat in volle welvaart beschouwd had, en nu niets anders zag, dan gesloten winkels en eenige huizen, die

door hunne inwoners verlaten waren, welke deze gelegenheid gretig hadden waargenomen, om bankroet te gaan; voorts eenige huisvaders, die al zuchtende op de stoep stonden, en over hunnen vorigen zoo gelukkigen toestand spraken, keerde ik treurig terug en begaf mij naar de *Place St. Michel*, alwaar men mij gezegd had, dat diepe kuilen gegraven waren, waarin zeer vele gefneuvelds muitsers geworpen werden. Het gezigt van die ver uitgestrekte groeven, waarin ik die opeen gestapelde lijken zag nederliggen, en welke reeds, op eenen afstand zichtbaar waren door een groot kruis, hetwelk aldaar was opgerigt, deed mij met huivering terugtreden, dewijl ik die dooden niet kon beschouwen als helden, die voor hun vaderland gefneuveld waren; maar als ondankbare oproermakers, of die, op hoop van voordeel, en geloof gevende aan schoon-schijnende beloften, zich tegen de inspraak van hun geweten, onder de muitende handen begeeven hadden.

Mijne aandoeningen werden nog vermeerderd, toen ik eenige vrouwen, kinderen en meisjes rondom den kuil al weenende zag zwerven; eenigen schenen haren man, of hunnen vader op te zoeken; anderen hare beminden, of broeders. Eene uitgeteerde vrouw, die mij toefcheen meer dan vijf en zeventig jaren oud te zijn, en op wier gelaat de droefheid stond afgemaald, schreide bitterlijk over den dood van haren eenigen zoon. „Hij was een braaf jongeling,” zeide zij al snikkende, „hij leefde ingetogen en had eenen grooten afkeer, om zich tegen den wettigen Koning, die het land zoo gelukkig maakte, te verzeeren. Hij begaf zich, sedert den opstand, nimmer op straat; doch, helaas! op eenen vroegen morgen klopten vier oproermakers aan de deur; ik opende dezelve, zij drongen met geweld mijne kleine woning in, en mijn' zoon ziende dwongen zij hem, dat hij hen naar het gevecht zoude volgen, dewijl hij voor de vrijheid, even

als zij moest strijden; doch zoo hij dit weigerde, dat zij hem alsdan voor eenen lafhartigen en voor eenen vijand van de godsdienst houden zouden."

" „ Lafhartig ben ik niet, " " antwoordde mijn zoon, „ „ en om u daarvan bewijzen te geven, zal ik u volgen. " " „ Men gaf hem een geweer, hetwelk door hen geladen werd, dewijl hij in de behandeling der wapenen geheel onkundig was: hij ontrukt zich aan mijne omhelzingen, en was doof voor mijne gebeden: en ziedaar! twee uren daarna werd hij door een' kogel getroffen en ontzield in mijn huis gebracht!"

" „ Ontfermend God!" riep de oude vrouw hierop met eene akelige stem uit: „ Onder dit zoo groot aantal sneuvelen ligt ook mijn eenige geliefde zoon ontzield neder! Wie zal nu voor mij verlatene zorgen!"

Terwijl zij nog spraken, kwamen er eenige mannen aan, die vier lijken van milters droegen en dezelve al koutende, even alsof het beesten waren, onachtzaam in den kuil wierpen; de bedroefde moeder verwijderde zich al weenende; mijne ziel werd hevig aangedaan, ik kon van dit treurig schouwspel niet langer ooggetuige zijn, en begaf mij naar de Muntplaats, ten einde in de *mille colonnes*, een weinig te rusten.

Offchoon dit, koffijhuis, niet lang te voren, altoos opgevuld was met menschen, zaten er thans niet meer, dan vier heeren, die ik dikwijls gezien en gesproken had en mij toefchenen Portugeesche vlugtelingen te zijn. Zij beschouwden mij, terwijl ik de dagbladen las, met opmerkzaamheid, zij schenen bekommerd te zijn, dewijl zij wisten, dat ik een Hollander was, dat mij eenig leed zou geschieden; maar de knechts zagen mij daarentegen met zulk een gelaat aan, alsof zij mij den dood hadden gezworen; ik bemerkte zulks, ik las de dagbladen, welke met logens waren opgevuld, in haast, en vertrok. Hier

op eenen anderen weg, die weinig bezocht werd, inslaande, ten einde in de Vlaamsche straten de onbeschaamdheid der bedelaren te ontwijken, begaf ik mij naar de poort der Vaart, om van daar naar *Molenbeek* te wandelen; doch hoezeer stond ik verwonderd, toen ik van die drie of vier honderd werklieden, welke, niet lang te voren, hier arbeidden, niemand meer vond; in plaats van gewoel en geschreeuw heerschte er eene treurige stilte!

Een oud man met grijze haren, die op zijn stokje leunende zich in den zonneschijn scheen te koesteren, keek nu eens mij aan, dan wederom het half voltooid werk; ik vroeg hem, wat de reden ware, dat de arbeid werd gestaakt; hij trok zijne schouders op; in het eerst scheen hij mij te wantrouwen, hij beschouwde mij met aandacht; eindelijk zeide hij, dat zij, bij gebrek aan geld, allen waren afgedankt, het zij, om hen, door den honger, te noodzaken, dienst te nemen, of, zoodra de regering tot instandhouding van hun wankelend gezag zulks nuttig acht, hen te laten plunderen. De aankomst van een' der commissen belette den grijsaard hier meer bij te voegen, hij legde zijne hand op zijn' mond; ik begreep, wat hij daarmee te kennen wilde geven, hij groette mij minzaam en vertrok.

Nabij de brug, niet verre van de kerk van *Molenbeek*, gekomen zijnde, zag ik, dat die groote verwerij, waar onlangs nog zoo vele menschen hun werk verrigttten, almede gesloten was; een bejaard man, die misschien een der opzigters was, wandelde met ongelijke stappen ginds en herwaarts, hij was in gedachten verzonken en zeer moedeloos, nu eens zich naar de ledige werkplaatsen omwendende, dan wederom zijne oogen naar den hemel, al zuchtende, opheffende.

Vervolgens aan de andere zijde van het dorp, eene der lanen van mijn buitenverblijf ingaande, werd, aan de

overzijde van den grooten vijver, herhaalde malen met snaphanen geschoten; ik meende, dat het jonge lieden waren, die zich in den tuin van eene herberg daarmede vermaakten, of zich in den wapenhandel oefenden, en wandelde zorgeloos voort, toen een der bureu met drift naar mij toe kwam loopen, om mij aan te raden, dat ik mij dadelijk naar huis zou begeven, dewijl hij gezien had, dat het op mij, als Hollander zijnde, gemunt was, dewijl eenige kogels, niet verre van mij af, het geboomte hadden getroffen.

Dit voorval, vervolgens de onbeschoftheid der dienstboden, en al het treurige, dat ik gezien had, deed ons met ernst aan den aftogt denken, zonder nogtans aan eenig mensch ons voornemen te kennen te geven. Zeer noodzakelijke bezigheden noodzaakten mij echter, den volgenden dag, de stad nogmaals in te treden; ik begaf mij dus, Zaterdag, den 2den October, derwaarts, en vooruit ziende, dat een aantal bedelaren mij zoude aanranden en geld eischen, had ik vele centen bij mij gestoken, die mij tot aan de oude Varkenmarkt eenen vrijen doortogt baanden, dewijl de armoedige benden zich voornamelijk in die straten ophielden, door welke de meeste menschen gaan moesten, als zij zich naar het hoogere gedeelte der stad begeven wilden.

In het gewezen Bagijnshof, in de lange Nieuwstraat en bij de Willemspoort ontmoette ik niemand, het scheen, alsof alle de inwoners door de pest waren omgekomen; bij de huizen, die half voltooid waren, of alwaar de fondamenteu reeds waren gelegd, werden geene werklieden meer gevonden; die brandende lust, om te bouwen was geheel en al afgekoeld; de doodelijke stikte werd slechts afgebroken door het roeren van de trom en het gejuich van havelooze, half-dronken manschappen, die van de wachten werden afgelost. Intuschen zag ik, zoowel hier, als op

de *Boulevards*, tot aan de Leuvenſche poort, dat alle voornamſe huizen, die, niet lang te voren, door Engeliſchen, Hollanders, of andere vreemdelingen bewoond waren geworden, verlaten ſtonden, en ik telde, in den tijd van een half uur, alleen in dien omtrek, zeven honderd fraaije woningen, die te huur ſtonden, terwijl het getal der te huur ſtaande kamers oneindig grooter was.

Op die zelfde plaats, alwaar het weleer van menſchen en rijkdommen wemelde, vertoonden zich noch rijkdommen, noch wandelaren meer; het Park was ledig, en rondom hetzelfde waren de huizen en zonneſchermen geſloten, de eene burger ſcheen den anderen te miſtrouwen!

Terwijl ik hier ſtil ſtond en dacht aan de lotgevallen der menſchen, en hoe eenige volken, die weelde niet kunnende verdragen, door eigen toedoen, hun ongeluk be-rokkenden en duizenden van hunne landgenooten, die even te voren nog zoo gelukkig waren, met zich ſleepten, ver-beeldde ik mij van verre een Hollandsch heer van mijne kennis te zien; en meenende, dat hij zich naar de Munt-plaats naar het *café domino* zou begeven, volgde ik hem achterna, om met hem raad te plegen; wat ons te doen ſtond; doch hierin werd ik, voor eenige oogenblikken, verhinderd, dewijl een heer van mijne kennis, met welken ik eenige zaken te verrigten had, mij tegen kwam; hij was verwonderd, mij nog in de ſtad te zien, en raadde mij aan, ten einde alle onaangenaamheden te vermijden, zoo ſpoedig mogelijk te vertrekken, hetgeen mij, volgens zijn zeggen, zeer moeilijk zoude vallen, dewijl men, door de *barricades* belemmerd, in de ſtad niet meer rijden kon, en omdat het daarenboven aan geen en huurkoetſier meer geoorloofd was, vreemdelingen te vervoeren.

Dir bericht tref mij, offchoon ik het geenszins liet blij-ken, dewijl ik op hem, als Belg, hoe braaf hij anders ook ware, geen vertrouwen durfde ſtellen, te meer, daar

hij zeer verheugd was, dat zijne landgenooten thans de ware vrijheid, waarnaar zij zoo lang gewenscht hadden, genieten zouden!

Onder het een of ander voorwendfel, nam ik afscheid; ik spoedde mij voort en trad het *casse domino* in, om mijnen landsman op te zoeken, welken ik aldaar niet vond; doch tot mijne verwondering zag ik, dat eenige heeren, bij mijne inkomst, opstonden, en met een gelaat, eenen JUDAS waardig, mij aanstaarden en met vingers naar mij wezen, ten einde de overigen opmerkzaam te maken, dat een Hollander den moed had, om zich in hun midden te vertoonen. Ik veinsde zulks niet op te merken, keek met onverschilligheid in het rond, of las de dagbladen, om niet te hooren, hoe mijne landgenooten, die hen allen in deugd en verstand zoo verre overtroffen, op de schandelijke wijze gehoond en gelasterd werden.

Ik stond eindelijk op, wandelde door de zaal, vervolgens op de stoep, ten einde geen blijk te geven, dat ik voor hen vervaard was, dewijl bij laaggeestige en lafhartige menschen het te kennen geven van vrees, hen gewoonlijk nog heviger aanvuurt; eindelijk verliet ik, langs vele omwegen, de stad, met voornemen, om dezelve nimmer meer te betreden.

In het naar huis gaan beschouwden eenige zwervende muiteren mij insgelijks met vergramde blikken, de een noemde mij een' verwenschten Jood; de andere een' Geus, en nauwelijks was ik mijne woning ingetreden, of mijne echtgenoot verhaalde mij met de kleur des doods op haar gelaat, dat meer dan honderd oproermakers met hunne afzigtige vrouwen van voornemen waren, om ons te komen plunderen, en bad mij, dat wij dadelijk zouden vertrekken; doch door het berigt, dat zulks ondoenlijk was bij gebrek van eenig rijtuig, werden hare bekommelingen nog verdubbeld.

Uren lang beraadslaagden wij, wat ons te doen stond; doch zoodra er een besluit genomen was, werd het dadelijk wederom verworpen; dit duurde tot aan den avond. Bij toeval wandelde ik mismoedig in eene der lanen van mijn buitenverblijf en zag van verre bij de *barriere* eene diligence staan; ik ijde derwaarts, ik vroeg den voerman, waarheen, en wanneer hij van voornemen was te vertrekken. Hij antwoordde, nog dezen nacht en wel naar *Dendermonde*, en zoo gij begeert aldaar niet te vertoeven, kunt gij dadelijk naar *St. Nikolaas* en van daar naar *Antwerpen* uwe reis voortzetten. Ik besprak de plaats en verzekerde hem, dat ik op den bepaalden tijd komen zou.

Deze heugelijke tijding, deelde ik met blijdschap aan mijne huisvrouw mede; in haast werden er drie koffers gepakt, nadat de edelmoedige oude heer, die waarlijk edel was niet alleen van geboorte, maar ook van inborst, al hetgeen wij van eenige waarde geoordeeld en aan zijne zorgen hadden toebetrouwd, in den donker, met eigen handen uit den grond had opgedolven. Onder den schijn, dat wij, vermaakshalve, op reis gingen, zonden wij onze dienstboden weg, en begaven ons op den bepaalden tijd, in den stillen nacht, naar de diligence.

Offchoon wij slechts het allernoodzakelijkste en een gedeelte van onze kleederen hadden medegenomen, en onze meubelen, alsmede mijne boeken en manuscripten hadden achtergelaten, gevoelden wij nogtans eene innige vreugde, dat wij het dorp verlieten, niettegenstaande wij met reden vreesden, dat wij van onze bezittingen niets zouden weder vinden. Herhaalde malen zagen wij, nog onder het voortrijden, naar onze zoo bekoorlijk gelegen woning om, alwaar wij zoo veel genoegens gesmaakt hadden, en welke, als beminnaars zijnde van het stille landleven, uit onze gedachten nimmer zal verdwijnen!

De oproerige geest, die de hoofdstad bezielde, had

reeds maar al te veel invloed op het dorp *Beyeren* en andere dorpen en gehuchten, die wij doorreden; te *Dendermonde* hadden, daags te voren, tusfchen de Hollandfche militairen en eenige muiters bloedige gevechten plaats gehad. Te *St. Nikolaas* werd onze diligence door eenen drom van jeugdige manfchappen omringd, die aan hunne oproetige gelaatstrekken te zien, flechts eene gelegenheid zochten, om hun zoo welvarend en volkrijk dorp in rep en roer te brengen; in het eerst meenden zij, dat wij vlugtende Hollanders waren en befchouwden ons met verachting; doch zij fchenen daaromtrent in een ander denkbeeld gebragt te zijn, toen wij beiden veinsden hen niet te verftaan, en met hen in het Fransch ftonden te kouten.

Tegen den avond kwamen wij aan het Vlaamsche hoofd en vervolgens te *Antwerpen* aan, alwaar wij, onze goedereif naziende, dadelijk opmerkten, dat de diefftal, zoo wel in *Antwerpen*, als in *Brusfel*, voor eene zaak van weinig aanbelang wordt gerekend. Alle onderzoek was daaromtrent te vergeefs, en offchoon ons verfcheiden dingen van waarde ontftolen waren, vonden wij het echter, te dier tijd, meer raadzaam te zwijgen, dan die zaak verder te vervolgen, dewijl wij befpeurden, dat de verregaande onbefchaamdheid van het gemeene volk hier niet minder was, dan in de hoofdstad.

Wij hadden voorgenomen, hier eenigen tijd te vertoeven, ten einde den uitflag van den opftand af te wachten en te zien, of de onftuimige gemoederen in *Brusfel* zoo bedaard zouden zijn geworden, dat wij naar onze woning en bezittingen terug konden keeren; doch wij werden door de fchrikbarendfte geruchten van oproer en door de hevige afknevelingen in de logementen genoodzaakt die ftad zoo fpoedig mogelijk te verlaten. Men fcheen, of uit een zeker voorgevoel, dat de Hollanders nimmer naar *België* terug zouden keeren, of uit eene aangeborene neiging

tot hebzucht, besloten te hebben, om eene schatting op de vlugtelingen te leggen, te meer, dewijl men zeer wel beseftte, dat diegene, die zich verwijdert, juist geen vriend is van hunnen zoo onzinnigen opstand.

Wij vertrokken naar *Breda* en gevoelden groote blijdschap, toen wij op den geliefden Hollandschen bodem waren aangekomen; wij schenen schipbreukelingen te zijn, die, na langen tijd, op de onstuimige baren gezworven te hebben, eindelijk eene vaderlandsche haven bereiken!

Laat in den avond kwamen wij aldaar aan, en huurden, den volgenden dag, kamers bij achtlingwaardige lieden, en aldaar den winter willende doorbrengen, verzorgden wij ons van al het noodige. Wij leefden hier gerust en dankbaar, dewijl wij bevrijd waren van de vervolgingen van een opgeruid gemeen; doch, na verloop van eenige weinige weken, sprak men alom, dat de stad in staat van beleg zou gesteld worden, en eindelijk werd er uitgeklonken, dat elk inwoner, geen uitgezonderd, zich voor eenige weken van leefstogt moest voorzien; daarenboven was het wandelen op de wallen verboden, en niet dan met groote moeite werd het vergund, zich buiten de poorten te begeven: alle zeer heilzame middelen, voorwaar! welke ten nutte van het vaderland plaats hadden, vooral in eene vesting, alwaar ik daarenboven duidelijk opmerkte, dat eenige lieden, zoo wel binnen, als buiten de stad, smart gevoelden, wanneer zij hoorden of lazen, dat de toestand van *België* verre af was van gunstig te zijn. De levensmiddelen stegen vervolgens, door een groot garnizoen, dagelijks in prijs, en daar wij geenszins genoodzaakt waren, in die stad te blijven en het lot met de aldaar gevestigde inwoners te deelen, besloten wij naar *Utrecht* te vertrekken.

Doch welk eene aangename verblijfplaats die welvarende stad ook zijn moge, gevoelden wij nogtans dagelijks, be-

halve het gemis van onze meubelen en een gedeelte van onze kleederen, dat wij onze ruime woning met kamers hadden moeten verwisselen, zonder dat dit gemis door mindere uitgaven vergoed werd; naardien wij telkens menschen aantroffen, die van hetzelfde gevoelen schenen te zijn, als sommige inwoners van *Antwerpen*, en die hebzuchtig genoeg waren, om de vlugtelingen niet anders te behandelen, dan alsof zij koninklijke schatten uit *België* hadden medegevoerd.

Doch daarentegen heb ik ook aldaar, gedurende een verblijf van zes maanden, onder de voornaamste ingezetenen der stad ware menschevrienden leeren kennen, die mij met raad en daad hebben bijgestaan, en welke ik openlijk, tot blijk van mijne dankbaarheid, zou noemen, zoo ik hun edel karakter niet kende en niet verzekerd was, dat deze vermelding hunne kieschheid zoude kwetsen.

Ik weet niet hoe andere mannen, die zich, van hunne eerste jeugd af, aan de studie en wetenschappen hebben toegewijd, en op een oogenblik beroofd wordende van hunne boekverzameling, een zwervend leven moeten leiden, daarover denken; doch ik beken openhartig, dat mij niets zoo zeer kwelde, dan dat ik mijne boeken, manuscripten en aantekeningen, welke ik, gedurende zoo vele jaren, gehouden had, moest misfen; ik verbeeldde mij, verftoken te zijn van mijne beste vrienden, in wier gezelschap ik de meeste jaren van mijn leven, zoo gelukkig, had doorgebracht.

Mijn geachte vriend, de weleerwaarde heer en ridder PAUW, predikant te *Brusfel*, van waar hij met zijne achtungwaardige vrouw en familie insgelijks gevlugt was, bevond zich in hetzelfde geval. Hierover spraken wij te *Utrecht* zeer dikwijls; doch, na langen tijd daarover gesproken te hebben, waren wij van dezelfde gedachten, dat

zoowel onze meubelen, als onze boeken en geschriften reeds door het graauw zouden zijn geplunderd en vernietigd.

Onze echtgenooten waren veeltijds bij deze gesprekken tegenwoordig, zij merkten op, dat wij, gewoon zijnde aan een arbeidzaam leven, droefgeestig waren, dat wij den kostelijken tijd bijna in ledigheid moesten doorbrengen; zij gevoelden daarenboven, even als wij, het gemis van hare goederen, en dat zij wederom al datgene moesten aankooopen, dat zij in *België* bezaten.. Dit deed haar, buiten ons weten, een kloekmoedig besluit nemen, om alle gevaren te trotseren en te beproeven, of zij de meubelen en verdere bezittingen naar *Holland* zouden kunnen terugbrengen.

Eindelijk deelden zij haar voornemen aan ons mede; wij keurden zulks ten sterkste af, haar telkens alle de gevaren voor oogen houdende, waaraan twee vrouwen zich zouden blootstellen. Na ons herhaalde malen verzekerd te hebben, dat haar besluit onveranderlijk bleef, en dat, hoe ondoenlijk zulks ook ware voor mannen, de Belgen niet zoo laaghartig, of zoo wreed zijn zouden, om weerlooze vrouwen te mishandelen, gaven wij eindelijk met een geprangd gemoed onze toestemming, er bijvoegende, dat wij alsdan in *Holland* een schip zouden afhuren, hetwelk zoo lang aan het Vlaamsche Hoofd post zoude vatten, totdat er gelegenheid ware, om de meubelen van *Brusfel* derwaarts over te voeren.

Met den grootsten angst zagen wij onze vrouwen vertrekken; doch naauwelijks waren zij te *Breda* aangekomen, of zij zouden, bij gebrek van goede pasfen, genoodzaakt zijn geworden, onverrichter zaken terug te keeren, zoo zij door twee voornamen heeren (aan welke wij hiermede, zoo zij dit mijn geschrift, bij toeval, mogten lezen, onzen openlijken dank betuigen) niet waren bijgestaan.

De reis ging voorspoedig voort, totdat zij aan de voorposten der Belgen gekomen waren; hier moesten zij halte houden, en zoo zij zich niet voor inwoners van *Brusfel* hadden uitgegeven en hen in de Vlaamsche taal hadden aangesproken, zouden zij aldaar in arrest zijn gehouden; doch het geld heeft, voornamelijk bij dorstige lieden, groot vermogen; het werd haar vergund, onder voorwaarde nogtans, dat zij naar eenen volgenden post door gewapende manschappen zouden vergezeld worden, hare reis te vervolgen. Onder geleide dus van vier met scherp gewapende soldaten, die geenszins nuchter waren, werden zij tot den tweeden, derden en vierden post geleid en kwamen, na het doorstaan van den grootsten angst, eindelijk te *Antwerpen*, en vervolgens te *Brusfel* aan.

Den volgenden dag, ging mijne echtgenoot naar ons buitenverblijf; doch welk een verandering! iemand, die de stad te voren gezien had, kon dezelve niet meer herkennen; in den tijd van zes maanden, was het zoo volkrijk en zoo welvarend *Brusfel* niet meer; hetgeen het te voren was: geheele benden geldaferfende bedelaren, voorts troepen van armoedig gekleede soldaten dwaalden door de straten, waarin de vensters en deuren gesloten waren: hier zag men verbrijzelde meubelen, en de puinhoo- pen van de verwoeste woningen nederliggen; ginds zwier- ven havelooze mannen en vrouwen met bijlen en hamers gewapend, om te gaan plunderen, waar zij door de hooge overheid bevolen waren te plunderen!

Mijne verschrikte gade wilde terugkeeren; doch wederom moed scheppende ging zij, langs afgelegen wegen, tot buiten de Vlaamsche poort, alwaar eenige honderde oproermakers met hunne vrouwen en kinderen bezig waren, de fraaije fabriek van onzen buurman, den achttingwaardigen heer PREVINIERE, te verwoesten; groote balen ka- toen werden van de pakzolders, al vloekende, neêrgevor-

pen, en aan stukken gescheurd, waarop de schamele menigte, gebruik makende van de oppermagt, die zij in handen hadden gekregen, de stukken en lappen, onder elkan- der verdeelden; zij waren hartelijk verblijd, dat de zoo lang gewenschte vrijheid hun het regt gaf, om straffeloos te mogen stelen, rooven en moorden!

Dit gezigt deed mijne echtgenootte ontroeren, zij verwijderde zich in haast, zich niet anders voorstellende, dan dat wij van al wat wij bezaten, niets anders zouden hebben overgehouden, dan de treurige bewijzen der verwoes- ting. Tot hare blijdschap echter zag zij, reeds van verre, dat het huis nog stond, en dat alles nog onaange- roerd scheen te zijn.

Zoodra men haar zag, werd zij door eenigen der ge- meente, zoowel mannen als vrouwen, met vriendelijkheid verwelkomd, hunne vreugde te kennen gevende, dat wij teruggekomen waren, en zij betuigden met toegenegenheid, dat hun niets zoo aangenaam zijn zoude, dan dat wij hen nimmer meer verlieten. „Wij hebben gezamenlijk voor uwe bezittingen, dag en nacht, gewaakt,” zeiden een eenvoudig landman en zijne gade, „gij hebt ons bijge- staan, toen wij krank waren; gij hebt ons niet vergeten, toen mijne vrouw in het kinderbed lag, gij hebt onze zieke kinderen verkwikt en versterkt, en zouden wij dan niet ondankbaar geweest zijn, zoo wij uwe bezittingen niet tegen het graauw hadden beschermd?”

Bij de intrede in de woning, stond alles nog op dezelf- de plaats, men scheen het huis slechts eenige uren te vo- ren verlaten te hebben. Alles werd daarop ingepakt, en, na verloop van drie dagen, in de stad gebragt naar een pakhuys van een voortreffelijk man, die, even als zijne beminnelijke gade, mededoogen gevoelende voor menschen, die genoodzaakt waren te vlugten, alles tot zoo lang in zijne bescherming nam, dat het, te gelijk met de meube-

len en verdere bezittingen van onzen achtingwaardigen leeraar, naar het Vlaamsche Hoofd kon worden overgevoerd.

Er werd een schip gehuurd; doch zoodra alle de goederen waren ingeladen, was men elk oogenblik in de grootste vreeze, dat men beletten zoude, dat het uit de haven vertrok, of, dat het te *Boom*, alwaar een Belgisch wachtchip lag, zou worden aangehouden; doch een menschlievende Brabandsche schipper, die geenszins zoo gunstig omtrent den opstand dacht, als zijne medeburgereen, ontdook, in den donkeren nacht, met verdubbelde zeilen, het waakzaam oog der Belgen; en de vrouwen kwamen, met harten van innige blijdschap vervuld, behouden aan het Vlaamsche Hoofd aan, alwaar zij van den zoo achtingwaardigen en alom geëerden Commandant der aldaar liggende oorlogschepen, op de edelmoedigste wijze, hulp en raad ontvingen.

De goederen werden in het Hollandsche schip overgebracht; de reis ging voorspoedig voort, en wij hadden, welke groote kosten die overtocht ook na zich sleepte, het voorregt van onze echtgenooten in volkomen welstand wederom te mogen omhelzen, zonder dat haar, behalve eene voortdurende vrees en angstvolle zorgen, eenig leed was wedervaren.

Men moet eenigen tijd veel ontberen, om naderhand des te dankbaarder te wezen, als men al datgene, dat men dacht verloren te zijn, wederom mag bezitten; en daar het kamerleven ons geenszins beviel, was onze eerste gedachte, om in *Gelderland* te gaan wonen. Rond ziende vonden wij in het fraai gelegen *Wageningen* gelegenheid, een huis te huren, werwaarts wij onze goederen lieten overbrengen, en offchoon ik aan mijne boeken en manuscripten veel schade had geleden, was ik nogtans zeer verheugd, deze mijne oude vrienden weder te vinden, en

ik verheugde mij reeds bij voorraad, dat ik, in hun gezelschap, in deze stille verblijfplaats, mij ongetoord aan de letteroefeningen en wetenschappen zoude kunnen toewijden.

Hier leeft men vergenoegd en in stille rust, en, na eenige uren, met lezen of schrijven doorgebracht te hebben, drijft de nieuwsgierigheid mij aan, om de voornaamste dagbladen te doorbladeren, voornamelijk de zoodanigen, die een getrouw verslag mededeelen van de handelwijze der Belgen, en op welk eene wijze die ondankbaren, die zich aan het hoofd der regering geplaatst hebben, zich gedragen.

Langen tijd had ik aandachtig gelet op het karakter der natie, ik kende, óf zelf, óf bij algemeene geruchten, de goede hoedanigheden van zoo vele achtingwaardige lieden; doch daarentegen, gelijk ik hierboven slechts met één woord heb aangeteekend, had ik ook opgemerkt, dat de meeste Belgen, zoo zij iets meer weten, dan het gemeene volk, zich op hunne kunde onbegrijpelijk veel laten voorstaan, dat de geringste onder hen, uit verwaandheid, ontstaande uit gemis van grondige kennis, zich verbeeldt, in staat te zijn, het grootste volk des aardbodems alléén te kunnen besturen; en dat hij, die het meest zijnen eigen lof uitbazuint, in het oog van het volk voor een wonder dezer eeuw wordt gehouden; voorts, dat de meesten geen vast karakter hebben, zeer wispelturig, en voornamelijk zeer schraapzuchtig zijn, niet zoo zeer, om schatten te vergaderen en dezelve in ijzeren kisten op te sluiten, maar om ze met glans te verteren; doch wel voornamelijk was ik overtuigd, dat diegenen, die gestadig zwetsen op hunne dapperheid, zoodra zij, te eeniger tijd, hunne vijanden onder de oogen zouden moeten zien, zonder achter muren en boomen, of riolen te kunnen wegsluipen, tot de lafhartigste volkeren der wereld zouden behooren.

Hoezeer werd ik in deze mijne gevoelens bevestigd door

het lezen der dagbladen, die in *België* worden uitgegeven. Waanwijze; eigenlievende en schraapzuchtigē mannen; die hunnen eigen lof gestadig uittrampetten; doch welke men naderhand openlijk in hunne staatsvergaderingen verwijt, dat zij zeer onkundig zijn, plaatsten zich aan het hoofd der regering, eenigen zelfs worden op eene bedekte wijze beschuldigd, dat zij 's lands penningen tot hun eigen voordeel verspillen; men deelt groote sommen gelds onder elkander uit, terwijl men het dom en al te ligtgeloovig volk door ongehoorde belastingen drukt; anderen daarentegen, die nog weinig in die voordeelen hebben mogen deelen, verzetten zich tegen die groote uitgaven wel met kracht, en beklagen de ongelukkige natie, dewijl zij niet meer in staat is, hare belastingen te betalen; doch deze zelfde lieden zwijgen dadelijk, zoodra hun een winstgevend ambtje wordt toegeworpen.

Men verachtte in hunne eerste oproerige staatsvergaderingen al hetgeen door den wijzen, standvastigen Koning *WILLEM I* weleer ten beste der natie was vastgesteld; doch men komt, in zeer vele opzigten, niet lang daarna tot datgene terug, hetwelk men, even te voren, met verontwaardiging had verworpen; is dit geen blijk van onkunde? van eene vorige geheel verkeerde handelwijs en van de grootste wispelturigheid? Men deelt vervolgens schatten uit aan onbedreven gezanten, terwijl bejaarde lieden, die weleer onder de gegoede burgers konden gerekend worden, bij gebrek aan werk, de straten moeten vegen, indien zij, te gelijk met duizende behoeftigen, van honger en gebrek niet willen omkomen!

Reeds vóór vele jaren was het blijkbaar, dat de Belgische Geestelijken niets anders bedoelden, dan hunne grootheid en onbeperkte magt; dat het zoo onkundig en bijgeloovig volk, op eene slaafsche wijze, aan hen onderworpen was, en dat duizenden niets zouden durven on-

dennemen, zoodra zij bemerkten, dat hunne handelwijs door hunne leeraars zoude worden afgekeurd; doch daarentegen is het alom bekend, dat die onnoozele schepfels, voornamelijk op het land, hunne bezittingen, ja, zelfs hun leven volvaardig zullen opofferen, indien men hen aanvuurt, om iets uit te rigten, dat hunne leeraars behaagt, zoo deze slechts te kennen geven, dat de godsdienst in gevaar is. De Koning der *Nederlanden* had gezorgd voor het onderwijs der jeugd, zij maakte uitstekende worderingen, en de ongeletterde ouders staarden hunne kinderen met verwondering aan, dewijl zij hen, in zulk eenen korten tijd, in bekwaamheid zoo verre overtroffen.

Dit moest de Geestelijken treffen, die geheel andere bedoelingen hadden; zij lieten dus, (gelijk hierboven met een enkel woord gemeld is,) door alle hunne leeken, *petitiën* teekenen, (voorwendende, dat de godsdienst in gevaar was) waarin zij verzochten, dat het onderwijs vrij mogt zijn, en dat elkeen, zonder te onderzoeken, of hij eenige kunde bezat, regt mogt hebben, om anderen te leeren; en onder alle de bescpottelijke grieven, waarmede de dagbladen der Belgen, vóór den opstand, tot walgenstoe, waren opgevuld, was dit eene der voornaamste, die men ten laste van den Koning trachtte in te brengen.

Wie waren nu de aanhitters en de opruijers van het volk, te dezen opzichte? Niemand anders, dan de Geestelijken, dewijl zij te veel belang hebben, dat de natie onwetend gehouden wordt; zij blijven in hun gezag, als de domheid zegepraalt; doch vallen, zoodra men zorgt voor de beschaving der jeugd!

- Wat was hun eerste werk na den opstand? De scholen te sluiten; kundige leermeesters te doen vertrekken, of hen, door wanbetaling, te noodzaken, dat zij vertrokken, en, hergeen zij zoo hartelijk gewenscht hadden, jonge armoedige geestelijken in hunne plaats te stellen. Welk

een plegtig feest is er niet te *Gend* door eenen Bischof zelven gevierd, omdat de voortreffelijke inrigtingen van den Koning der *Nederlanden* omtrent het onderwijs waren vernietigd! Men zong triomf, dewijl, door de beschaaving te onderdrukken, de domheid kon zegepralen!

Meer doorzigtige mannen hebben in hunne staatsvergaderingen het ongerijnde daarvan aangetoond en bewezen, dat de Belgen, zoodra men hun een doelmatig onderwijs ontnemt, de treurige tijden der middeleeuwen nog beleven zullen, en dat zij weldra voor de onbeschaafdsste, de onkundigste natie van den geheelen aardbodem zullen gehouden worden; doch wat hebben die mannen anders kunnen uitwerken, dan dat men hen bespotte en vervolgde!

Het was nog niet voldoende, de lagere scholen te sluiten, men moest ook zorg dragen, dat jonge lieden uit den beschaafden stand in hunne letteroefeningen belemmerd wierden; te dien einde werden de beroemdste Hoogleraren van de Hoogescholen weggezonden, zonder dat men in staat is, die openstaande plaatsen met geleerden uit hunne landgenooten te vervullen; en het zou geenszins een wonder zijn, dat, zoodra de Geestelijken in de staatsvergaderingen nog meer invloed krijgen, dat men, binnen kort, verneemt, dat de drie Hoogescholen óf vernietigd, óf tot ééne zullen versmolten worden.

Kan er ooit een grooter blijk gegeven worden, dat men in *België* weinig lust gevoelt, om zich te oefenen, en dat men, hiervan bewust zijnde, wanhoopt onder hunne landgenooten kundige krijgslieden te vinden, dan dat men dadelijk Fransche officieren met groote beloften uitlokt, om bij hen te dienen, of eerlooze overloopers met opene armen ontvangt, om aan het hoofd van hunne benden te staan? Zouden zij de toevlugt tot hunne naburen nemen? Zouden zij meeneedigen aanwerven, zoo hunne landgenooten denzelfden moed en kunde bezaten?

Eene voorname grievē tegen onzen geëerbiedigden Koning was ook, dat Hij de Protestantische godsdienst beleeft; dit was eene zaak van het grootste gewigt, die men te baat nam, om bij het onkundig, dweepziek volk haat te verwekken tegen eenen Monarch, die hen zoo gelukkig maakte, onder wiens regering alle standen bloeiden, en waarin men de armoede slechts bij name kende. En wat doen nu die schrandere heeren? Getrouw aan hunne wispelturigheid verheffen zij eenen Duitschen Protestantischen Prins tot hunnen Koning, tot zeer groote verwondering nogtans van het opgeruide volk, dewijl zij, volgens hun zeggen, bij die verwisfeling niets gewonnen, maar alles verloren hebben: „Zoo wij door Protestanten moeten geregeerd worden,” schreeuwen zij uit, „zouden wij dan niet liever wenschen, om onder eenen regtvaardigen Monarch te leven, die voor onze welvaart alles ten beste had, dan onder eenen van hetzelfde geloof, die onze rampen nimmer zal kunnen verzachten of verligten? Of is zulks listiglijk uitgedacht, ten einde, zoodra die Duitische Prins hun niet meer bevalt, eene gewigtige drangreden bij het volk te kunnen vinden, dat zij *petitiën* en geschriften inleveren, in welke zij verklaren, dat zij niet meer dulden kunnen, dat zij door ketteren geregeerd worden?”

Zoodra de Belgen eenige troepen bijeen gebragt hadden, dachten zij reeds, dat zij overwinnaars waren van gansch *Europa*; verdwaasde en vleijende dagbladschrijvers hielden zelfs het volk op, om maar regelregt de vijf der grootste Monarchen te gaan bevechten; doch, ofschoon dit door velen werd afgekeurd wegens de moeilijkheid der zaak, was nogtans het voornemen, om *Holland* te overmeesteren onwrikbaar bij hen vastgesteld. Eerst moest de *Maerdijk* achter den rug zijn, daarna zou men *Dordrecht*, *Rotterdam*, 's *Gravenhage* en *Haarlem* innemen, en tot een toegiftje het volkrijk *Amsterdam* bestormen, op het

uur, dat de kooplieden zich op de Beurs bevonden. Ten einde nogtans, gedurende den tijd, dat men daarover be- raadslaagde, niet stil te zitten, moest er in de eene of andere stad eenig oproer, en door dat oproer eene goede gelegenheid tot plundering ontstaan: de Hooge Magten rekenden zulks van hunnen pligt te zijn, zij waren, door het geschreeuw van een onzinnig graauw, tot die hooge zetels verheven, waarom zouden zij dan van hunnen kant niet toonen, dat zij die weldaad dankbaar erkenden, door hun slechts vrijheid te verleenen, van straffeloos te mogen plunderen, stelen en rooven.

Welk een onuitsprekelijk gelukkige tijd voor menschen zonder bestaan, zonder opvoeding, zonder godsdienst, zonder zeden en geweten, en die tot beneden den rang der redeloze dieren neêrgezonken zijn, dat zij, zonder vrees voor den wrekenen Regter, stelen mogen! dewijl zij, in eenen dag, op deze wijze, meer kunnen winnen, dan zij in duizend dagen met handenarbeid zouden kunnen verdienen!

Dit voorbeeld was, zonder twijfel, aanlokkelijk voor het graauw van naburige steden; doch, helaas! men begeerde zich nu ook in *Antwerpen* met het gestolen goed te verrijken, het volk werd door de dagbladen opgehitst, dus ontstond er oproer; doch hoe spoedig was het gestild, toen de dappere en alom beroemde CHASSÉ, een man, op welken de Hollanders, met reden, hoovaardig kunnen zijn, eenige bommen in de stad wierp, waardoor het oproer dadelijk een einde nam, naardien de lafhartige rooverbenden, te gelijk met hunne aanvoerders, zich in hunne armoedige schuilhoeken gingen verbergen.

Volken, die eer bezitten, eerbiedigen de plegtig aangegane tractaten, en den stilstand van wapenen, terwijl daarentegen natiën, zonder kennis van het regt der volken, en die daarenboven zoo vele bewijzen gegeven hebben van

trouweloosheid, en ondergeschikt zijn aan hunne soldaten, dezelve niet eerbiedigen.

Hoe menigmalen schonden de Belgische troepen den stilstand van wapenen! Hoe menigmalen trachtten zij te stellen op den vijandelijken bodem! Hoe schandelijk gedroeg het Antwerpsche volk zich, toen de kanonneerboot van den onversaagden en onsterfelijken VAN SPEIJK, door eenen woedenden storm naar hunne stad werd gedreven! In plaats van hem bij te staan, zoo als zelfs de woeste barbaren zouden gedaan hebben, gilden zij hunne vreugde uit, toen zij hem zagen naderen, dewijl hij, door alles wat de zeevaartkunst aan de hand gaf, zulks niet verhinderen kon!

Nu vallen zij als woedende tijgers de boot aan, een zeer groot aantal springt op dezelve, ten einde de nimmer geschondene vlag van *Holland* te onteeren; doch de zoo edele en door alle onze landgenooten, ja! zelfs door alle volken van *Europa* zoo zeer geroemde VAN SPEIJK kon zulk eene vernedering niet dulden, hij werpt de brandende loht in het kruid, hij sterft met roem; doch een zeer groot aantal eerlooze roovers ondergaat, te gelijk met zijnen dood, de billijke straffen van hunne vermetelheid!

Intusfchen nam het gebrek van duizende ledigloopende menschen, in alle steden en dorpen, dagelijks toe, dewijl diegenen, die voor hen zorgen moesten, thans, bij gebrek aan geld, genoodzaakt werden, hen aan hun lot over te laten. Er moest nogtans klinkende munt voorhanden zijn, om de ambtenaren en de troepen te betalen; na lang beraad besloot men, eene beleening te doen van eenige weinige millioenen; doch hoe weinig vertrouwen men in het gouvernement stelde, bleek ten klaarfte hieruit, dat er een zeer lange tijd verliep, eer er een klein gedeelte van die geringe som kon worden bijeen gebragt.

Het volk morde intusfchen, dat de belastingen thans

veel hooger waren, dan immer te voren; dat zij uitgeput werden door inkwartiering en bedelaren, en dat zij niets verdienden, dewijl niemand meer lust had, om te laten bouwen, of iets te koopen, hetwelk hij niet dadelijk noodig had. „Te voren,” zeiden zij, „betaalden wij aan den lande hetgeen wij schuldig waren (en in onze dwaasheid klaagden wij wel eens, zonder reden, waarvoor wij, helaas! de welverdiende straffen boeten) doch wij wonnen dagelijks zoo veel, dat de belastingen van weinig aanbelang werden gerekend; zullen wij nu nog oneindig meer betalen, nu wij niets verdienen!”

„Ach! in welke poelen van rampen hebben onze oproermakers en volksverleiders ons gesleept! Waarom zijn wij van dat rijk, en zoo eensgezind land afgescheiden, alwaar, zoodra er eene leening van honderd en meer miljoenen beraamd wordt, dezelve in weinige weken geheel voltallig is!”

Wat is hier? immers niets anders, dan twist en tweedragt, het eene lid der staatsvergadering beleedigt zijnen ambtgenoot en bespot hem op eene buitensporige wijze; een andere zoekt hem door valsche betichtingen te verjagen, om in zijnen post gesteld te worden. Onder de troepen heerscht ontevredenheid, elk tweede luitenantje wil overste, elk kapitein, generaal zijn, ofschoon zij de bekwaamheid daartoe niet bezitten; de korporaal en de foldaat zijn almede onvergenoegd, dat zij geen officieren zijn, daar zij zweren kunnen, dat zij eenen Hollandschen foldaat, die door eene hevige ziekte was achter gebleven en nog zeer zwak was, op den weg, kloekmoedig hebben doodgeschoten.

„In *Holland*, daarentegen,” zeggen zij, „is alles eensgezind, het ganfche volk fchaart zich rondom den troon van hunnen geliefden Koning, elkeen, tot de knecht toe van eenen ambachtsman opent zijne beurs, om de

schatkist des lands te onderschragen; jonge lieden van de voornaamste en rijkste familiën, alsmede de studenten der Hoogeschoolen tijen naar den oorlog, en zoo lang er niet gestreden wordt, beschermen zij de grenzen, en straffen den vermetele, die den heiligen Hollandischen grond met zijne voetstappen zou willen bezoedelen."

Aldus sprak het beste gedeelte der Belgische natie, die door eenen kouden schrik bevangen werden, als zij den naam van protocollen slechts hoorden uitspreken, dewijl zij zeer wel bemerkten, dat eene voor hen zeer gunstige schikking, dadelijk wederom door eene zeer ongunstige werd opgevolgd. Doch dit gemor en die voortdurende ontevredenheid kwamen eindelijk ter ooren der voornaamste bewerkers van den opstand, dit bracht hen in de grootste verlegenheid: na rijp beraad kwam het hun het geschiktste voor, de dagbladen wederom te baat te nemen, en in dezelve hunne troepen ten hemel te verheffen, niet alleen, om hunne verwonderlijke dapperheid, maar ook wegens hunne uitstekende krijgskunde, hunne ingetogenheid, hunne zedigheid en onderwerping aan de bevelen van hunne gezagvoerders!

„Zulk eene armée," riepen zij uit, „waarin elk man een held is, die tien Hollanders zal verslaan, kan roemrijke, nooit gehoorde daden verrigten!"

Er waren er, die in hunne verbeelding het beloofde land reeds in bezit hadden genomen, enkel steunende op het onoverwinnelijke leger, onder het geleide van eenen eerloozen, ondankbaren overlooper, aan welken Zijne Majesteit zoo vele weldaden bewezen had; men pochte nog daarenboven op eenen generaal, denwelken zij, ofschoon hij te voren het volk, als directeur van eenen troep kindertjes, in den schouwburg verlustigd had, nogtans voor kundig en dapper hielden, omdat hij in *Frankrijk* geboren is.

Een dom volk geloofde alles wat het leest of hoort lezen,

(gelijk wij hierboven gezegd hebben) voornamelijk, als de stijl hoogdravend en bloemrijk is; elkeen dus droomde weldra van glansrijke overwinningen; men zag reeds, in het verschiet, *Dordrecht*, *Rotterdam*, den zetel van het gouvernement, en *Amsterdam* bezwijken; men stelde, in de gedachten, reeds gouverneurs voor het *wingewest Holland* aan; andere hooge ambten werden onder elkander verdeeld, en daar zij langen tijd in 's *Gravenhage* hadden omgezworven, wisten zij vrij naauwkeurig, welke posten voor aanzienlijk; doch, (hetgeen het voornaamste in hunne oogen is) welke voor de meest winstgevende gehouden worden.

Vele jongelingen, door de algemeene roepstem aangeemoedigd en in den buit van eene schitterende zegepraal willende deelen, namen dienst, en naauwelijks droegen zij den snaphaan, of zij verbeeldden zich, dat zij dat gezegend land dadelijk zouden gaan overweldigen, zonder zich aan eenig gevaar bloot te stellen, dewijl men hun verzekerd had, dat de Hollanders wegvlugten, zoodra zij slechts eene blaauwe kiel, op eenen verren afstand, zien; de een spoorde den anderen aan, om almede de trom te volgen. „Het is een vermakelijk speelpartijtje,” zeiden zij, „de *Moerdijk* is niet verre van hier, en als wij dat kleine riviertje zijn overgetogen, zullen wij ons, in weinige minuten, in het hart van *Holland* bevinden.”

Razende, tierende en hunne onbegrensde dapperheid met luide stemmen uitbazuinende liepen die dolzinnigen door de steden en dorpen, tot schrik van duizende, geheel anders denkende en meer kundige, inwoners, die, van tijd tot tijd, lazen, welke geoefende troepen Koning WILLEM I in zijne dienst had, en welke beroemde generaals en verdere officieten, zoowel ter zee, als te land, van ijver brandden, om de eer van hunnen Koning en van hunne landgenooten te verdedigen en de grenspalen

van hun vaderland te beschermen. Eenige weldenkende Belgen wilden dit zoo gaarne te kennen geven; doch in dat zoogenaamde vrije land wordt diegene, die durft te spreken en welken men niet veroordeelen kan, volgens de wet, voor zijne raadgevingen en onderrigtingen, door plunderingen gestraft!

Die buitensporige snorkerijen, waarvan de steden, dorpen en gehuchten weërgalmden, besmetten eindelijk ook de troepen, die op de voorposten lagen; zij tartten hunnen vijand uit, met bijvoeging van de smadelijkste scheldwoorden, die nimmer uit den mond kunnen komen van dappere lieden, maar wel van half dronken lafaards, die gewoon waren, telkens den wapenstilstand te schenden, zonder dat hunne officieren de magt schenen te hebben, om hen te weêrhouden.

De zoo kloekmoedige Hollandsche armée intuschen, die hartelijk wenschte, dat zij zich met die lafhartigen en lasteraars mogt meten, had, reeds langen tijd, met verbied laten blijken, dat zij niets vuriger verlangde, dan *vaarwaerts* te gaan. Om gewigtige reden kon alstoen aan hunne vurige begeerte nog niet voldaan worden; maar zoodra het meest geschikte oogenblik daar was, plaatste zich de Held van *Waterloo*, in den zoo gewigtigen post van *Veldmaarschalk*, welke hem door den Koning zijn vader was opgedragen, aan de spits. Het gansche leger juichte, zoodra het vernam, dat zij door dien Prins naar het gevecht zouden geleid worden, en toen reeds hielden zij zich van de overwinning verzekerd.

De aftogt wordt aangekondigd; *België* beeft van schrik, de voorposten vlieden, en die niet zoo snel konden vlugten, worden gevangen genomen; men vervolgt hen aan alle kanten; men behaalt groote overwinningen, waarvan *Hasfelt* en *Leuven*, tot eene eeuwige schande der Belgen, getuigenis kunnen dragen.

Het zoogenaamde onoverwinnelijk leger, aangevoerd door den overlooper, die (ten einde de doodstraf te ontgaan, zoo hij gevangen genomen werd) de eerste was, die vlugtte, volgde het voorbeeld van hunnen generaal en silde voort, even alsof het op de vleugelen des winds werd weggevoerd. Men vlugtte nog in de tegenwoordigheid van den Saksischen Prins, welke, niet lang te voren, tot Koning was verheven; doch ziende, dat alles verloren was, begon hij insgelijks aan zijne behoudenis te denken, en zoo zijn Engelsch paard hem niet gered had, zou hij reeds, in de eerste weken van zijne regering, in de handen der overwinnaars zijn gevallen.

In den tijd van slechts tien dagen, was de zoo dappere Prins van *Oranje*, overwinnaar van het grootste en gewichtigste gedeelte van *België*; *Brussel* was nabij en de vijandelijke troepen, door eenen doodelijken schrik bevangen en verstrooid, of onder het hooi en in morsige riolen hunne veiligheid zoekende, waren geheel buiten staat, om den Vorst te beletten, dat hij als overwinnaar in de hoofdstad introk; doch de voornaamste bewerkers van den opstand, zeer wel overtuigd, dat hunne armée uit snorkers en lafhartigen, en geenszins uit kloekmoedige soldaten bestond, hadden reeds hunne toevlugt tot *Frankrijk* genomen! Door deze tusschenkomst werd de Prins van *Oranje*, wiens naam, even als die van zijnen alom geëerden Broeder, welke zoo dapper aan zijne zijde streed, in de geschiedenis tot aan het late nageflacht zullen vermeld worden, in zijne zoo luisterrijke overwinningen gestuit!

Vóór het gevecht hadden de Belgen, door middel van hunne logenachtige dagbladen, de eer der Hollandsche natie, zoo dikwijls, door valsche betichtingen trachten te bezwalken; zij beroemden zich telkens ook, dat zij vele duizende geoefende en onoverwinnelijke troepen hadden, die vuriglijk naar den strijd reikhalsden. Vele weinig door-

zigtige buitenlanders geloofden hen op hun woord, dewijl zij niet vermoeden konden, dat een volk, dat prijs stelt op zijne eer, zich verheffen zoude op de onverfaagdheid van zijn leger, als het van het tegendeel overtuigd was; doch, na hunne schandelijke vlugt en nederlaag, leerde *Europa* die beuzelachtige Belgen kennen, en thans beschouwen verstandige lieden hen, als roovers en lafhartige vlugtelingen, wier aanvoerders, door den opstand, niets anders, dan hunne eigene grootheid hebben bedoeld.

Doch daarentegen wordt Koning WILLEM I als een voortreffelijk, wijs en standvastig Monarch alomme geroemd; en zijne Vorstelijke Zonen, alsmede de burgers en krijgslieden, zoowel te water als te land, die zoo dapper voor hun vaderland hebben gestreden, worden ten hemel verheven.

Gedrukt ter Drukkerij van A. BREEMAN.

